

Μαρίζα Φουντοπούλου
Μαρία Μιχαηλίδου

Μαρία Γλύπη
Βασιλική Τσιμάκη

Βάγια Ζήκα
Παγώνα Φασατάκη

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Ανθολόγιο

Β' Γυμνασίου

Βιβλίο Μαθητή/
Μαθήτριας

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ανθολόγιο

Β' Γυμνασίου

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής

Δημήτριος Δημητρόπουλος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Λευκοθέα Μπινιάρη

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής

Ευάγγελος Αδάμος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Γεώργιος Κεσελόπουλος

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Άννα Στεφανία Βαποράκη

Πτυχιούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών

**Υπεύθυνος Διδακτικού Πακέτου για το
Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής**

Διονύσιος Μουρελάτος

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυριδών Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης

Διονύσιος Μουρελάτος

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης

Στυλιανός Μαυρατζάς

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μαρίζα Φουντοπούλου Μαρία Γλύπη Βάγια Ζήκα Ελένη Κόλλα
Μαρία Μιχαηλίδου Βασιλική Τσιμάκη Παγώνα Φασατάκη

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ανθολόγιο

Β' Γυμνασίου
Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Συγγραφείς

Μαρία-Ζωή Φουντοπούλου

Καθηγήτρια Μεθοδολογίας της Διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, Ε.Κ.Π.Α.

Μαρία Κ. Γλύπη

Φιλολογος, Μ.Εδ.

Βάγια Ζήκα

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Φιλολόγων, Μ.Εδ.

Δρ. Ελένη Κ. Κόλλα

Φιλολογος

Μαρία Κ. Μιχαηλίδου

Φιλολογος, Μ.Εδ.

Βασιλική Α. Τσιμάκη

Φιλολογος, Μ.Εδ.

Δρ. Παγώνα Ν. Φασατάκη

Φιλολογος

Επιστημονική Επιμέλεια

Μαρία-Ζωή Φουντοπούλου

Καθηγήτρια Μεθοδολογίας της Διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, Ε.Κ.Π.Α.

Εκδότης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ Α.Ε.

Υπεύθυνος έργου
Επιμέλεια Έκδοσης
Εξώφυλλο

Κέλλυ Σαρρή Πασχαλίδη

Παιδαγωγός

Εικονογράφηση

Σχεδιαστική ομάδα των εκδόσεων

Ψηφιακά Μαθησιακά
Αντικείμενα
Σύλληψη - Δημιουργία -
Υλοποίηση

Συγγραφική ομάδα του βιβλίου

Τεχνική ομάδα των εκδόσεων

1. ΚΑΛΩΣ ΗΡΘΕΣ !!!	9
2. Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΟΥ	10
3. ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ΝΑ ΜΑΘΑΙΝΩ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	11
1η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΑΣ ΟΙ ΝΟΜΟΙ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Σε τι χρησιμεύουν οι Νόμοι.....	15
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	15
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Η φύση των νόμων, <i>Πλαστό κείμενο</i>	16
Β. Γραμματική Γ΄ κλίση ουσιαστικών Ι: Φωνηεντόληκτα διπλόθεμα καταληκτικά σε -ις (-εως).....	17
Γ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Και ποιοι γράφουν τους Νόμους;.....	21
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	21
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Το έργο του νομοθέτη, <i>Αισχίνης, Κατά Τιμάρχου (6.6-7.8)</i>	22
Β. Συντακτικό: Η σύνταξη του απαρεμφάτου.....	23
Γ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	26
2η Θεματική Ενότητα: ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΑΣ, Ο ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΜΑΣ	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ο μύθος του Ερυσίχθονα.....	29
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	29
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Ερυσίχθων, ο πρώτος καταστροφέας δασών, <i>Πλαστό κείμενο</i> ...	30
Β. Ετυμολογικά (Παραγωγή επιρρημάτων – Παραγωγή επιθέτων από επιρρήματα).....	31
Γ1. Γραμματική (Γ΄ κλίση Ουσιαστικών ΙΙ. Ημιφωνόληκτα διπλόθεμα ακατάληκτα σε ων (-ονος) (ενρινόληκτα). Συγκοπτόμενα διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ηρ).....	33
Γ2. Γραμματική: Υποτακτική Ενεστώτα και Αορίστου φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής.....	35
Γ3. Ωρα για εξάσκηση!!!.....	35
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ο άνθρωπος και οι δυνάμεις της φύσης.....	37
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	37
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Ο Αλέξανδρος αντιμετωπίζει μία πλημμύρα. <i>Αρριανός</i>	38
Β. Ετυμολογικά – Παραγωγή επιθέτων από ρήματα.....	39
Γ. Γραμματική: Γ΄ Κλίση Ουσιαστικών ΙΙΙ: Φωνηεντόληκτα μονόθεμα καταληκτικά σε -εύς (-έως).....	40
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	42
3η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ, Η ΔΥΝΑΜΗ ΜΟΥ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Τι είναι φιλία;.....	45
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	45
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Η άποψη του Αριστοτέλη για τη φιλία, <i>Πλαστό κείμενο</i>	46

B. Ετυμολογικά: Σύνθεση με πρώτο συνθετικό ένα επίθετο ή ένα ουσιαστικό.....	46
Γ. Γραμματική: Γ΄ Κλίση Ουσιαστικών IV - Αφωνόληκτα καταληκτικά μονόθεμα (ουρανικόληκτα).....	48
Γ2. Γραμματική: Υποτακτική Ενεστώτα του ρήματος «είμι». Υποτακτική Παρακειμένου φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής.....	49
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Μαθήματα φιλίας από τον Ισοκράτη.....	51
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	51
A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση). Συμβουλές για την αληθινή φιλία. <i>Ίσοκράτης, Πρός Δημόνικον, 1,24-26</i>	52
B. Ετυμολογικά: Σύνθεση με πρώτο συνθετικό ένα ρήμα.....	53
Γ. Γραμματική: Προστακτική Ενεστώτα του ρήματος «είμι». Προστακτική φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής.....	53
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	55
1η ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ - ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ	56
4η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΒΟΛΕΣ	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Ακούσια ενόχληση!.....	59
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	59
A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση). Βοσκόσ και πρόβατα, <i>Αΐσωπος</i>	60
B. Ετυμολογικά: Σύνθεση με πρώτο συνθετικό άκλιτη λέξη (επίρρημα, πρόθεση, αχώριστο μόριο).....	61
Γ. Γραμματική: Γ΄ κλίση ουσιαστικών V: Ημιφωνόληκτα μονόθεμα καταληκτικά σε -ων (-ωνος) (ενρινόληκτα). Ημιφωνόληκτα διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ην (-ενος) (ενρινόληκτα).....	61
Γ2. Γραμματική: Τριτόκλιτα επίθετα σε -ης,-ης,-ες.....	62
Δ. Συντακτικό: Άμεσο και Έμμεσο Αντικείμενο.....	64
E. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Ξάνθος, ο αφέντης του Αισώπου.....	67
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	67
A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση) - Πίνοντας τη θάλασσα. <i>Βίος Αισώπου, 69</i>	68
B. Ετυμολογικά: Σύνθεση με δεύτερο συνθετικό ένα ουσιαστικό.....	69
Γ. Γραμματική: Η αντωνυμία «τίς, τίς, τί»: Αόριστη ή Ερωτηματική;.....	70
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Τι είναι οι παραβολές;.....	73
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	73
A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Η παραβολή για τα δύο σπίτια. <i>Κατά Λουκᾶν, 6,46-49</i>	74
B. Ετυμολογικά - σύνθεση με δεύτερο συνθετικό επίθετο.....	75
Γ. Γραμματική: Οι αναφορικές αντωνυμίες «ὅς, ἧ, ὅ» και «ὅστις, ἧτις, ὅ,τι».....	76
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	78

5η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΚΑΝΕ ΤΟ ΚΑΛΟ ΚΑΙ ΡΙΞΤΟ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ!!!	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Ο μύθος του Ηρακλή	81
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ	81
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Ένα περίεργο σταυροδρόμι, <i>Ξενοφών, Απομνημονεύματα, 2.1.21, 2.1.22, 2.1.23, 2.1.27</i>	82
Β. Γραμματική: Γ' κλίση Ουσιαστικών VI - Αρσενικά σιγμόληκτα ακατάληκτα σε -κλῆς (-κλέους) και -ης (-ους)	83
Γ. Συντακτικό: Οι Ονοματικοί Προσδιορισμοί	84
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. Οι καλές πράξεις τρέφουν την ψυχή	89
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ	89
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Η φροντίδα της ψυχής, <i>Πλάτωνος, Φαίδων 107c-107d</i>	90
Β. Ετυμολογικά: Σύνθεση με δεύτερο συνθετικό ρήμα	91
Γ. Συντακτικό: Η Σύνταξη της Μετοχής (Επιθετική, Κατηγορηματική)	92
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12. Ένας καλός άνθρωπος	95
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ	95
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Τι σημαίνει να είσαι καλός άνθρωπος, <i>Κατά Λουκᾶν, ι' 30-33</i>	96
Β. Ετυμολογικά - Ονοματοποιία και Αλλαγή Γραμματικού Είδους	97
Γ. Γραμματική: Γ' κλίση Ουσιαστικών VII: Σιγμόληκτα ακατάληκτα ουδέτερα σε -ος (-ους) και -ας (-ατος)	97
Δ. Συντακτικό: Η Σύνταξη της Μετοχής (Επιρρηματική)	98
Ε. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	100
2η ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ - ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ	101
6η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13. Ο μύθος του Προμηθέα	104
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ	104
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Προμηθέας: ο ευεργέτης των ανθρώπων, <i>Πλάτων</i>	105
Β. Γραμματική: Γ' Κλίση Ουσιαστικών VIII: Οδοντικόληκτα καταληκτικά/ακατάληκτα μονόθεμα/διπλόθεμα	106
Γ. Συντακτικό - Οι Επιρρηματικοί Προσδιορισμοί	108
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	111
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14. Τα χαρακτηριστικά της Επιστήμης και των επιστημόνων	113
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ	113
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση). Η Επιστήμη είναι Φιλοσοφία. <i>Πλαστό κείμενο</i>	114
Β. Λεξιλογικά: Επιστήμη και τεχνολογία	115
Γ. Ετυμολογικά: Σύνθεση με δεύτερο συνθετικό μια άκλιτη λέξη	115

Δ. Γραμματική: Τριτόκλιτα επίθετα. Φωνηεντόληκτα τρικατάληκτα σε -υς, -εια, -υ και δικατάληκτα σε -υς (αρσενικό και θηλυκό) και -υ (ουδέτερο). Αφωνόληκτα τρικατάληκτα σε -εις, -εσσα, -εν και σε -ων, -ουσα, -ον. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα, τρικατάληκτα και δικατάληκτα.....	116
Ε. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	119
7η Θεματική Ενότητα Η ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ	120
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15. Χρειάζεται και η ξεκούραση	121
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	121
Α. Το κείμενό μου. Το διάβασμα θέλει και ξεκούραση, <i>Πλούταρχος</i>	122
Β. Λεξιλογικά: Μεταφορική χρήση των λέξεων.....	123
Γ1. Γραμματική: Το επίθετο «πολύς, πολλή, πολύ».....	123
Γ2. Γραμματική: Οριστική Ενεστώτα, Παρατατικού, Μέλλοντα και Αορίστου βαρύτονων φωνηεντόληκτων και αφωνολήκτων ρημάτων Μέσης Φωνής. Οριστική Μέλλοντα ρήματος «είμι»	124
Δ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	125
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16. Η διασκέδαση τότε και σήμερα.....	127
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	127
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση). Διασκεδάζοντας. <i>Πλαστό κείμενο</i>	128
Β1. Γραμματική: Γ΄ Κλίση Ουσιαστικών ΙΧ: Θηλυκά ακατάληκτα σε -ώς (-οῦς). Χειλικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα. Υγρόληκτα ακατάληκτα μονόθεμα σε -ηρ (-ηρος).	128
Υγρόληκτα ακατάληκτα διπλόθεμα σε -ωρ (-ορος).....	128
Β2. Γραμματική: Το Επίθετο «μέγας, μεγάλη, μέγα».....	130
Β3. Γραμματική: Οριστική Παρακειμένου και Υπερσυντέλικου βαρύτονων φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων μέσης φωνής.....	130
Γ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	132
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17. Ο όρκος των Αθηναίων εφήβων	133
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	133
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση). Ορκίζομαι. <i>Ι. Στοβαίος, Ανθολογία, 45.1-45.2</i>	134
Β. Γραμματική: Υποτακτική φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Μέσης Φωνής.....	135
Γ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	136
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18. Γεια σου, Άγγελε!!!.....	137
ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ.....	137
Α. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση): Ο Άγγελος αποχαιρετά την Αθηνά! <i>Πλαστό κείμενο</i>	138
Β. Γραμματική: Προστακτική, Απαρέμφατο και Μετοχή φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Μέσης Φωνής.....	138
Γ. Για να δούμε τι μάθαμε. . .	140
3η ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ - ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ	142
Ολοκληρώνοντας τη Β΄ Γυμνασίου	144
Γλωσσάριο	146

1. ΚΑΛΩΣ ΗΡΘΕΣ !!!

Γεια σου! Είμαι η Αθηνά και πηγαίνω στη Β΄ Γυμνασίου, όπως και εσύ! Ξεκίνησα πέρυσι, όπως και εσύ, να μελετώ για πρώτη φορά την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και δεν σου κρύβω ότι ήμουν αγχωμένη και φοβισμένη!

Φέτος νιώθω καλύτερα! Τώρα πια γνωρίζω πώς να αναλύω, επεξεργάζομαι, κατανοώ και ερμηνεύω τα κείμενα και η μορφή της γλώσσας, με τα πνεύματα και τους τόνους, δεν με προβληματίζει πια! **Κυρίως, όμως, νιώθω καλύτερα γιατί κατάλαβα ότι η Αρχαία Ελληνική δεν είναι ξένη γλώσσα αλλά είναι μία προηγούμενη μορφή της γλώσσας που εμείς μιλάμε και γράφουμε σήμερα: της Νέας Ελληνικής!** Και αυτό με κάνει να την αισθάνομαι οικεία πια και να ξεκινάω τη Β΄ Γυμνασίου με αισιοδοξία και με εφόδιο όσα ήδη γνωρίζω από την Α΄ Γυμνασίου!

Γράψε το όνομά σου στο παρακάτω πλαίσιο για να γνωριστούμε καλύτερα:

2. Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΟΥ

Κάθε βιβλίο έχει μία δική του προσωπικότητα!

Και για να μπορέσουμε να το διαβάσουμε, να καταλάβουμε τι λέει και να το αγαπήσουμε, πρέπει να γνωρίζουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Έτσι συμβαίνει και με το βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου. Θα σε συνοδεύσει όλη αυτή τη χρονιά και καλό είναι να γνωρίζεις ποιες πληροφορίες σου προσφέρει, ώστε να το μελετάς εύκολα και ευχάριστα.

Το βιβλίο σου, λοιπόν, ξεκινά θυμίζοντάς σου όλα όσα έμαθες πέρυσι, στην Α΄ Γυμνασίου, στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας.

Στη συνέχεια, όλα όσα θα μελετήσεις και θα μάθεις είναι δομημένα σε **7 Θεματικές Ενότητες**. Η καθεμία από αυτές έχει έναν τίτλο και περιλαμβάνει ορισμένα κεφάλαια. Τα κεφάλαια της κάθε Θεματικής Ενότητας έχουν περιεχόμενο συναφές με τον τίτλο της, ώστε να μπορείς, αφού τα ολοκληρώνεις, να έχεις διαμορφώσει μία γνώμη για το θέμα που κάθε φορά μελετάς.

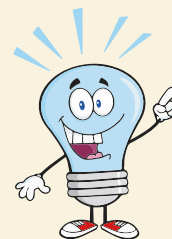
Το κάθε **Κεφάλαιο** περιλαμβάνει στην αρχή έναν «**Προοργανωτή**», κάποιες πληροφορίες, δηλαδή, για όσα πρόκειται να μάθεις, και στο τέλος έναν αποτιμητή, ο οποίος έχει τον τίτλο «**Για να δούμε τι μάθαμε...**» και θα σε βοηθάει να ελέγχεις τι έμαθες. Στο περιεχόμενο του κάθε **Κεφαλαίου** θα βρίσκεις ένα αρχαιοελληνικό **κείμενο**, **λέξεις** που θα σε βοηθούν **να το αποδίδεις στη νέα ελληνική**, **ερωτήσεις κατανόησης**, **ετυμολογικές** και **λεξιλογικές δραστηριότητες**, **λίγη θεωρία Γραμματικής** και **Συντακτικού** (θα την ξεχωρίζεις γιατί θα βρίσκεται πάντα σε ένα πλαίσιο χρωματιστό με την ένδειξη «**ΝΑ ΘΥΜΑΣΑΙ**») και **σχετικές ασκήσεις εμπέδωσης**. Οι βοηθοί σου στην προσπάθειά σου θα είναι:

Η **Μολυβένια**, για να διακρίνεις τις δραστηριότητες!

Ο **Βιβλιοφάγος**, για να σου υπενθυμίζει όσα, ίσως, ξεχνιούνται!

Ο **Λάμπης**, για να σου επισημαίνει τους κανόνες!

Το βιβλίο σου περιλαμβάνει, επίσης, τρεις «**Ανασκοπήσεις**», δηλαδή τρεις μικρές επαναλήψεις των όσων θα μαθαίνεις, ώστε να τα θυμάσαι καλύτερα, και «**Γλωσσάριο**» με το λεξιλόγιο των κειμένων που έχεις μελετήσει.

Στο πάνω μέρος της σελίδας του βιβλίου σου, που λέγεται **κεφαλίδα**, θα μπορείς να βλέπεις, όταν το ξεχνάς, σε **ποια Θεματική Ενότητα βρίσκεσαι** και σε **ποιο Κεφάλαιο**. Έτσι δεν θα ξεχνιέσαι ποτέ! Στο κάτω μέρος της σελίδας, που λέγεται **υποσέλιδο**, θα βλέπεις πάντα **τον τίτλο του βιβλίου σου** και την **τάξη σου!**

Μαζί με το βιβλίο σου **μην ξεχνάς** ότι έχεις και το **Τετράδιο Ασκήσεων**, όπου θα βρίσκεις, κάθε φορά, πολλές ασκήσεις για να ασκείσαι στη χρήση όσων μαθαίνεις!

Καλή χρονιά να έχεις και καλό ταξίδι στον υπέροχο κόσμο των αρχαίων ελληνικών κειμένων, της γλώσσας και του περιεχομένου τους!

Η συγγραφική ομάδα για λόγους πρακτικούς και παιδαγωγικούς επέλεξε να τονίζει με οξεία λέξεις που στα αρχαία κείμενα τονίζονταν με βαρεία.

3. ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΣ ΝΑ ΜΑΘΑΙΝΩ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Μαθήτρια Β΄ Γυμνασίου! σκεφτόταν η Αθηνά δύο μέρες πριν ξεκινήσει η νέα χρονιά! Θα ήταν στους μεγάλους πια του σχολείου, θα ήξερε τους χώρους, τους Καθηγητές, τις συνήθειές τους και τις προτιμήσεις τους, τι πρέπει να κάνει και τι όχι στο Γυμνάσιο!

Θυμόταν την περσινή χρονιά που ξεκινούσε με άγχος και αγωνία! Όμως, όλα πήγαν καλά τελικά! Ακόμα και στα Αρχαία Ελληνικά που τα φοβόταν. Θυμήθηκε εκείνη την ημέρα στο Μουσείο της Ακρόπολης και χαμογέλασε. Η αλήθεια είναι ότι αν δεν είχε τη βοήθεια του Άγγελου, δεν θα τα κατάφερνε τόσο καλά! Εκείνος ήταν εκεί κάθε μέρα, της εξηγούσε όσα έπρεπε να ξέρει για να αντιμετωπίσει το μάθημα, της έδινε πληροφορίες για τον τρόπο ζωής σε παλαιότερες εποχές και την βοήθησε να καταλάβει **το μεγάλο ταξίδι της ελληνικής γλώσσας στον χρόνο**.

- Πρέπει να αναζητήσω τον Άγγελο, μονολόγησε. Μου είχε πει ότι θα μπορούσα και πάλι να τον ψάξω, όταν τον χρειαστώ, με τον ίδιο τρόπο που και πέρυσι τον καλούσα. Μακάρι να είναι εκεί!

Το κινητό της Αθηνάς έκανε το θαύμα του και ο Άγγελος εμφανίστηκε και πάλι στην οθόνη!

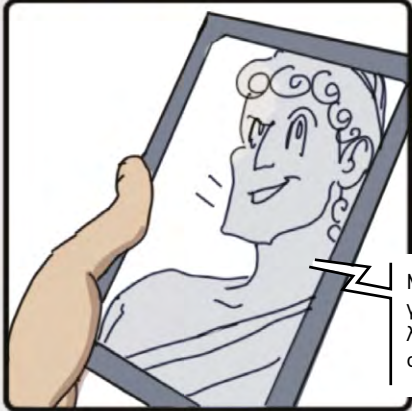
Πρέπει να αναζητήσω τον Άγγελο!
Μου είχε πει ότι θα μπορούσα και πάλι να τον ψάξω, όταν τον χρειαστώ, με τον ίδιο τρόπο που και πέρυσι τον καλούσα.
Μακάρι να είναι εκεί!

Χαῖρε, ὦ Ἄθηνά!
Καλῶς εἶ;

Χαῖρε, ὦ Ἄγγελε!
Καλῶς εἰμὶ! Περιχαρῆς εἰμὶ!

Μπράβοοοοοο! Ἐχει γίνει πολύ καλή! Σε λίγο θα μιλάμε μόνο στην αρχαία ελληνική!

Ε, καλά! Μην υπερβάλλεις κιόλας. Τι κάνεις; Πολύ χαίρομαι που σε ξαναβλέπω!

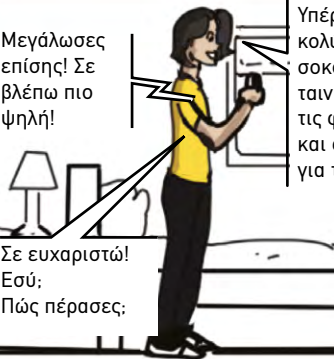

Και εγώ το ίδιο! Για πες! Πώς τα πέρασες στις διακοπές σου;

Μεγάλωσες επίσης! Σε βλέπω πιο ψηλή!

Σε ευχαριστώ!
Εσύ;
Πώς πέρασες;

Υπέροχα! Ξεκουράστηκα, έπαιξα, κολύμπησα, έφαγα πολλά παγωτά σοκολάτας που μου αρέσουν, είδα ταινίες, συνάντησα τους φίλους και τις φίλες μου, έκανα νέους φίλους και φίλες και τώρα είμαι έτοιμη για τη νέα χρονιά!

Εγώ πέρασα καλά! Το καλοκαίρι περνάει πολύς κόσμος από το Μουσείο της Ακρόπολης γιατί ο αριθμός των τουριστών και τουριστριών στην Αθήνα είναι μεγάλος. Έτσι δεν έπληξα! Με θαύμαζαν, με φωτογράφιζαν και μάλιστα κάποιοι με ζωγράφισαν!

Τι ωραία! Χαίρομαι που ήταν ευχάριστο το καλοκαίρι σου γιατί πέρυσι σε κούρασα αρκετά και σε ζάλισα, κάποιες φορές, με τις απορίες και την γκρίνια μου!

Μην το ξαναπείς! Μου αρέσει που μπορώ και σε βοηθάω να γνωρίσεις και να καταλάβεις την αρχαία ελληνική γλώσσα και τα αρχαιοελληνικά κείμενα!

Θα μπορέσεις και φέτος να το κάνεις; Ή δεν μπορείς πια;

Βεβαίως και θα σε βοηθήσω και φέτος. Έχουμε πολλά να πούμε!!!

Ωχ!!!

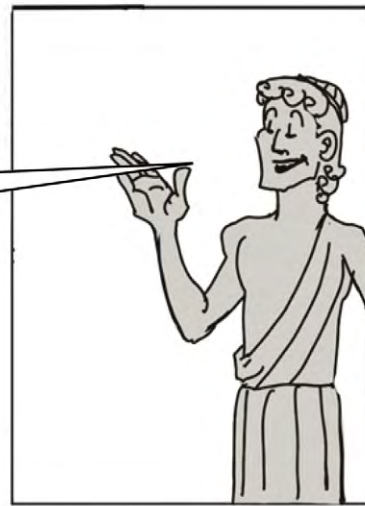

Μην κάνεις ωκ! Έτσι έκανες και πέρυσι και είδες ότι **όλα όσα μάθαμε** ήταν κατανοητά τελικά, δηλαδή οι φθόγγοι, τα γράμματα και οι κανόνες τονισμού τους, η παραγωγή ουσιαστικών από ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα, η παραγωγή ρημάτων από άλλα ρήματα, από ονόματα, επιρρήματα και επιφωνήματα, η παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά, οι διαχρονικές μεταβολές -εύρυνση και στένωση- στις σημασίες των λέξεων και η κυριολεκτική και μεταφορική χρήση των λέξεων, τα μέρη του λόγου, τα παρεπόμενα των πτωτικών και του ρήματος, το άρθρο, οι α΄ και β΄ κλίσεις των ουσιαστικών, τα δευτερόκλιτα επίθετα, η Οριστική Ενεστώτα και Παρατατικού του ρήματος «είμι», τα φαινόμενα της αύξησης και του αναδιπλασιασμού, η Οριστική των βαρύτονων φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής, το Απαρέμφατο και η Μετοχή των βαρύτονων φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής, οι προσωπικές αντωνυμίες, η δεικτική αντωνυμία «ούτος, αὕτη, τοῦτο».

Άγγελε, σταμάτα!
Ζαλίστηκα!
Όλα αυτά τα έμαθα εγώ;

Και όχι μόνο. Μάθαμε, επίσης, για τους βασικούς όρους μιας απλής πρότασης - το υποκείμενο και το κατηγορημα - για τη συμφωνία ρήματος - υποκειμένου, για την Αττική σύνταξη, για τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους - απλές, σύνθετες, ελλειπτικές, επαυξημένες - για το απαρέμφατο - στοιχεία διάκρισης και ταυτοποίησης - και για τη μετοχή - στοιχεία διάκρισης και ταυτοποίησης.

Και φέτος τι θα κάνουμε;
Έμεινε τίποτα;

Βεβαίως! Αλλά δε θα σου τα πω! Θα τα δούμε μαζί, σιγά-σιγά. **Καλή μας Χρονιά!**

1^η Θεματική Ενότητα

**ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΑΣ
ΟΙ ΝΟΜΟΙ**

1^ο Κεφάλαιο: Σε τι χρησιμεύουν οι Νόμοι
2^ο Κεφάλαιο: Και ποιοι γράφουν τους Νόμους;

Κιονόκρανο Ιωνικού ρυθμού
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ionic_capital_at_the_British_Museum.jpg

Η λέξη «Νόμος» προέρχεται από το ρήμα «νέμω» της αρχαίας ελληνικής, η σημασία του οποίου είναι «κατανέμω», «απονέμω». Οι «Νόμοι» είναι τα γραπτά εκείνα κείμενα που περιγράφουν τις συνθήκες και τον τρόπο συμβίωσης των μελών μιας κοινωνίας καθώς και τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των πολιτών έναντι των συμπολιτών τους αλλά και του Κράτους.

Οι πρώτοι Νόμοι στην αρχαία Αθήνα ήταν προφορικοί. Το 621 π.Χ. γράφτηκαν οι πρώτοι Νόμοι από τον Δράκοντα.

Ο Άρειος Πάγος ή Βουλή του Αρείου Πάγου ήταν ένα δικαστήριο στην αρχαία Αθήνα, το οποίο είχε ως αρμοδιότητα, μεταξύ των άλλων, να παρακολουθεί την τήρηση των Νόμων από τους άρχοντες.

Για τους Αθηναίους οι Νόμοι ήταν οι «φύλακες» της Δημοκρατίας και των δικαιωμάτων των πολιτών και γι' αυτό τους απασχολούσε πολύ η τήρησή τους και ο σεβασμός προς αυτούς.

Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας

Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας

Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας

Η Θέμις, θεά της δικαιοσύνης. Ναός της Νεμέσεως Ραμνούντος (3ος αι. π.Χ.). Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.
<https://el.wikipedia.org/wiki/Δικαιοσύνη>

Τα εργαλεία της δουλειάς μας θα είναι:

- Το Βιβλίο μας,
- Το Τετράδιο των Εργασιών,
- Η Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής,
- Το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής,
- Η Γραμματική της Νέας Ελληνικής,
- Το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής,
- Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Σε τι χρησιμεύουν οι Νόμοι

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα συναντήσουμε** και πάλι την Αθηνά, καθώς συνεχίζει το ταξίδι της στον κόσμο της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, και **θα την υποστηρίξουμε** σε αυτό.
- **θα αποδώσουμε** το αρχαιοελληνικό κείμενο στη νέα ελληνική με τη βοήθεια του λεξιλογίου.
- **θα διακρίνουμε** τα ουσιαστικά της γ' κλίσης από αυτά της α' και της β' κλίσης.
- **θα μελετήσουμε** τα καταληκτικά διπλόθεμα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης σε -ις (γενική - εως)
- **θα συγκρίνουμε** τη νέα με την αρχαία ελληνική με τη χρήση των Γραμματικών μας.

Άγγελε!!! Ευτυχώς που μπορώ και σε βλέπω και σε ακούω και φέτος από το κινητό μου χωρίς προβλήματα!

Μην ανησυχείς! Όλα θα πάνε καλά και στη Β' Γυμνασίου, όπως πήγαν και στην Α'! Θα είμαστε μαζί σε αυτήν την προσπάθεια. Αλλά δεν σε βλέπω πολύ καλά. Ιδέα μου είναι;

Ε, δεν καταλαβαίνεις; Οι διακοπές και η χαλαρότητα τελείωσαν και τώρα.... πάλι σχολείο, πάλι διάβασμα, πάλι υποχρεώσεις, πάλι καθήκοντα, πάλι κανόνες αυστηροί, πάλι «ρέπει».....

Αθηνά, μην ξεκινάς με γκρίνια! Το σχολείο είναι φυσικό να έχει κανόνες. Αλλιώς ο καθένας και η καθεμία θα έκαναν ό,τι ήθελαν και δεν θα είχαμε αποτέλεσμα. Έτσι δε συμβαίνει και εκτός σχολείου; Δεν υπάρχουν οι Νόμοι που καθορίζουν τον τρόπο συμπεριφοράς μας; Έλα να σου μιλήσω γι' αυτούς!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Η φύση των νόμων

Φύσει οἱ Νόμοι ἢ δύναμις τῆς πόλεως εἰσιν. Τάγαθὰ τὰ μείζονα τοῖς πολίταις πορίζουσιν, ὧν μέγιστον ἢ φρόνησις. Οἱ Νόμοι, ὡς Πλάτων φησί, τὴν πόλιν σφύζουσι. Τὰς γάρ τῶν πολιτῶν κτήσεις φυλάττουσι καὶ τὴν τοῦ δικαίου τήρησιν ἐπισκοποῦσι. Τὸν νομοθέτην δεῖ τὴν τῶν νόμων θέσιν οὕτως θεραπεύειν, ὥστε τοὺς ἀδίκους κολάζειν καὶ τοῖς σώφροσι βοηθεῖν.

Πλαστό κείμενο

*Κάποιες φορές οι φιλόλογοι γράφουν δικά τους κείμενα στην αρχαία ελληνική, με τα οποία αφηγούνται ή/και περιγράφουν. Τα κείμενα αυτά λέγονται «πλαστά» και το βιβλίο μας έχει τρία τέτοια.

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- φύσει < ἢ φύσις = από τη φύση τους
- τὰ μείζονα < μέγας = τα σημαντικότερα
- πορίζουσιν < πορίζω = παρέχουν
- ἢ φρόνησις = η σύνεση, η σωφροσύνη
- ὡς Πλάτων φησί = όπως λέει (ισχυρίζεται) ο Πλάτων
- τάς κτήσεις < ἢ κτήσις = αποκτήματα
- ἐπισκοποῦσι < ἐπισκοπῶ = επιβλέπουν
- τὴν τῶν νόμων θέσιν = τη νομοθεσία
- θεραπεύειν < θεραπεύω = να φροντίζει
- κολάζειν = να τιμωρεί

*Για περισσότερη βοήθεια αναζήτησε λέξεις και σημασίες στο Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: οἱ Νόμοι εἰσὶ φύσει ἢ δύναμις τῆς πόλεως) ... ..
 ..... (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: πορίζουσιν τοῖς πολίταις τάγαθὰ τὰ μείζονα).....
 ....., ἀπὸ τα οποία το μεγαλύτερο εἶναι ἡ σωφροσύνη. (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: Οἱ Νόμοι, ὡς Πλάτων φησί, σφύζουσι τὴν πόλιν).....
 ..... (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: φυλάττουσι γάρ τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν καὶ ἐπισκοποῦσι τὴν τήρησιν τοῦ δικαίου).....
 .....Ο νομοθέτης πρέπει να φροντίζει για τη νομοθεσία με τέτοιο τρόπο, ὥστε να τιμωρεῖ τους ἀδίκους και να βοηθᾷ τους σώφρονες.

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντῶ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι εἶναι οἱ Νόμοι ἀπὸ τη φύση τους;	
Ποιο εἶναι το μεγαλύτερο ἀγαθὸ που παρέχουν οἱ Νόμοι στους πολίτες;	
Ποιος ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Νόμοι σώζουν τὴν πόλη;	

Γιατί οι Νόμοι σώζουν την πόλη;	
Πώς πρέπει να νομοθετεί ο νομοθέτης;	

Β. Γραμματική

Γ' κλίση ουσιαστικών

I Φωνηεντόληκτα διπλόθεμα καταληκτικά σε -ις (-εως)

- Κατάλαβες;

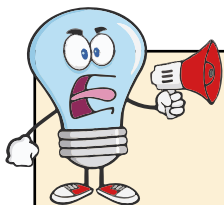

- Δεν ήταν και δύσκολο να καταλάβω! **Πολλές λέξεις μου είναι ήδη γνωστές από τη νέα ελληνική**, όπως τα ονόματα «ή φύσις», «ὁ νόμος», «ή δύναμις», «ή πόλις», «ὁ πολίτης», «ή φρόνησις», «τό δίκαιο», «ή κτήσις», «ή τήρησις», «ή θέσις», «ὁ νομοθέτης», «ὁ ἄδικος», «ὁ σῶφρων» αλλά και τα ρήματα «σῶζω», «φυλάττω», «θεραπεύω», «βοηθῶ»! Ευκολάκι!!!

Από τις παραπάνω λέξεις τις οποίες κατέγραψε η Αθηνά, **υπογράμμισε τα ουσιαστικά** και σκέψου **ποια από αυτά ξέρεις** από πέρυσι **πώς κλίνονται** και **σε ποια κλίση ανήκουν**. **Ποια από αυτά δεν γνωρίζεις** σε ποια κλίση ανήκουν με βάση την κατάληξή τους; Μόλις βρεις όσα ουσιαστικά δεν αναγνωρίζεις, θα είσαι έτοιμος/έτοιμη να μάθεις και την τελευταία κλίση των ουσιαστικών της αρχαίας ελληνικής: **τη γ' κλίση**.

Να θυμάσαι...

- Η αρχαία ελληνική **ομαδοποιεί τα ουσιαστικά σε τρεις μεγάλες κατηγορίες**, οι οποίες λέγονται κλίσεις, ανάλογα με τις καταλήξεις τους.
- Η **γ' κλίση** των ουσιαστικών περιλαμβάνει **αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα**, τα οποία **λήγουν** στην **ονομαστική** του **ενικού** σε ένα από τα φωνήεντα **α, ι, υ, ω** ή σε ένα από τα σύμφωνα **ν, ρ, ζ, ξ, ψ** και στη **γενική** του **ενικού** σε **-ος, -ως ή -ους**.
- Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά λέγονται και **περιττούλλαβα** γιατί στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική) έχουν μία επιπλέον συλλαβή.
- Τα **τριτόκλιτα ουσιαστικά** διακρίνονται σε:

Καταληκτικά	Ακατάληκτα	Μονόθεμα	Διπλόθεμα	Φωνηεντόληκτα	Συμφωνόληκτα
Στην ονομαστική ενικού τελειώνουν σε -ς	Στην ονομαστική ενικού δεν τελειώνουν σε -ς	Σχηματίζουν όλες τις πτώσεις με το ίδιο θέμα	Σχηματίζουν τις πτώσεις με δύο θέματα	Έχουν χαρακτηριστήρα φωνήεν	Έχουν χαρακτηριστήρα σύμφωνο

- Μου φαίνεται **λίγο ζόρικη η γ' κλίση**. Άγγελε! Κάνω λάθος;

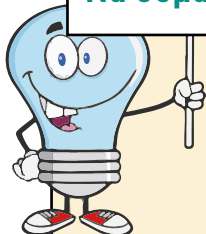
- Ζόρικη δεν την λες ακριβώς! **Περιλαμβάνει περισσότερες από μία περιπτώσεις ουσιαστικών και χρειάζεται λίγο μεγαλύτερη προσοχή!** Αλλά όσο πε-

ρισσότερες φορές κλίνεις τα ουσιαστικά της τόσο πιο εύκολο θα είναι να τα θυμάσαι και να τα μάθεις! Για να μην σε κουράσω, θα ξεκινήσουμε σήμερα από τα **αρσενικά και θηλυκά** ουσιαστικά της γ' κλίσης **που λήγουν σε -ις** και είναι **καταληκτικά** (τελειώνουν σε -ς στην ονομαστική ενικού) **διπλόθεμα** (έχουν δύο θέματα) **φωνηεντόληκτα** (ο χαρακτήρας τους είναι φωνήεν) **ουσιαστικά**.

Να θυμάσαι. . .

- Για να μάθω εύκολα τα καταληκτικά **φωνηεντόληκτα διπλόθεμα καταληκτικά ουσιαστικά της γ' κλίσης που λήγουν σε -ις (-εως)** μπορώ να διαβάσω καλά και να έχω ως παράδειγμα **το αρσενικό ουσιαστικό «ὁ πρύτανις»** και **το θηλυκό ουσιαστικό «ἡ πόλις»** που κλίνονται ως εξής:

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
Ονομ.	ὁ πρύτανι- ς	ἡ πόλι- ς	οἱ πρυτάνεις	αἱ πόλεις
Γεν.	τοῦ πρυτάνε-ως	τῆς πόλε-ως	τῶν πρυτάνε-ων	τῶν πόλε-ων
Δοτ.	τῷ πρυτάνει	τῇ πόλει	τοῖς πρυτάνε-σι (ν)	ταῖς πόλε-σι (ν)
Αιτ.	τόν πρύτανι-ν	τήν πόλι-ν	τούς πρυτάνεις	τάς πόλεις
Κλητ.	(ὦ) πρύτανι	(ὦ) πόλι	(ὦ) πρυτάνεις	(ὦ) πόλεις

Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε -ις (-εως):

- στη γενική του ενικού έχουν κατάληξη -ως και όχι -ος,
- στη γενική του ενικού και του πληθυντικού **τονίζονται στην προπαραλήγουσα και δεν κατεβάζουν τον τόνο**, σε αντίθεση με τον κανόνα,
- **συναιρούν** τον χαρακτήρα ε με το ε ή το ι των καταλήξεων σε ει,
- σχηματίζουν **την αιτιατική ενικού με την κατάληξη -ν**,
- σχηματίζουν **την κλητική ενικού χωρίς κατάληξη**,
- σχηματίζουν **την αιτιατική πληθυντικού όπως την ονομαστική**.

Σε αυτήν την κατηγορία **ανήκουν τα ουσιαστικά**: ἡ κρίσις, ἡ ὕβρις, ἡ λύσις, ἡ δρᾶσις, ἡ πρᾶξις, ἡ φύσις, ἡ στάσις, ἡ ἄρσις κ.ά.

Μην ξεχάσω να διαβάσω αναλυτικά από τη **Γραμματική της Α.Ε.** για τα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε -ις (-εως)

Τα σκαλοπάτια

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

– Άγγελε, σε αυτά τα ουσιαστικά αναγνωρίζω πολλές από τις καταλήξεις τους. Είναι ίδιες με αυτές κάποιων ουσιαστικών της νέας ελληνικής.

- Ε, βέβαια είναι ίδιες. Αφού το έχουμε πει: **η ελληνική γλώσσα είναι ενιαία!**

Ποιες καταλήξεις αναγνώρισε η Αθηνά:
Για να βοηθηθείς, θυμήσου τα **ανισοσύλλαβα ουσιαστικά σε -η (πληθυντικός -εις)**, αφού ανοίξεις τη **Γραμματική της Νέας Ελληνικής**.
Σημείωσε εδώ τις παρατηρήσεις σου:

.....

.....

.....

Αφού ξαναδιαβάσεις το κείμενο, **βρες** και **υπογράμμισε** ουσιαστικά της γ' κλίσης. Στη συνέχεια, προσπάθησε να τα κλίνεις προφορικά αλλά και γραπτά στο τετράδιό σου.

Αφού συμβουλευτείς ξανά τη θεωρία, να συμπληρώσεις τα κενά στον παρακάτω πίνακα.

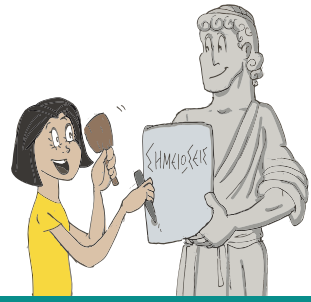

Γ' κλίση ουσιαστικών (-ις, -εως)

	Ενικός Αριθμός		Πληθυντικός Αριθμός		
Όνομ.			αί ρήξεις		
Γεν.					
Δοτ.		τῆ ὕβρει			
Αιτ.			τήν ἐξέλιξιν		
Κλητ.					

Μην ξεχάσω να κάνω τις ασκήσεις στο Τετράδιο Εργασιών για περισσότερη εξάσκηση!

Γ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

Αν κάποιος/κάποια συμμαθητής/συμμαθήτριά σου έλειπε από το σημερινό μάθημα και έπρεπε να του/της εξηγήσεις τι κάνατε και τι πρέπει να διαβάσει καλά, τι θα του/της έλεγες για να τον/την βοηθήσεις;

Ας συζητήσουμε:

Κατάγραψε τρεις κανόνες καλής συμπεριφοράς που πρέπει να τηρούμε στο σχολείο και συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριές σου γιατί πρέπει να τηρούμε αυτούς τους κανόνες.

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Στη νέα ελληνική λέμε «της πόλης» και «της πόλεως». Γιατί σε κάποια ουσιαστικά θηλυκού γένους χρησιμοποιούμε τόσο τη γενική σε **-ης** όσο και τη γενική σε **-ως**; **Μπορείς να βρεις άλλα τρία ουσιαστικά παρόμοια;**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Και ποιοι γράφουν τους Νόμους;

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα γνωρίσουμε** τον ρήτορα Αισχίνη,
- **θα αποδώσουμε** το αρχαιοελληνικό κείμενο στη νέα ελληνική με τη βοήθεια του Λεξιλογίου,
- **θα εμβαθύνουμε** στα είδη και τον ρόλο του απαρεμφάτου στην πρόταση,
- **θα εφαρμόσουμε** τους κανόνες της σύνταξης του απαρεμφάτου,
- **θα συγκρίνουμε** τη νέα με την αρχαία ελληνική με τη χρήση των Συντακτικών μας.

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Το έργο του νομοθέτη

Προσέκειν δέ ἔγωγε νομίζω, ὅταν μὲν νομοθετῶμεν, τοῦθ' ἡμᾶς **σκοπεῖν** ὅπως καλῶς ἔχοντας καὶ συμφέροντας νόμους τῇ πολιτείᾳ δησόμεθα, ἐπειδὴν δέ νομοθετήσωμεν, τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις πείθεσθαι, τοὺς δέ μὴ πειδομένους **κολάζειν**, εἰ δεῖ τὰ (πράγματα) τῆς πόλεως καλῶς ἔχειν. Σκέψασθε γάρ, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅσῃν πρόνοιαν περὶ σωφροσύνης ἐποιήσατο ὁ Σόλων ἐκεῖνος, ὁ παλαιὸς νομοθέτης, καὶ ὁ Δράκων καὶ οἱ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους νομοθέται. [...] Καὶ τούτους τοὺς νόμους **ἀναγράψαντες ὑμῖν παρακατέθεντο**, καὶ ὑμᾶς αὐτῶν ἐπέστησαν φύλακας.

Αἰσχίνης, *Κατὰ Τιμάρχου* (6.6-7.8)

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

Προσέκειν < προσέκει = ταιριάζει, αρμόζει

ἔγωγε = εγώ βέβαια

σκοπεῖν < σκοπέω-ῶ = να εξετάζουμε

κολάζειν < κολάζω = να τιμωρούμε

ὅσῃν = (εδῶ) πόση

ἐποιήσατο < ποιέω-ῶ = (εδῶ) επέδειξε

ἀναγράψαντες < ἀναγράφω = αφού έγγραφαν πάνω στις πλάκες

ὑμῖν παρακατέθεντο < παρακατατίθεμαι = μας τους άφησαν ως παρακαταθήκη

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήστε λέξεις και σημασίες στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

Εγώ βέβαια νομίζω ότι, όταν νομοθετούμε, πρέπει να σκεφτόμαστε αυτό, πώς δηλαδή θα θεσπίσουμε καλούς και συμφέροντες νόμους για την πόλη και μόλις νομοθετήσουμε (πρέπει) να υπακούμε στους ισχύοντες νόμους και να τιμωρούμε όλους όσους δεν πειθονται, αν πρέπει να πηγαίνουν καλά τα ζητήματα της πόλης. (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: Σκέψασθε γάρ, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅσῃν πρόνοιαν ἐποιήσατο ὁ Σόλων ἐκεῖνος, ὁ παλαιὸς νομοθέτης, περὶ σωφροσύνης καὶ ὁ Δράκων καὶ οἱ νομοθέται κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, [...]).

..... (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: Καὶ ἀναγράψαντες τούτους τοὺς νόμους παρακατέθεντο ὑμῖν, καὶ ἐπέστησαν ὑμᾶς φύλακας αὐτῶν).

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι πρέπει να προσέχουν οι νομοθέτες;	
Για ποιο πράγμα φρόντισαν οι παλιοί νομοθέτες;	

B. Συντακτικό

Η σύνταξη του απαρέμφατου

- Μεγάλη η ευθύνη για τους νομοθέτες, όπως κατάλαβες, Αθηνά! Πρέπει να νομοθετούν προσεκτικά, γιατί οι Νόμοι προτρέπουν τους πολίτες να συμπεριφέρονται δίκαια! Άρα πρέπει να είναι δίκαιο! Και για να σου το πω και στην αρχαία ελληνική: «Οἱ Νόμοι προτρέπουν τούς πολίτας πράττειν τὰ δίκαια». Πώς σου φαίνεται που σου μιλάω στην αρχαία ελληνική; Καταλαβαίνεις;

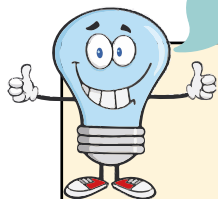

- Πλάκα έχει! Νομίζω ότι μπορώ να καταλάβω και να αναγνωρίσω και τις λέξεις τώρα πια! Ρήματα, ουσιαστικά, επίθετα και **ένα απαρέμφατο: το «πράττειν»!** Το θυμάμαι από πέρυσι!

- Μπράβο, Αθηνά! Πράγματι, χρησιμοποίησα ένα απαρέμφατο. Ευκαιρία, λοιπόν, να σου μιλήσω λίγο παραπάνω γι' αυτό!

Na θυμάσαι...

- Το **απαρέμφατο** είναι **βασικός όρος** της πρότασης στην αρχαία ελληνική.
- **μετά** από τον εντοπισμό του υποκειμένου του ρήματος αναζητούμε το αντικείμενο του ρήματος. Αυτό είναι μερικές φορές ένα **απαρέμφατο** και επομένως ασχολούμαστε με τη σύνταξή του.

- ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άнарθρο (χωρίς άρθρο) απαρέμφατο, το οποίο, όπως ήδη είπαμε στην Α΄ Γυμνασίου, αποδίδεται στη νέα ελληνική είτε με το «να+ρήμα» και λέγεται **τελικό απαρέμφατο** είτε με το «ότι+ρήμα» και λέγεται **ειδικό απαρέμφατο**.
- το **τελικό απαρέμφατο (να+ρήμα)** λειτουργεί στην **αρχαία ελληνική ακριβώς όπως οι δευτερεύουσες βουλητικές προτάσεις της νέας ελληνικής**, δηλαδή **ως υποκείμενο** απρόσωπων ρημάτων ή/και απρόσωπων εκφράσεων (Πρέπει **να προσέχεις!**), ως **αντικείμενο** σε ρήματα που σημαίνουν θέλω, μπορώ, προτρέπω, απαγορεύω (Μας απαγορεύουν **να μπούμε μέσα**) και ως επεξήγηση σε κάποιον όρο της κύριας πρότασης (Δεν μου αρέσει καθόλου αυτό, (δηλαδή) **να με κοροϊδεύεις**):

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑ ΒΟΥΛΗΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ
ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ = ΤΕΛΙΚΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- το **ειδικό απαρέμφατο (ότι+ρήμα)** λειτουργεί στην **αρχαία ελληνική ακριβώς όπως οι δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις της νέας ελληνικής**, δηλαδή **ως υποκείμενο** απρόσωπων ρημάτων ή/και απρόσωπων εκφράσεων (Φαίνεται **ότι θα βρέξει!**), ως **αντικείμενο** σε ρήματα που σημαίνουν λέω, γνωρίζω, νομίζω (Δεν ήξερα **ότι θα έρθεις**) και ως επεξήγηση σε κάποιον όρο της κύριας πρότασης (Με ενοχλεί πολύ αυτό, (δηλαδή) **ότι δεν μου δίνεις σημασία**):

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑ ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ = ΕΙΔΙΚΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- το **απαρέμφατο συντάσσεται**, δηλαδή έχει και το ίδιο υποκείμενο και αντικείμενο, ως εξής:

ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΕΛΙΚΟΥ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟΥ

A. Τα απρόσωπα ρήματα ή/και απρόσωπες εκφράσεις, όπως, για παράδειγμα, τα: **δοκεῖ** (φαίνεται καλό), **πρέπει**, **συμβαίνει**, **ἐνδέχεται**, **ἔστι** (εἶναι δυνατό), **προσῆκει** (= αρμόζει), **χρή** (= εἶναι ανάγκη), **δεῖ** (= πρέπει), **μέλει** (= υπάρχει φροντίδα), **ἀνάγκη ἔστί** (= εἶναι ανάγκη), **ἀδύνατόν ἔστιν** (= εἶναι αδύνατο), **δυνατόν ἔστιν** (=εἶναι δυνατό), **καιρός ἔστι** (= εἶναι ευκαιρία),

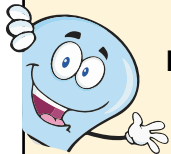

ἄξιόν ἐστιν (= αξίζει), ὥρα ἐστίν (= είναι κατάλληλος χρόνος), ῥαδίως ἔχει (= είναι εύκολο)

παίρνουν ως υποκείμενο **ΤΕΛΙΚΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ**, το οποίο **συντάσσεται** και έχει:

υποκείμενο ΠΑΝΤΑ σε πτώση **αιτιατική αν είναι όνομα** ← **αντικείμενο**

Υποκείμενο ρήματος (τελικό απαρέμφατο)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Ἀνάγκη ἐστὶ **σῶσαι** ἡμᾶς **τὴν πόλιν** → Αντικείμενο απαρεμφάτου

Ρήμα (απρόσωπη έκφραση)   Υποκείμενο απαρεμφάτου

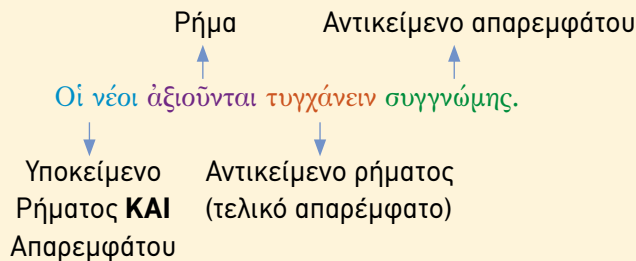
ΑΠΟΔΟΣΗ: Είναι ανάγκη **να σώσουμε** εμείς την πόλη.

B. Τα προσωπικά ρήματα που σημαίνουν **θέλω, μπορώ, προτρέπω, απαγορεύω**

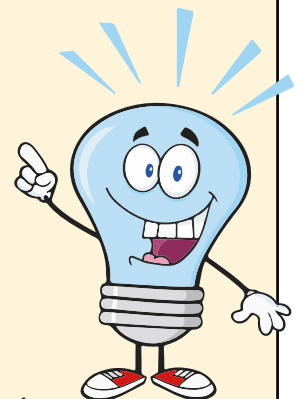
παίρνουν ως **αντικείμενο ΤΕΛΙΚΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ**, το οποίο **συντάσσεται** και έχει:

- είτε το ίδιο υποκείμενο με το ρήμα (φαινόμενο ταυτοπροσωπίας),
- είτε διαφορετικό υποκείμενο από το ρήμα (φαινόμενο ετεροπροσωπίας)

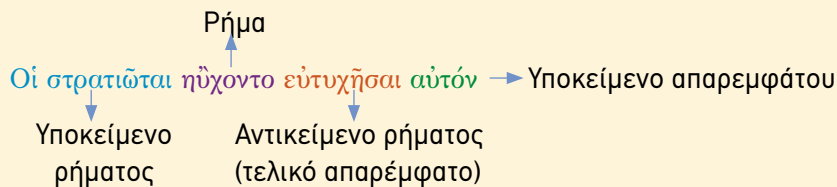
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1^ο: ΤΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΙΑ

ΑΠΟΔΟΣΗ: Οι νέοι θεωρούνται άξιοι **να συγχωρούνται**.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2^ο: ΕΤΕΡΟΠΡΟΣΩΠΙΑ

ΑΠΟΔΟΣΗ: Οι στρατιώτες εύχονταν **να ευτυχήσει** αυτός.

ΣΥΝΤΑΞΗ ΕΙΔΙΚΟΥ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟΥ

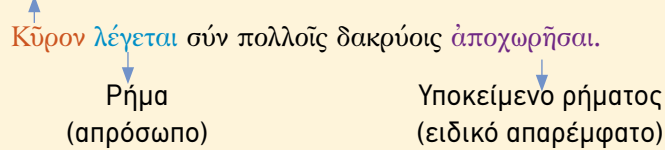
A. Τα απρόσωπα ρήματα ή/και απρόσωπες εκφράσεις όπως, για παράδειγμα, τα: ἀγγέλλεται, δοκεῖ, θρυλεῖται, λέγεται, νομίζεται, ὁμολογεῖται κ.τ.λ.

παίρνουν ως υποκείμενο **ΕΙΔΙΚΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ**, το οποίο **συντάσσεται** και έχει:

υποκείμενο ΠΑΝΤΑ σε πτώση **αιτιατική αν είναι όνομα** ← **αντικείμενο**

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ: Υποκείμενο απαρεμφάτου

ΑΠΟΔΟΣΗ: Λέγεται **ὅτι** ο Κύρος **αποχώρησε** με πολλά δάκρυα.

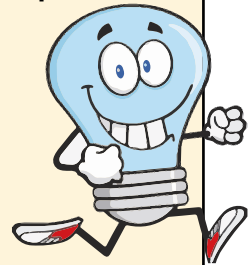
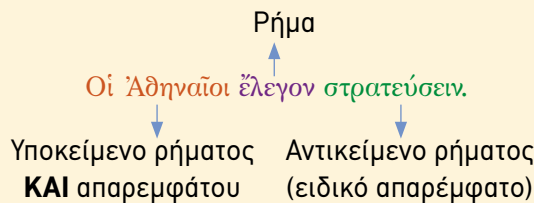
B. Τα προσωπικά ρήματα που σημαίνουν **λέω, γνωρίζω, νομίζω**

παίρνουν ως **αντικείμενο ΕΙΔΙΚΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ**, το οποίο **συντάσσεται** και έχει:

- είτε το ίδιο υποκείμενο με το ρήμα (φαινόμενο ταυτοπροσωπίας),
- είτε διαφορετικό υποκείμενο από το ρήμα (φαινόμενο ετεροπροσωπίας)

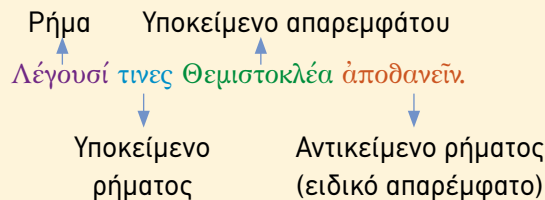
αντικείμενο

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1^ο: ΤΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΙΑ

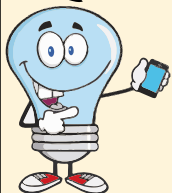
ΑΠΟΔΟΣΗ: Οι Αθηναίοι ἔλεγον **ὅτι θα εκστρατεύσουν.**

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2^ο: ΕΤΕΡΟΠΡΟΣΩΠΙΑ

ΑΠΟΔΟΣΗ: Λένε κάποιοι **ὅτι** ο Θεμιστοκλής **πέθανε.**

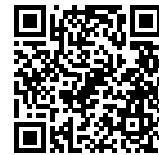
Έλα να σου πω !!!

- Δίπλα από τα **απρόσωπα ρήματα** και τις **απρόσωπες εκφράσεις** συνήθως υπάρχει μία **δοτική προσώπου ή προσωπικής αντωνυμίας** που λέγεται **δοτική προσωπική**.
- Κάθε φορά που έχουμε **ετεροπροσωπία**, το **υποκείμενο του απαρεμφάτου**, όταν είναι **όνομα**, βρίσκεται **σε πτώση αιτιατική**.
- Κάθε φορά που έχουμε **απρόσωπο ρήμα**, έχουμε και **ετεροπροσωπία**, αφού το απαρέμφατο έχει διαφορετικό υποκείμενο από αυτό του ρήματος.
- Όλα τα υποκείμενα ταυτοπροσωπίας και ετεροπροσωπίας **αποδίδονται στη νέα ελληνική με ονομαστική πτώση**.
- Το **τελικό** απαρέμφατο παίρνει **άρνηση «μή»** ενώ το **ειδικό** παίρνει **άρνηση «οὐ»**.

Μην ξεχάσω να διαβάσω από το **Συντακτικό** και τη **Γραμματική της Α.Ε. για το απαρέμφατο** και τον τρόπο που συντάσσεται.

Σωστό ή Λάθος;

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Βρες και υπογράμμισε στο κείμενό μας την παρακάτω φράση: «Δεῖ τά (πράγματα) τῆς πόλεως καλῶς ἔχειν» και στη συνέχεια προσπάθησε να συντάξεις την πρόταση διακρίνοντας το είδος του απαρεμφάτου (τελικό ή ειδικό) καθώς και το φαινόμενο ταυτοπροσωπίας ή ετεροπροσωπίας που εδώ ισχύει.
2. Προσπάθησε να συντάξεις τις παρακάτω προτάσεις διακρίνοντας το είδος του απαρεμφάτου (τελικό ή ειδικό) καθώς και το φαινόμενο ταυτοπροσωπίας ή ετεροπροσωπίας που εδώ ισχύει. Ολοκλήρωσε την προσπάθειά σου αποδίδοντας τις προτάσεις στη νέα ελληνική.
  - α. Τοῦτο ἀναγκάσει σέ τήν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν.
  - β. Οὐδείς θεῶν ἐπιδυμεῖ σοφός γενέσθαι.
  - γ. Σωκράτης ἐνόμιζε τήν ἀνδρείαν εἶναι ἐπιστήμην.

Μην ξεχάσω να κάνω τις ασκήσεις στο Τετράδιο Εργασιών για περισσότερη εξάσκηση!

Γ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

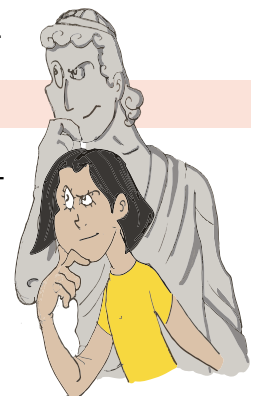
Ας θυμηθούμε:

- Το απαρέμφατο διακρίνεται σε δύο είδη:.....και.....
- Το πρώτο είδος αποδίδεται με το ..... και το δεύτερο με το .....
- Όταν σε μία πρόταση **το υποκείμενο του ρήματος είναι το ίδιο με το υποκείμενο του απαρεμφάτου**, τότε έχουμε το φαινόμενο της.....
- Όταν σε μία πρόταση **το υποκείμενο του ρήματος είναι διαφορετικό από το υποκείμενο του απαρεμφάτου**, τότε έχουμε.....και **το υποκείμενο του απαρεμφάτου, όταν είναι όνομα**, μπαίνει σε πτώση.....

Ας συζητήσουμε

Μπορείς να συλλέξεις πληροφορίες από βιβλία και από το διαδίκτυο για νομοθέτες της αρχαιότητας, να επιλέξεις έναν και να τον παρουσιάσεις στην τάξη σου;

Φτιάξε με τους/τις συμμαθητές/τριές σου έναν κατάλογο με τους νομοθέτες της αρχαιότητας.

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Πόσο σημαντική πιστεύεις ότι είναι η γνώση της σύνταξης του απαρεμφάτου στην αρχαία ελληνική και γιατί:

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΜΑΣ, Ο ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ
ΜΑΣ

2^η Θεματική Ενότητα

3^ο Κεφάλαιο: Ο μύθος του Ερυσίχθονα
4^ο Κεφάλαιο: Ο άνθρωπος και οι
δυνάμεις της φύσης

Αρχαία βάζα
<https://depositphotos.com/gr/photo/greek-vases-collage-2769145.html>

Η Φύση για τους αρχαίους Έλληνες ήταν ιερή. Λάτρευαν πολλές σχετικές θεότητες όπως οι Ναϊάδες, οι Ορεστιάδες, οι Δρυάδες ή Αμαδρυάδες, οι Νηρηίδες, θεές, όπως η Δήμητρα και η Άρτεμη, και θεούς, όπως ο Διόνυσος. **Η φύση εκπροσωπούσε στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία το μέτρο, την ισορροπία και την αρμονία και γι' αυτό καταγράφεται στην αρχαιότητα νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος**, όπως για παράδειγμα η υποχρεωτική λειτουργία των βυρσοδεψείων εκτός της πόλης, αλλά και τιμωρία για όλους όσους προέβαιναν σε καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος ή/και κακή διαχείριση των φυσικών πόρων.

Τα εργαλεία της δουλειάς μας θα είναι:

- Το Βιβλίο μας,
- Το Τετράδιο των Εργασιών,
- Η Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής,
- Το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής,
- Η Γραμματική της Νέας Ελληνικής,
- Το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής,
- Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

Δήμητρα, η θεά της γεωργίας, Θεόφιλος (1933). Μουσείο Θεόφιλου.

<https://blogs.sch.gr/5niptinou/category/uncategorized/page/4/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο μύθος του Ερυσίχθονα

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα γνωρίσουμε** το μύθο του Ερυσίχθονα και τη σημασία του σεβασμού στο περιβάλλον,
- **θα αποδώσουμε** το αρχαίο κείμενο στη νέα ελληνική,
- **θα γίνουμε παραγωγοί** επιθέτων από επιρρήματα και παραγωγοί επιρρημάτων,
- **θα μελετήσουμε** τα συμφωνόληκτα διπλόθεμα ακατάληκτα ουσιαστικά σε -ων (-ονος) της γ' κλίσης,
- **θα «ανακαλύψουμε»** τα συγκοπτόμενα διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ηρ της γ' κλίσης,
- **θα εξασκηθούμε** στον σχηματισμό της Υποτακτικής Ενεστώτα και Αορίστου Ενεργητικής Φωνής,
- **θα αξιολογήσουμε** τη χρήση της **υποτακτικής** για την κατανόηση του κειμένου,
- **θα συγκρίνουμε** τη νέα με την αρχαία ελληνική και με τη χρήση των Γραμματικών μας.

Πάντα το περιβάλλον απασχολούσε τον άνθρωπο, Αθηνά! Και πάντα οι άνθρωποι τιμωρούσαν αυτόν που το κατέστρεφε. Έλα να σου πω **το μύθο του Ερυσίχθονα**, που τιμωρήθηκε από τη θεά Δήμητρα γιατί έκοψε το αγαπημένο της δέντρο!

Το σχολείο άνοιξε και τα μαθήματα ξεκίνησαν, Άγγελε, αλλά ακόμα κάνει ζέστη! Το καλοκαίρι συνεχίζεται. Και θα συνεχισθεί, μάλλον, όπως λένε και οι μετεωρολόγοι! Είναι **ένδειξη της κλιματικής αλλαγής** η ασυνέπεια του καιρού σε σχέση με την εποχή! Δυστυχώς, φαίνεται ότι **δεν φροντίσαμε όλα τα προηγούμενα χρόνια το περιβάλλον μας και τώρα αυτό διαμαρτύρεται!**

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Ερυσίχθων, ο πρώτος καταστροφέας δασών

Ἐρυσίχθων υἱός τοῦ Μυρμιδόνος ἦν. Ἀσεβής ὢν καί ἀδίκως διακεῖμενος ἦλθεν εἰς δρυμόν καί ἐκέλευσε τοὺς δούλους ἀποκόπτειν δένδρα ἵνα οἰκοδομήσῃ μεγάλην οἰκίαν. Ἐτόλμησε δέ ἀποτεμεῖν ῥαγδαίως ἱεράν λεύκην Δήμητρος. Οὗτοι συνεβούλευον αὐτόν παῦσαι δεδιότες τὴν ὀργὴν τῆς θεᾶς. Οὗτος δέ εἶπεν «οὐ μέλει μοι τῆς θεᾶς. Ἐάν Δημήτηρ ἀγαπᾷ τὴν λεύκην ταύτην, ἔλδέτω. Καί εἰ ἦν πλησία ἐμοῦ, ἔβαλον ἄν αὐτήν». Αἴφνης ἐνεφανίσθη Δημήτηρ ἵνα Ἐρυσίχθωνα κωλύσῃ κόψαι τὴν λεύκην καί ἡρώτα. «Τίς μοι καλόν δένδρεον κόπτει;» Οἱ δοῦλοι ἐφοβήθησαν μὴ πάδωσί τι φοβερόν. Τότε δέ Δημήτηρ ἐσπλαχνίσθη αὐτούς, παρ' ἐκείνου δέ τοῦ Ἐρυσίχθονος δίκην ἔλαβε τῆς ἀσεβείας καί ἐπέφερεν αὐτῷ αἰώνιον λιμόν.

Πλαστό κείμενο

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- ὢν < εἰμί = επειδή ήταν
- ἀδίκως διακεῖμενος < διάκειμαι = επειδή συμπεριφερόταν άδικά
- ἐκέλευσε < κελεύω = διέταξε
- ἀποτεμεῖν < ἀποτέμνω = να κόψει
- ῥαγδαίως = βίαια
- δεδιότες < δέδια-δέδοικα = επειδή φοβούνταν
- οὐ μέλει μοι < μέλω = δεν με ενδιαφέρει
- αἴφνης = ξαφνικά
- δίκην ἔλαβε < δίκην λαμβάνω παρά τινος = τιμώρησε
- τῆς ἀσεβείας = εξαιτίας της ασέβειας
- αἰώνιον λιμόν < αἰώνιος λιμός = αἰώνια πείνα

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήστε λέξεις και σημασίες στο [Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας](#)

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω το παρακάτω χωρίο: Ἐρυσίχθων υἱός τοῦ Μυρμιδόνος ἦν. Ἀσεβής ὢν καί ἀδίκως διακεῖμενος ἦλθε εἰς δρυμόν καί ἐκέλευσε τοὺς δούλους ἀποκόπτειν δένδρα ἵνα οἰκοδομήσῃ μεγάλην οἰκίαν. Ἐτόλμησεν δέ ἀποτεμεῖν ῥαγδαίως ἱεράν λεύκην Δήμητρος. Οὗτοι συνεβούλευον αὐτόν παῦσαι δεδιότες τὴν ὀργὴν τῆς θεᾶς).....

.....

.....Εκείνος όμως απάντησε. «Δε με ενδιαφέρει η θεά. Αν η Δήμητρα αγαπά αυτή τη λεύκα, ας έρθει εδώ. Και αν βρισκόταν εδώ κοντά μου, θα τη χτυπούσα». Αμέσως εμφανίσθηκε η Δήμητρα για να εμποδίσει τον Ερυσίχθωνα να κόψει τη λεύκα και ρωτούσε: «Ποιος κόβει το αγαπημένο δέντρο μου»; (αποδίδω το παρακάτω χωρίο: Οἱ δοῦλοι ἐφοβήθησαν μὴ πάδωσί τι φοβερόν. Τότε δέ Δημήτηρ ἐσπλαχνίσθη αὐτούς, παρ' ἐκείνου δέ τοῦ Ἐρυσίχθονος δίκην ἔλαβε τῆς ἀσεβείας καί ἐπέφερεν αὐτῷ αἰώνιον λιμόν).....

.....

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Γιατί ο Ερυσίχθονας ήθελε να κόψει τα δέντρα του ιερού δάσους;	
Τι συνέβη αμέσως μετά τα αυθάδη λόγια του Ερυσίχθονα;	
Πώς συμπεριφέρθηκε η θεά Δήμητρα στον Ερυσίχθονα;	

B. Ετυμολογικά Παραγωγή επιρρημάτων – Παραγωγή επιθέτων από επιρρήματα

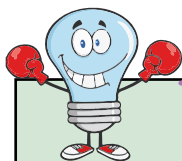
- Κακός ο Ερυσίχθων!

- Ναι, έπραξε κακώς!

- Με ωμέγα το επίθετο «κακός»; Σε τσάκωσα, Άγγελε!

- Βιάζεσαι, Αθηνά! **Δεν είναι το επίθετο**. Είναι **επιρρημα** το «κακώς» με ωμέγα! Παράγεται από το επίθετο «κακός», ακούγεται όπως το επίθετο, αλλά γράφεται διαφορετικά και είναι ένα άλλο μέρος του λόγου.

Να θυμάσαι...

Τα επιρρήματα είναι άκλιτες λέξεις, οι οποίες προσδιορίζουν τα ρήματα. Παράγονται από κάθε κλιτό μέρος του λόγου αλλά και από προθέσεις ή άλλα επιρρήματα και δηλώνουν:

α) Τόπο. Τα τοπικά επιρρήματα σημαίνουν:

- τη **στάση** σ' έναν τόπο: *ἐκεῖ*
- την **κίνηση προς** έναν τόπο: *αὐτόσε* (= προς αυτό το μέρος)
- την **κίνηση από** έναν τόπο: *ἐνθεν* (= από εκεί)

β) Τρόπο. Τα τροπικά παράγωγα επιρρήματα παράγονται από κάθε κλιτό μέρος του λόγου (π.χ. *δικαίως*).

γ) Ποσό. Τα ποσοτικά παράγωγα επιρρήματα παράγονται από κλιτές λέξεις, που φανερώνουν αριθμό ή ποσό (π.χ. *πολύ*).

δ) Χρόνο. Τα χρονικά παράγωγα επιρρήματα παράγονται από αντωνυμίες και έχουν την παραγωγική κατάληξη -τε (π.χ. *ἄλλοτε*).

- **Εύκολα** τα επιρρήματα. Και **γνωστά από τη νέα ελληνική**.

- Χαίρομαι που σου είναι γνωστά. Θα ξέρεις, τότε, ότι από επιρρήματα κυρίως τοπικά και χρονικά παράγονται επίθετα σαν αυτά που μπορείς να συμπληρώσεις και μόνος/μόνη σου στον παρακάτω πίνακα.

Επιρρήματα	Καταλήξεις	Επίθετα
ὄπισθεν	-ιος	
ὀψέ	-ιμος	
πέρυσσι	-νός	

Επιρρήματα	Καταλήξεις	Επίθετα
χθές	-ινός	
ράγδην (= βίαια, δυνατά)	-αῖος	
χύδην (= χυτά, ανάκατα)	-αῖος	
καθόλου (= γενικά)	-ικός	

Μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική της Α.Ε.** για την παραγωγή επιθέτων από επιρρήματα και για την παραγωγή επιρρημάτων.

B1. Ώρα για εξάσκηση!!!

- Διάβασε τα επιρρήματα που σου δίνονται παρακάτω και προσπάθησε, στη συνέχεια, να τα κατατάξεις στον πίνακα που ακολουθεί ανάλογα με το είδος τους.
  - Ποια από τα επιρρήματα αυτά χρησιμοποιούνται και στη νέα ελληνική; Μπορείς να φτιάξεις προτάσεις στη νέα ελληνική χρησιμοποιώντας όσα από τα παρακάτω επιρρήματα χρησιμοποιούμε και σήμερα:

Επιρρήματα

λάξ (με κλοτσιές), τρίς, ἄλλοτε, καλῶς, πλουτίνδην (κατά τον πλούτο), πύξ (με γροθιές), πολλάκις, δικαίως, ἐκάστοτε, ἄλλοθι (σε άλλον τόπο, αλλού), ἀριστίνδην (με εκλογή του αρίστου), ὁμολογουμένως, δῖς, σαφῶς, ἐναλλάξ, πανδημεί, δεκάκις, οὕτως, ἀναφανδόν (φανερά), ἀπνευστί, δεόντως, ἄνωθεν (από πάνω), ὀσάκις (κάθε φορά που), Ἴσθμοι (στον Ισθμό), ἄνω, Ἀθήναζε (προς την Αθήνα), ἐκεῖσε (προς τα εκεί), οἴκοθεν (από το σπίτι, από την πατρίδα), μείγδην (ανακατεμένα), ἑλληνιστί (στα ελληνικά), φύρδην (ανακατεμένα), πάντοθεν (από παντού), Ἀθήνησι (στην Αθήνα), βάδην, ἄρδην (εντελώς), ἀμισδί (χωρίς μισθό).

Τοπικά	Τροπικά	Ποσοτικά	Χρονικά
A) στάση σε τόπο			
B) κίνηση προς τόπο			
Γ) κίνηση από τόπο			

Γ1. Γραμματική

Γ' κλίση Ουσιαστικών II

Ημιφωνόληκτα διπλόθεμα ακατάληκτα σε ων (-ονος) (ενρινόληκτα)

Συγκοπτόμενα διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ηρ

- Αιώνια πείνα ο Ερυσίχθων λοιπόν! Θα πρέπει να είναι δυσάρεστο να τρως, να μη χορταίνεις και να πεινάς συνεχώς. Πολύ ιδιαίτερη τιμωρία!

- Είδες η θεά Δήμητρα; Του έδωσε ευκαιρία αλλά εκείνος δεν σταμάτησε! Και η τιμωρία δεν άργησε να έρθει! Ο Ερυσίχθων έτρωγε ό,τι έβρισκε μπροστά του και στο τέλος έφαγε τις σάρκες του! Θα μπορούσε να είναι ο τίτλος του κειμένου μας «Ερυσίχθων και Δημήτηρ».

- Τι ωραίο! Και ακούγονται περίεργα ονόματα και τα δύο!

- Το όνομα του **Ερυσίχθωνα** είναι σύνθετο. Από το ρήμα «έρύω» που σημαίνει «καταστρέφω» και τη λέξη «χθών» που σημαίνει «γη». Αυτός που καταστρέφει τη γη. Ανήκει μάλιστα στην **γ' κλίση των ουσιαστικών**. Το όνομα της θεάς Δήμητρας στην αρχαία ελληνική είναι «**Δημήτηρ**» γιατί ανήκει στα **συγκοπτόμενα της γ' κλίσης**! Έλα με την ευκαιρία να σου πω πώς κλίνονται!

Να θυμάσαι...

- Η **γ' κλίση** ουσιαστικών περιλαμβάνει **ημιφωνόληκτα διπλόθεμα ακατάληκτα ουσιαστικά** που λήγουν σε **-ων (-ονος)** και κλίνονται ως εξής:

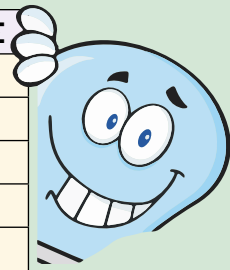
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ὁ Ἐρυσίχθων	ὁ ἡγεμών	-	οἱ ἡγεμόνες
τοῦ Ἐρυσίχθονος	τοῦ ἡγεμόνος	-	τῶν ἡγεμόνων
τῷ Ἐρυσίχθονι	τῷ ἡγεμόνι	-	τοῖς ἡγεμόσι(ν)
τόν Ἐρυσίχθωνα	τόν ἡγεμόνα	-	τούς ἡγεμόνας
(ὦ) Ἐρυσίχθον	(ὦ) ἡγεμών	-	(ὦ) ἡγεμόνες

- Στη γ' κλίση ουσιαστικών επίσης ανήκουν κάποια ουσιαστικά που λέγονται **συγκοπτόμενα** και είναι **διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ηρ**. Λέγονται έτσι επειδή αποβάλλουν σε ορισμένες πτώσεις το -ε του αδύνατου θέματος. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν έξι ουσιαστικά: ἡ μήτηρ, ἡ γαστήρ, ἡ θυγάτηρ, ἡ Δημήτηρ, ὁ ἀνήρ, ὁ πατήρ, τα οποία κλίνονται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ἡ μήτηρ	ἡ θυγάτηρ	ἡ γαστήρ	αἱ μητέρες	αἱ θυγατέρες	αἱ γαστέρες
τῆς μητρός	τῆς θυγατρός	τῆς γαστρός	τῶν μητέρων	τῶν θυγατέρων	τῶν γαστέρων
τῇ μητρί	τῇ θυγατρί	τῇ γαστρί	ταῖς μητράσι(ν)	ταῖς θυγατράσι(ν)	ταῖς γαστράσι(ν)
τήν μητέρα	τήν θυγατέρα	τήν γαστέρ-α	τάς μητέρας	τάς θυγατέρας	τάς γαστέρας
(ὦ) μήτηρ	(ὦ) θυγάτηρ	(ὦ) γαστήρ	(ὦ) μητέρες	(ὦ) θυγατέρες	(ὦ) γαστέρες

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ἡ Δημήτηρ	-
τῆς Δήμητρος	-
τῆ Δήμητρι	-
τήν Δήμητρα	-
(ῶ) Δήμητερ	-

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ὁ πατήρ	ὁ ἀνὴρ	οἱ πατέρες	οἱ ἄνδρες
τοῦ πατρός	τοῦ ἀνδρός	τῶν πατέρων	τῶν ἀνδρῶν
τῷ πατρί	τῷ ἀνδρί	τοῖς πατράσι(ν)	τοῖς ἀνδράσι(ν)
τόν πατέρα	τόν ἄνδρα	τούς πατέρας	τούς ἄνδρας
(ῶ) πάτερ	(ῶ) ἄνερ	(ῶ) πατέρες	(ῶ) ἄνδρες

Ἐλα
να σου
πῶ !!!

A. Σχετικά με τα **ημιφωνόληκτα διπλόθεμα ακατάληκτα σε ων (-ονος) (ενρινόληκτα):**

- Τα **βαρύτονα** (τονίζονται στην παραλήγουσα) **διπλόθεμα σε -ων (-ονος) και -ωρ (-ορος)** σχηματίζουν **την κλητική του ενικού με -ο-**.
- **Ο χαρακτήρας -ν μπροστά από το -σ-** της κατάληξης **αποβάλλεται**.
- Σε αυτή την κατηγορία **ανήκουν τα ουσιαστικά:** ὁ δαίμων, ὁ κηδεμών, ὁ κανών, ὁ γνώμων, ὁ γείτων, ὁ πνεύμων, ὁ Αγαμέμνων, ὁ ἄξων κ.ά.

B. Σχετικά με τα **συγκοπτόμενα διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ηρ:**

- Τα **πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ και γαστήρ** στη γενική και δοτική του ενικού τονίζονται στη λήγουσα.
- Το **ἀνὴρ** τονίζεται στη λήγουσα στη γενική και δοτική του ενικού και στη γενική του πληθυντικού.
  - Το **Δημήτηρ** τονίζεται στην προπαραλήγουσα σε όλες τις πτώσεις του ενικού, εκτός από την ονομαστική.
  - Σχηματίζουν την κλητική του ενικού ὅμοια με το αδύνατο θέμα και τονίζονται στην αρχική συλλαβή εκτός από το **γαστήρ** που σχηματίζει την κλητική του ενικού ὅμοια με την ονομαστική.
  - Στη δοτική του πληθυντικού ανάμεσα από το συγκομμένο θέμα και την κατάληξη, για να διευκολυνθεί η προφορά, παίρνουν ένα βραχύχρονο **α** που τονίζεται: πατρ-ά-σι(ν), ἀνδρ-ά-σι(ν).

Γ1. Ὦρα για εξάσκηση!!!

Επίλεξε δύο από τα παραπάνω ουσιαστικά που ανήκουν στην κατηγορία των συμφωνόληκτων διπλόθεμων ακατάληκτων σε -ων (-ονος) και κλίνε τα στο τετράδιό σου.

Μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική της Α.Ε.** περισσότερες λεπτομέρειες για τα **ημιφωνόληκτα διπλόθεμα ακατάληκτα ουσιαστικά σε -ων (-ονος)** και τα **συγκοπτόμενα διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ηρ.**

Γ2. Γραμματική Υποτακτική Ενεστώτα και Αορίστου φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής

- Δεν νομίζω να μου είπες όλα όσα θέλεις για σήμερα, Άγγελε! Θυμάμαι και πέρυσι τι έκανες! Εγώ ήθελα να φύγω και εσύ επέμενες!

- Μην γκρινιάζεις, Αθηνά! Είδες, όμως, πόσο καλά πήγες στις εξετάσεις σου; Δεν θα αργήσω πολύ! Θέλω να σου μιλήσω για την **Υποτακτική του Ενεστώτα και του Αορίστου των φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων στην Ενεργητική Φωνή!**

Να θυμάσαι...

- Η **Υποτακτική** είναι η έγκλιση που χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε **το προσδοκώμενο ή το επιθυμητό**. Την χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε προτροπή ή αποτροπή και απορία,
- τα **χαρακτηριστικά φωνήεντα** της Υποτακτικής είναι το **ω** και το **η**,
- οι χρόνοι της υποτακτικής είναι ο **Ενεστώτας**, ο **Αόριστος** και ο **Παρακείμενος**,
- το **β' ενικό και το γ' ενικό** της Υποτακτικής Ενεστώτα και Αορίστου στην Ενεργητική Φωνή παίρνουν **υπογεγραμμένη** στην κατάληξη,
- η Υποτακτική του **Αορίστου** προκύπτει αν από την **Οριστική του Αορίστου αφαιρέσω την αύξηση και προσθέσω τις κατάληξεις της Υποτακτικής διατηρώντας όλες τις αλλαγές των αφωνόληκτων ρημάτων στο χαρακτήρα**,
- η Υποτακτική **αποδίδεται** στη νέα ελληνική με το **ας ή το να + ρήμα** στον κατάλληλο συντακτικά και νοηματικά χρόνο,
- ο **Ενεστώτας** και ο **Αόριστος** στην Υποτακτική κλίνονται ως εξής:

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ					
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			ΑΟΡΙΣΤΟΣ		
λύω	γράφω	πιστεύω	λύσω	γράψω	πιστεύσω
λύης	γράφης	πιστεύης	λύσης	γράψης	πιστεύσης
λύη	γράφη	πιστεύη	λύση	γράψη	πιστεύση
λύωμεν	γράφωμεν	πιστεύωμεν	λύσωμεν	γράψωμεν	πιστεύσωμεν
λύητε	γράφητε	πιστεύητε	λύσητε	γράψητε	πιστεύσητε
λύωσι(ν)	γράφωσι(ν)	πιστεύωσι(ν)	λύσωσι(ν)	γράψωσι(ν)	πιστεύσωσι(ν)

Μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική** και το **Συντακτικό της Α.Ε.** για την Υποτακτική.

Σωστή απόδοση λέξεων

Σωστό - Λάθος σε επιρρήματα, ουσιαστικά, ρήματα

Γ3. Ώρα για εξάσκηση!!!

1. Στο κείμενο της ενότητας υπάρχει ένας τύπος Υποτακτικής, ο οποίος σχηματίζεται σύμφωνα με όσα ήδη είπαμε. **Να τον εντοπίσεις** και να αναγνωρίσεις το πρόσωπο και τον χρόνο του.
2. **Να μεταφέρεις** τους τύπους της Υποτακτικής στον άλλο χρόνο διατηρώντας τον αριθμό και το πρόσωπο ίδια.

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
	διαπράξω
κελεύητε	
	ἀγορεύσωσι
φυτεύη	
	βλάψωμεν
ἀτιμάξης	

Μην ξεχάσω να κάνω τις ασκήσεις στο Τετράδιο Εργασιών για περισσότερη εξάσκηση!

- Λοιπόν, Ἄγγελε, νομίζω ότι κάτι έχω μάθει στην αρχαία ελληνική. Θες να μιλήσουμε λιγάκι μεταξύ μας;

- Βούλομαι, Ἄθηνᾶ.

3. Μπορείς να διακρίνεις τι εκφράζουν οι υποτακτικές στον παρακάτω διάλογο Αθηνάς - Ἄγγελου (προτροπή-αποτροπή-απορία): Θα σε βοηθήσει αν **πρώτα αποδώσεις** τον διάλογό τους στη νέα ελληνική.

- Ἄγγελε, τί πράττωμεν τήν μεσημβρίαν;
- Βούλομαι ἐλθεῖν μετά σου ἵνα γυμνάσωμεν χεῖρας και πόδας.
- Μή βραδύνης!

- Ἴωμεν εἰς τό γυμνάσιον.
- Νοῦς ὑγίης ἐν σώματι ὑγιᾶ.

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε ...

Ας θυμηθούμε:

Μπορείς να περιγράψεις σύντομα και με σαφήνεια τα χαρακτηριστικά της Υποτακτικής των φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων στην Ενεργητική Φωνή;

Ας συζητήσουμε:

Με αφορμή την ιστορία του Ερυσίχθονα κάνε την έρευνά σου και κατάγραψε τα σύγχρονα είδη της περιβαλλοντικής καταστροφής. Τι σκέψεις και τι συναισθήματα σου προκαλούνται;

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Πόσο σημαντική είναι η γνώση της Υποτακτικής έγκλισης για την κατανόηση του κειμένου;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ο άνθρωπος και οι δυνάμεις της φύσης

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα γνωρίσουμε** τον ιστορικό Αρριανό, που καταγράφει την εκστρατεία του Αλεξάνδρου,
- **θα αποδώσουμε** το αρχαιοελληνικό κείμενο στη νέα ελληνική με τη βοήθεια του λεξιλογίου,
- **θα παραγάγουμε** επίθετα από ρήματα,
- **θα γνωρίσουμε και θα ασκηθούμε** στην κλίση των τριτόκλιτων φωνηεντόληκτων μονόθεμων καταληκτικών ουσιαστικών σε -εύς/ -έως.

Και από τη χθεσινή ζέστη στη σημερινή βροχή. Ποτάμια οι δρόμοι σήμερα, Άγγελε! Βρέχει από το πρωί!

Η φύση δεν ελέγχεται, Αθηνά! Έχει μεγάλη δύναμη. Προκάλεσε δυσκολίες και στον Μέγα Αλέξανδρο όταν προσπάθησε να αντιμετωπίσει στα βάθη της Ασίας τα αποτελέσματα μιας πλημμύρας, όπως μας λέει ο **ιστορικός Αρριανός**. Για να δούμε το κείμενό μας!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Ο Αλέξανδρος αντιμετωπίζει μία πλημμύρα

Ἐν τούτῳ δέ Ἀλέξανδρος πρῶτος αὐτός ἐκβάς καί τούς (στρατιώτας) ἀπό τῶν ἄλλων τριακο-
ντόρων ἀναλαβὼν ξυνέταπτε τούς αἰ ἐκβαίνοντας τῶν ἰπέων. [...] ἔλαθε δέ οὐκ ἐς βέβαιον
χωρίον ἐκβάς ἀγνοία τῶν τόπων, ἀλλὰ ἐς νῆσον γάρ καί αὐτήν μὲν μεγάλην, ἣ δὴ καί μᾶλλον
νῆσος οὕσα ἔλαθεν, οὐ πολλῶ δέ ὕδατι πρὸς τοῦ ποταμοῦ ἀποτεμνομένην ἀπὸ τῆς ἄλλης γῆς.
καί ἅμα ηὔξῃκει τό ὕδωρ ὁ ὄμβρος λάβρος τε καί ἐπὶ πολὺ τῆς νυκτός κατασχών, ὥστε οὐκ
ἐξεύρισκον αὐτῷ οἱ ἰππεῖς τόν πόρον, καί δέος ἦν αὐθις ἄλλου δεῆσαι αὐτῷ ἐπὶ τῇ διαβάσει
ἴσου τῷ πρῶτῳ πόνου. ὡς δέ ἐξευρέθη ποτέ ὁ πόρος, ἦγε κατ' αὐτόν χαλεπῶς:

Αρριανός, *Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις* (5.13.2-5.13.3)

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- ἐκβάς** < ἐκβαίνω = αφού βγήκε πρώτος στη στεριά
- τριακόντορων** < τριακόντορος (ενν. ἡ ναῦς) = πλοία με τριάντα κουπιά
- αἰ** = πάντα, συνεχῶς
- ἔλαθε(ν) ἐκβάς** = αποβιβάσθηκε ὁμως χωρίς να το καταλάβει
- ἔλαθεν** < λανθάνω = διέφυγε της προσοχής του
- οὐ πολλῶ ὕδατι** < ὕδωρ (τό) = με λίγο νερό
- ἀποτεμνομένην** < ἀποτέμνομαι = που χωρίζεται
- ὄμβρος (ὁ)** = η βροχή
- λάβρος** < λάβρος-α-ον = επιθετικός, ραγδαίος
- κατασχών** < κατέχω = που κράτησε
- ὡς** = ὅταν
- ἦγε** < ἄγω = προχωρούσε
- χαλεπῶς** = με δυσκολία

*Για περισσότερη βοήθεια
αναζητήσε λέξεις και σημασίες
στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής
Γλώσσας*

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: ἐν τούτῳ δέ Ἀλέξανδρος πρῶτος αὐτός ἐκβάς καί ἀναλαβὼν τούς (στρατιώτας) ἀπό τῶν ἄλλων τριακόντορων, ξυνέταπτε τούς αἰ ἐκβαίνοντας τῶν ἰπέων).....

.....[.....] Επειδὴ ὁμως δεν γνώριζε τους τόπους, αποβιβάσθηκε χωρίς να το καταλάβει ὄχι στη στεριά ὅπως ἠθελε, ἀλλὰ σε ἓνα ἄλλο νησί, μεγάλο και αὐτό. Ἐτσι μᾶλλον δεν κατάλαβε ὅτι ἦταν νησί που ο ποταμός το χωρίζε ἀπὸ την υπόλοιπη ξηρὰ με μικρὴ ποσότητα νερού. (αποδίδω την παρακάτω φράση: καί ἅμα ὁ ὄμβρος, λάβρος τε καί κατασχών ἐπὶ πολὺ τῆς νυκτός, ηὔξῃκει τό ὕδωρ, ὥστε οὐκ ἐξεύρισκον οἱ ἰππεῖς αὐτῷ τόν πόρον).....

..... και υπήρχε φόβος να επαναλάβει την ἴδια προσπάθεια, για να περάσει τη διάβαση. (αποδίδω την παρακάτω φράση: ὡς δέ ἐξευρέθη ποτέ ὁ πόρος, ἦγε κατ' αὐτόν χαλεπῶς).....

- Δεν τον έχω ξανακούσει τον Αρριανό, Ἄγγελε.

- Ο **Αρριανός** είναι ο ιστορικός που με το έργο του *Αλεξάνδρου Ανάβασις* κατέγραψε σε επτά βιβλία με παραστατικό και αμερόληπτο τρόπο **την εκστρατεία του Αλέξανδρου, αλλά και βασικά στοιχεία της ζωής του**. Διέσωσε με το έργο του τις πληροφορίες προσώπων που έζησαν με τον Αλέξανδρο, τις αξιολόγησε και μας πρόσφερε ένα σημαντικό έργο. Ο Αρριανός έτρεφε **μεγάλο σεβασμό για τον Αλέξανδρο** και θεωρούσε ότι **τα κατορθώματά του ήταν θέλημα της μοίρας και αξεπέραστα από κάθε άλλον άνθρωπο**.

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

1. Τι έκανε ο Αλέξανδρος μόλις αποβιβάστηκε στη στεριά και παρέλαβε τους στρατιώτες από τα πλοία;
2. Γιατί δεν κατάλαβε ότι και πάλι βρισκόταν σε νησί;
3. Πού οφειλόταν η άνοδος της στάθμης του νερού;
4. Ποιο πρόβλημα προκάλεσε στους ιππείς η υπερχειλίση του ποταμού;

B. Ετυμολογικά – Παραγωγή επιθέτων από ρήματα

- Και τώρα τι σκέφτεσαι; Κάτι ετοιμάζεις να μου πεις! Έτσι δεν είναι;

- Αφού έχεις καταλάβει ότι πάντα κάτι καινούργιο έχω να σου πω αλλά με κάποιο τρόπο γνωστό από τη νέα ελληνική! **Έλα να σου πω για τα επίθετα!**

- Έχουμε πει πέρυσι πώς κλίνονται κάποια από αυτά!

- Δεν θέλω να σου πω πώς κλίνονται αλλά πώς σχηματίζονται, πώς προέρχονται, παράγονται από άλλες λέξεις, όπως ρήματα!

Να θυμάσαι...

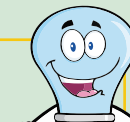
- στα αρχαία ελληνικά **τα επίθετα που παράγονται από ρήματα λήγουν σε:**

-τος ή -τέος
(λέγονται ρηματικά επίθετα)

-άς, -ής, -ός, -νός, -ανός, -ρός, -ερός, -ικός,
-τικός, -ιμος, -μων, -τήριος

Τα επίθετα που λήγουν σε -τος και -τέος λέγονται ρηματικά επίθετα και σημαίνουν:

- **όσα λήγουν σε -τος-τη-τον**, αυτόν/αυτή/αυτό που **μπορεί να πάθει κάτι**. Για παράδειγμα, ο «γραπτός λόγος» είναι ο λόγος που μπορεί να γραφεί, η «γραπτή οδηγία» είναι η οδηγία που μπορεί να γραφεί και το «γραπτό κείμενο» είναι το κείμενο που μπορεί να γραφεί.
- **όσα λήγουν σε -τέος-τέα-τέον**, αυτόν/αυτήν/αυτό που **πρέπει να πάθει κάτι**. Για παράδειγμα, ο «αφαιρετέος αριθμός» είναι αυτός που πρέπει να αφαιρεθεί, η «διδασκτέα ύλη» είναι αυτή που πρέπει να διδαχθεί και το «αμελητέο ποσό» είναι αυτό που πρέπει να μην ληφθεί υπόψη.

Έλα να σου πω !!!

Μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική της Α.Ε.** για την παραγωγή επιθέτων από ρήματα.

Σωστό - Λάθος στα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της Γ' κλίσης

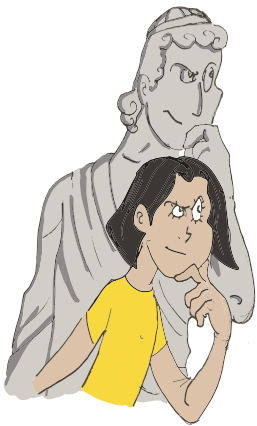
Β. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. **Να γράψεις πώς ονομάζεται** αυτός/η που αναφέρει η πρώτη στήλη προσθέτοντας ανάλογα την κατάληξη -τός/τή/τόν ή τέος/α/ον.

Αυτός που...	ονομάζεται...
μπορεί να γραφεί/ο γραμμένος	
μπορεί να πλεχθεί/ο πλεγμένος	
μπορεί να μαθευτεί (γιγνώσκω)	
μπορεί να ανακατευτεί/ο ανακατεμένος (μείγνυμι)	
μπορεί να ειδωθεί (όρω)	
πρέπει να διδαχθεί	
πρέπει να πληρωθεί	
πρέπει να προαχθεί	

2. **Να συνδυάσεις** τα στοιχεία του παρακάτω πίνακα ώστε να συμπληρώσεις τα κενά:

Ρήμα	Κατάληξη -άς, -ής, -ός, -νός, -ανός, -ρός, -ερός, -ικός, -τικός, -μος, -μων, -τήριος	Παράγωγο επίθετο
ψεύδομαι		
λάμπω		
τυγχάνω (εὐ-δύσ)		
		ἀμυντικός
		ὠφέλιμος
		φανερός
		σεμνός
ἐρίζω		
ἰκνοῦμαι		
σώζω		
ἐλεῶ		

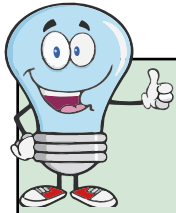

Γ. Γραμματική

**Γ΄ Κλίση Ουσιαστικών III
Φωνηεντόληκτα μονόθεμα καταληκτικά σε -εύς (-έως)**

- Και αφού είμαστε αρχή της χρονιάς και μάλλον είσαι ξεκούραστη, δεν θα σε αφήσω για σήμερα. Θα σου πω και για μία άλλη κατηγορία των ουσιαστικών της γ΄ κλίσης: **τα καταληκτικά (λήγουν σε -ς) μονόθεμα (σε όλες τις πτώσεις τους έχουν ένα θέμα) φωνηεντόληκτα (ο χαρακτήρας τους είναι φωνήεν) σε-εύς (-έως).**

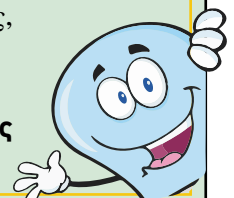
Να θυμάσαι...

- Στα **φωνηεντόληκτα μονόθεμα καταληκτικά ουσιαστικά της γ' κλίσης** περιλαμβάνονται αρσενικά σε **-εύς, όπως «ὁ ἰππεύς»**, και **-οῦς, όπως «ὁ βοῦς»**, και θηλυκά σε **-αῦς, όπως «ἡ γραῦς»**.
- τα ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας **κλίνονται** ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ὁ ἰππεύ-ς	ὁ βοῦ-ς	ἡ γραῦ-ς	οἱ ἰππεῖς	οἱ βό-ες	αἱ γραῖ-ες
τοῦ ἰππέ-ως	τοῦ βο-ός	τῆς γρα-ός	τῶν ἰππέ-ων	τῶν βο-ῶν	τῶν γρα-ῶν
τῷ ἰππεῖ	τῷ βο-ῖ	τῇ γρα-ῖ	τοῖς ἰππεῦ-σι(ν)	τοῖς βο-σί(ν)	ταῖς γρα-σί(ν)
τόν ἰππέ-ᾱ	τόν βοῦ-ν	τήν γραῦ-ν	τούς ἰππέ-ας	τούς βοῦ-ς	τάς γραῦ-ς
(ῶ) ἰππεῦ	(ῶ) βοῦ	(ῶ) γραῦ	(ῶ) ἰππεῖς	(ῶ) βό-ες	(ῶ) γραῖ-ες

Στα ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας:

- Η **γενική ενικού** έχει κατάληξη **-ως** και όχι **-ος**.
- Το **-ου** του χαρακτήρα **αποβάλλεται** πριν από φωνήεν.
- Η **κλητική ενικού** είναι όμοια με το θέμα χωρίς κατάληξη.
- Το **-α-** των **καταλήξεων είναι πάντοτε βραχύ**.
- Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν **τα ουσιαστικά**: ὁ βασιλεύς, ὁ ἀλιεύς, ὁ γονεύς, ὁ γραμματεὺς, ὁ ἱερεύς, ὁ κουρεύς κ.ά.

Να ξέρεις ότι **έχουμε ολοκληρώσει για φέτος τα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης** έχοντας μιλήσει γι' αυτά στο **1^ο κεφάλαιο** και στο **σημερινό μας μάθημα**.

Μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική της Α.Ε.** για τα τριτόκλιτα ουσιαστικά σε **-εύς(-έως)**.

Σωστό - Λάθος παραγωγή επιθέτων από ρήματα και Γ' κλίση ουσιαστικών

Γ1. Όρα για εξάσκηση !!!

- Αναγνωρίζω πολλές από τις καταλήξεις. Είναι ίδιες με κάποιες που μαθαίνουμε στη νέα ελληνική.

1. Ποιες καταλήξεις αναγνώρισε η Αθηνά; Μπορείς να τη βοηθήσεις να συγκρίνει την κλίση στην αρχαία και στη νέα ελληνική; Θα βοηθηθείς, αν μελετήσεις τα **ανισοσύλλαβα ουσιαστικά σε -εας (πληθυντικός -εις)** στο βιβλίο της **Γραμματικής της Νέας Ελληνικής**. Σημείωσε εδώ τις παρατηρήσεις σου:

.....

.....

.....

2. **Αφού ξαναδιαβάσεις** το κείμενο και εντοπίσεις σε αυτό το ένα ουσιαστικό που ανήκει στην κατηγορία που μελετήσαμε, αναγνώρισέ το και κλίνε το.
3. Δοκίμασε να **κλίνεις** και εσύ, προφορικά και γραπτά στο τετράδιό σου, τα ουσιαστικά «**ὁ βασιλεύς**» και «**ὁ γονεύς**» ακολουθώντας όσα μάθαμε παραπάνω.
4. **Γράψε** τα ουσιαστικά **στην πτώση που ζητείται σε κάθε κουτάκι.**

Γενική πληθυντικού ὁ γραμματεὺς	Δοτική ενικού οἱ βαφεῖς	Αιτιατική πληθυντικού τοῦ ἀλιέως
Κλητική ενικού ὁ χαλκεύς	Γενική ενικού ὁ γονεύς	Ονομαστική πληθυντικού ὁ Δωριεύς
Δοτική πληθυντικού ὁ ἱερεύς	Ονομαστική ενικού τούς κουρέας	Αιτιατική ενικού ὁ Πειραιεύς

Παρατηρεῖς ὅτι οἱ περισσότερες λέξεις τῆς τρίλιζας παραμένουν ἴδιες καὶ χρησιμοποιοῦνται καὶ στὴ νέα ἐλληνική; **Μην ξεχάσεις νὰ κάνεις τὶς ασκήσεις στὸ Τετράδιο Ἐργασιῶν** γιὰ περισσότερη ἐξάσκηση!

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

1. Ἡ κατάληξη τῶν ρηματικῶν ἐπιθέτων ποὺ λήγουν σὲ -τός δηλώνει αὐτόν/αυτή/αυτό ποῦ.....
2. Ἡ κατάληξη τῶν ρηματικῶν ἐπιθέτων ποὺ λήγουν σὲ -τέος δηλώνει αὐτόν/αυτή/αυτό ποῦ.....

Ας συζητήσουμε:

Μπορεῖς νὰ **συλλέξεις πληροφορίες** ἀπὸ βιβλία καὶ ἀπὸ τὸ διαδίκτυο γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἀλέξανδρου καὶ νὰ **καταγράψεις τὶς σημαντικότερες μάχες ποὺ ἔδωσε ἐναντίον τῶν Περσῶν**;

Βρες στὸν χάρτη τὶς περιοχὲς τῶν μαχῶν αὐτῶν. Ποῦ βρίσκονται σήμερα;

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Πόσο εμπλούτισα το λεξιλόγιό μου στην αρχαία ελληνική με τα φωνηεντόληκτα καταληκτικά ουσιαστικά της γ' κλίσης; Πώς μπορώ να αξιοποιήσω όσες λέξεις έμαθα;

3^η Θεματική Ενότητα

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ,
Η ΔΥΝΑΜΗ ΜΟΥ

5^ο Κεφάλαιο: *Τι είναι φιλία;*
6^ο Κεφάλαιο: *Μαθήματα φιλίας από τον Ισοκράτη*

Κλαδί ελιάς
<https://myalpstory.com/ingredients/>

Η λέξη φιλία προέρχεται από το ρήμα «φιλῶ», το οποίο στην αρχική του σημασία σήμαινε «αγαπῶ» και αργότερα απέκτησε τη σημασία του «ασπάζομαι».

Η φιλία στην αρχαία Ελλάδα ήταν αποτέλεσμα της κοινωνικής ζωής. Οι φίλοι συνδέονταν με αμοιβαία συναισθήματα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας και μάλιστα η φιλία προϋπέθετε **δημοκρατική αντίληψη**, εφόσον βασιζόταν στην αμοιβαιότητα και την ισότητα των φίλων. Γνωστοί φίλοι της αρχαιότητας ήταν ο Δάμων και ο Φιντίας, ο Αχιλλέας και ο Πάτροκλος, ο Ορέστης και ο Πυλάδης.

Ο Αχιλλέας και ο Αίαντας παίζοντας τους πεσσούς. Εξηκτίας (530 π.Χ.).

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Achilleas-Patroklos.jpg>

Τα εργαλεία της δουλειάς μας θα είναι:

- Το Βιβλίο μας,
- Το Τετράδιο των Εργασιών,
- Η Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής,
- Το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής,
- Η Γραμματική της Νέας Ελληνικής,
- Το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής,
- Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Τι είναι φιλία;

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα μάθουμε** τις απόψεις του Αριστοτέλη, του μεγάλου μας φιλοσόφου, για τη φιλία,
- **θα μιλήσουμε** για τις σύνθετες λέξεις και **θα ασκηθούμε** στη διαδικασία σύνθεσής τους με πρώτο συνθετικό επίθετο ή ουσιαστικό,
- **θα συμπληρώσουμε** τις γνώσεις μας για την γ' κλίση των ουσιαστικών μελετώντας τα αφωνόληκτα καταληκτικά μονόθεμα, όπως «ὁ κόλαξ»,
- **θα σχηματίσουμε** την Υποτακτική Ενεστώτα του ρήματος «εἰμί»,
- **θα σχηματίσουμε** την Υποτακτική του Παρακειμένου των βαρύτονων, φωνηεντόληκτων, αφωνόληκτων ρημάτων (λύω) Ενεργητικής Φωνής και **θα ασκηθούμε** στην κλίση της,
- **θα γινόμαστε όλο και καλύτεροι** στην απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου στη νέα ελληνική.

Καλημέρα, Ἄγγελε!

Ἐπαιζα στο προαύλιο με τους φίλους και τις φίλες μου! Τρέχαμε, γελάγαμε, κυνηγούσαμε ο ένας τον άλλο! Περνάμε ωραία μαζί.

Είναι σπουδαίο να έχεις φίλους!

Για πες! Κάτι σπουδαίο θα ἔλεγε! Γιατί ἦταν και αυτός σπουδαίος!

Καλημέρα, Αθηνά! Είσαι λίγο λαχανιασμένη ή νομίζω;

Φυσικά και είναι! **Η φιλία είναι πολύτιμη για όλους τους ανθρώπους!** Και ανέκαθεν οι άνθρωποι πίστευαν στην αξία και τη δύναμή της. Ἐλα να σου πω τι ἔλεγε **ο Αριστοτέλης** γι' αυτήν!

Ἦταν πράγματι! Εἶχε γεννηθεῖ στα **Στάγειρα της Χαλκιδικῆς**, υπῆρξε **μαθητῆς του Πλάτωνα, δάσκαλος του Μεγάλου Αλεξάνδρου** και ἰδρυτῆς μιας μεγάλης περιπατητικῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς στην **Αθήνα**, που ονομαζόταν **Λύκειο**. Ο Αριστοτέλης θεωρεῖται **μία από τις πιο σπουδαίες προσωπικότητες παγκοσμίως** και μέχρι σήμερα το ἔργο του και οι ιδέες του διδάσκονται σε όλα τα Πανεπιστήμια του κόσμου!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Η άποψη του Αριστοτέλη για τη φιλία

Ἐάν τήν φιλίαν μίαν τῶν ἀρετῶν τῶν ἐπαινετῶν εἶναι νενομικότες ὦμεν, ὡς ἔλεγε Ἀριστοτέλης, δῆλόν ἐστι ὅτι μεσότης ἔχθρας καί κολακείας ἡ φιλία. Ἐάν τις κόλαξ γεγρονῶς ἦ, φίλος ἀληθῆς οὐκ ἐστίν. Ἐάν τόν κόλακα φίλον ἡμῖν εἶναι ὑπειληφότες ὦμεν, βλάπτεσθαι καί ἀδικεῖσθαι κινδυνεύομεν. Ὅταν τις ἄφίλος γεγρονῶς ἦ, δεινότατον ἐστί, ὅταν πολὺφίλος, ὑπερβολή ἐστί. Τίς γε ὁ βέβαιος φίλος; Ὁ μῆδέν ὄν φίλον ἀδικῶν, ὁ τόν φίλον εὐεργετῶν, ὁ τῷ δυστυχῆσαντι φίλῳ βοηθῶν καί τῷ εὐτυχῆσαντι χαίρων.

Πλαστό κείμενο

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

τῶν ἐπαινετῶν < ὁ ἐπαινετός, -ή, -όν = από τις αξιέπαινες, από τις ξακουστές (εδώ)

νενομικότες ὦμεν < νομίζω = έχουμε θεωρήσει

γεγρονῶς ἦ < εἰμί = εἶναι

ὑπειληφότες ὦμεν < ὑπολαμβάνω = έχουμε θεωρήσει (εδώ)

*Για περισσότερη βοήθεια αναζήτησε λέξεις και σημασίες στο [Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας](#)

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: Ἐάν νενομικότες ὦμεν ἢν φιλίαν εἶναι μίαν τῶν ἀρετῶν τῶν ἐπαινετῶν, ὡς ἔλεγε Ἀριστοτέλης, δῆλόν ἐστι ὅτι μεσότης ἔχθρας καί κολακείας ἡ φιλία. Ἐάν τις κόλαξ γεγρονῶς ἦ, φίλος ἀληθῆς οὐκ ἐστί. Ἐάν τόν κόλακα ὑπειληφότες ὦμεν εἶναι φίλον ἡμῖν, κινδυνεύομεν βλάπτεσθαι καί ἀδικεῖσθαι).....

.....

.....

.....

.....

.....

Ὅταν κάποιος εἶναι ἀφίλος, εἶναι πολύ φοβερό, ὅταν ἔχει πολλούς φίλους, εἶναι υπερβολικό. Ποιος εἶναι ο σίγουρος φίλος; Αὐτός που δεν ἀδικεῖ καθόλου τον φίλο, αὐτός που ευεργετῆ τον φίλο, αὐτός που βοηθάει τον δυστυχῆ φίλο και αὐτός που χαίρεται με τον ευτυχισμένο φίλο.

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι ἔλεγε ο Αριστοτέλης για τη φιλία;	
Γιατί δεν πρέπει να εμπιστευόμαστε τον κόλακα;	
Ποιος εἶναι ο σίγουρος φίλος;	

B. Ετυμολογικά Σύνθεση με πρώτο συνθετικό ένα επίθετο ή ένα ουσιαστικό

- **Ωραία τα ἔλεγε ο Αριστοτέλης!** Μεγάλο δῶρο οι φίλοι στη ζωή μας! Νιώθω τυχερή που ἔχω φίλες και φίλους! Και τυχερή που ἔχω και εσένα, Ἄγγελε! Εἶσαι πολύ καλός φίλος!

- Και εσύ, Αθηνά, είσαι καλή φίλη! Γι' αυτό και μπορούμε να συνεργαζόμαστε και να μελετάμε μαζί τη γλώσσα μας! Είμαστε ομάδα, συνδυασμός! Κάτι σαν τις σύνθετες λέξεις!

- Κατάλαβα! Βρήκες ευκαιρία, έτσι; Κάτι θέλεις να πεις!

- Ναι! Θα σου μιλήσω για τις σύνθετες λέξεις. **Αυτές που συνδυάζονται μεταξύ τους για να δημιουργήσουν, να συνθέσουν μία νέα λέξη, η οποία λέγεται σύνθετη!**

- Τα γνωρίζω ήδη αυτά που πας να μου πεις, Άγγελε! Εννοείς τη **σύνθεση**, την ένωση δύο λέξεων με σκοπό τη δημιουργία μιας καινούργιας λέξης. Τα δύο μέρη που χρησιμοποιούνται για να σχηματίσουν τη νέα λέξη, ονομάζονται **συνθετικά** (α' και β' συνθετικό) και **μπορεί να είναι λέξεις κλιτές ή άκλιτες**. Ευκολάκι!!!!

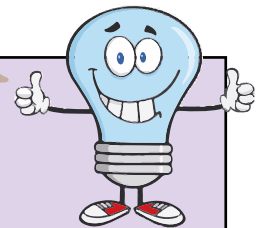

- Θα σου φανούν όλα απλά, λοιπόν, όσα έχω να σου πω!

Να θυμάσαι...

Η σύνθεση των λέξεων

- είναι ένας **τρόπος δημιουργίας** νέων λέξεων,
- μας βοηθάει **να μειώνουμε τον αριθμό των λέξεων** που χρησιμοποιούμε,
- **εμπλουτίζει** τον λόγο μας, γραπτό και προφορικό,
- συμβαίνει με δύο λέξεις, οι οποίες συνδέονται, και οι οποίες μπορεί να είναι **κλιτές ή άκλιτες**.

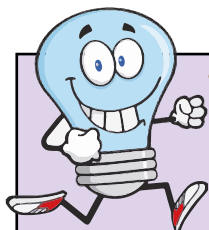
- Ευκολάκι είπαμε!!!

- Προχωράμε, λοιπόν! Για να δούμε τη **σύνθεση των λέξεων με πρώτο συνθετικό μία λέξη κλιτή και ιδιαίτερα ένα ουσιαστικό ή ένα επίθετο!**

Να θυμάσαι...

- Το πρώτο συνθετικό μιας σύνθετης λέξης **μπορεί να είναι μία κλιτή λέξη**, δηλαδή ένα **επίθετο**, ένα **ουσιαστικό** ή ένα **ρήμα**,
- όταν το πρώτο συνθετικό είναι ουσιαστικό, μπορεί **είτε να μείνει αμετάβλητο** (αυτό συμβαίνει κυρίως με τα ουσιαστικά της β' κλίσης) **είτε να υποστεί μετασχηματισμό του θέματός του**,
- όταν το πρώτο συνθετικό είναι **επίθετο**, η σύνθετη λέξη σχηματίζεται με βάση **το θέμα του αρσενικού και ακολουθώντας τους σχετικούς κανόνες**.

Διάβασε από τη **Γραμματική της Α.Ε.** τη σύνθεση λέξεων με πρώτο συνθετικό ένα ουσιαστικό ή ένα επίθετο, για να τα μάθεις καλύτερα!

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα με τη σύνθετη λέξη που προκύπτει ή με τα συνθετικά της λέξης που σου δίνεται.

Συνθετικά μέρη	Σύνθετη λέξη
1. δῆμος + κρατέω-ῶ	
2. + ἄρχω	στρατάρχης
3. ἀκτίς + βάλλω	
4. +	ἀκρόπολις
5. ἀγγελία + φέρω	
6. +	ξύλοκόπος
7. γῆ +	γεωγράφος
8. + γράφω	λογογράφος
9. ψῆφος + φέρω	
10. +	νικηφόρος

Γ. Γραμματική

Γ' Κλίση Ουσιαστικών IV

Αφωνόληκτα καταληκτικά μονόθεμα (ουρανικόληκτα)

- Πάντως αυτός «ὁ κόλαξ» δεν μου αρέσει καθόλου! Μήπως είναι αυτό που λέμε «γλείφτης»;

- Κάπως έτσι! Πρόκειται για **εκείνον που συμπεριφέρεται σε κάποιον με υπερβολική, ψεύτικη ευγένεια, για να κερδίσει κάτι**. «Κολακίς» μάλιστα ονομαζόταν η γυναίκα που έβαζε την πλάτη της ως σκαλοπάτι για να μπει ή να βγει η βασίλισσα από την άμαξα!!!

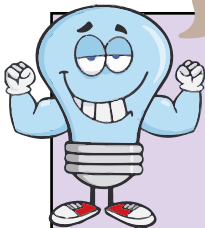

- Ακραίο!!!!!!

- Όμως αληθινό σε κάποιες άλλες, μακρινές εποχές. Και βέβαια «ὁ κόλαξ» είναι ουσιαστικό της **γ' κλίσης**. Ανήκει στα **αφωνόληκτα καταληκτικά μονόθεμα**. Έλα να σου πω πώς κλίνεται!

Να θυμάσαι...

• Τα **αφωνόληκτα καταληκτικά μονόθεμα** ουσιαστικά της **γ' κλίσης**, όπως «ὁ κόλαξ», κλίνονται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ὁ κόλαξ	οἱ κόλακες
τοῦ κόλακος	τῶν κολάκων
τῷ κόλακι	τοῖς κόλαξι(ν)
τόν κόλακα	τούς κόλακας
(ῶ) κόλαξ	(ῶ) κόλακες

Έλα
να σου
πω !!!

Στα ουσιαστικά αυτής της κατηγορίας:

- Η **αιτιατική ενικού** σχηματίζεται με **-α** στο τέλος
- Η **κλητική ενικού** σχηματίζεται όπως η **ονομαστική**
- Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν **τα ουσιαστικά**: ο κόραξ, ο δώραξ, ο πίναξ, ο φύλαξ, ή θρίξ, ο ὄνυξ, ή πτέρυξ κ.ά.

Γ2. Γραμματική Υποτακτική Ενεστώτα του ρήματος «είμι» Υποτακτική Παρακειμένου φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής

- Είσαι πολύ καλή, Αθηνά! Μηράβο!

- Όρα να φεύγω λοιπόν!

- Μην βιάζεσαι! Κάτι ακόμη! Απλό για εσένα! Έλα, λοιπόν, να σου μιλήσω για την **Υποτακτική Ενεστώτα του ρήματος «είμι» και για την Υποτακτική του Παρακειμένου φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής!**

- Όπως το «λύω» και τα «διώκω-γράφω-πειθώ» ε;

- Είδες πόσα ξέρεις πια; Όλα τα καταλαβαίνεις πριν τα πω!

Να θυμάσαι...

- Η **Υποτακτική του Ενεστώτα** του ρήματος «είμι» κλίνεται ως εξής:

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
να είμαι	ἴμω
να είσαι	ἴῃς
να είναι	ἴῃ
να είμαστε	ἴμεν
να είσατε/να είστε	ἴτε
να είναι	ἴσι(ν)

- Η **Υποτακτική του Παρακειμένου** των βαρύτονων φωνηεντόληκτων ρημάτων (όπως το λύω) ενεργητικής φωνής έχει **δύο μορφές**: τη **μονολεκτική** και την **περιφραστική**, οι οποίες κλίνονται ως εξής:

Υποτακτική Παρακειμένου	
Μονολεκτική μορφή	Περιφραστική μορφή
λε-λύκ-ω	λελυκώς, -κυῖα, -κός ἴω
λε-λύκ-ῃς	λελυκώς, -κυῖα, -κός ἴῃς
λε-λύκ-ῃ	λελυκώς, -κυῖα, -κός ἴῃ
λε-λύκ-ωμεν	λελυκότες, -κυῖαι, -κότα ἴμεν
λε-λύκ-ῃτε	λελυκότες, -κυῖαι, -κότα ἴτε
λε-λύκ-ωσι(ν)	λελυκότες, -κυῖαι, -κότα ἴσι(ν)

- Η Υποτακτική Παρακειμένου σχηματίζεται **μονολεκτικά** ως εξής: **αναδιπλασιασμός + θέμα + κ + Υποτακτική του εΐμι**
- Η Υποτακτική Παρακειμένου σχηματίζεται **περιφραστικά** ως εξής: **μετοχή του Παρακειμένου του ρήματος + Υποτακτική του εΐμι**

Η Υποτακτική Παρακειμένου των αφωνόληκτων ρημάτων υιοθετεί τις αλλαγές των συμφώνων που ισχύουν στην Οριστική, όπως ακριβώς είδαμε και στην Α΄ Γυμνασίου (γε-γράφω/γεγραφώς-φυΐα-φός-ῶ).

Γ2. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Διάβασε προσεκτικά το κείμενό μας, εντόπισε σε αυτό τους τύπους του Παρακειμένου σε Υποτακτική, αναγνώρισέ τους και μετάφερε τους στον άλλο αριθμό του ίδιου προσώπου γράφοντάς τους στο τετράδιό σου.
2. Με τη βοήθεια του **Λεξικού** σου σχημάτισε στο τετράδιό σου την Υποτακτική του Παρακειμένου των παρακάτω ρημάτων και κλίνε τα στο τετράδιό σου: γράφω, νομίζω, διώκω, φυλάττω, ἄρχω, θύω.

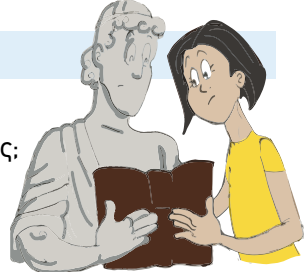
Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τον σχηματισμό της Υποτακτικής **άνοιξε τη Γραμματική της Α.Ε.!** Μην ξεχάσεις το **Τετράδιο Εργασιών** για περαιτέρω εξάσκηση!

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

1. α. Πώς σχηματίζω τον **Παρακείμενο στην Οριστική** της Ενεργητικής Φωνής;
β. Πώς σχημάτισα τον **Παρακείμενο στην Υποτακτική** της Ενεργητικής Φωνής;
2. α. Πώς κλίνεται ο Ενεστώτας του «εΐμι» στην Οριστική;
β. Πώς σχημάτισα τον Ενεστώτα του «εΐμι» στην Υποτακτική;

Ας συζητήσουμε:

Με αφορμή τις απόψεις του Αριστοτέλη για τη φιλία, **γράψε πέντε χαρακτηριστικά** που θεωρείς ότι πρέπει να έχει, κατά τη γνώμη σου, ο καλός φίλος. Συζητήστε τις απόψεις σας όλοι/όλες μαζί.

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Τι έχει **αλλάξει** στην Υποτακτική έγκλιση από την αρχαία στη νέα ελληνική;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Μαθήματα φιλίας από τον Ισοκράτη

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα πάρουμε** μαθήματα για τη φιλία από τον Ισοκράτη,
- **θα αποδώσουμε** το αρχαιοελληνικό κείμενο στη νέα ελληνική με τη βοήθεια του λεξιλογίου,
- **θα συνθέσουμε** λέξεις με πρώτο συνθετικό κλιτή λέξη ένα ρήμα,
- **θα μελετήσουμε** την Προστακτική των φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων στην Ενεργητική Φωνή,
- **θα συγκρίνουμε** τη νέα με την αρχαία ελληνική με τη χρήση των Γραμματικών μας.

Άγγελε, εσύ έχεις φίλους;

Φυσικά και έχω! Τα τελευταία χρόνια που ζω στο **Μουσείο της Ακρόπολης** φίλοι μου είναι όλα τα αγάλματα που βρίσκονται γύρω μου, οι άνθρωποι του Μουσείου, οι συντηρητές έργων τέχνης αλλά και όλος ο κόσμος που περνά, με βλέπει, με θαυμάζει και μου μιλάει, όπως εσύ!!! Στην αρχαία Αθήνα, όπου με έφτιαξαν, έβλεπα τους νέους να δημιουργούν φιλίες, να συναντιούνται στα γυμναστήρια, να αθλούνται μαζί, να μεγαλώνουν μαζί και από νέοι να γίνονται ώριμοι! **Γιατί η φιλία, Αθηνά, έχει σημασία να δοκιμάζεται στον χρόνο, να διατηρείται και να δυναμώνει**, όπως αναφέρει και ο **Ισοκράτης**! Τον ξέρεις;

Μάλλον όχι. Δεν τον έχω ακούσει!

Ο Ισοκράτης ήταν ένας **σπουδαίος** αρχαίος **ρήτορας**, **φίλος του Φιλίππου και αντίπαλος του Δημοσθένη**! Καταγόταν από εύπορη οικογένεια και πήρε επιμελημένη μόρφωση κοντά στον Πρωταγόρα, τον Γοργία και τον Σωκράτη. **Ήταν λογογράφος, δηλαδή έγραφε λόγους για το δικαστήριο, και στη συνέχεια ίδρυσε δική του σχολή ρητορικής.** Έλα να σου πω τι μας συμβουλεύει για τη διαφύλαξη και την ποιότητα της φιλίας!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Συμβουλές για την αληθινή φιλία

Μηδένα φίλον ποιού, πρίν ἄν ἐξετάσης πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις· ἔλπιζε γάρ αὐτόν καί περὶ σέ γενέσθαι τοιοῦτον, οἷος καί περὶ ἐκείνους γέγονε. βραδέως μὲν φίλος γίννου, γενόμενος δέ πειρῶ διαμένειν· ὁμοίως γάρ αἰσχρόν μηδένα φίλον ἔχειν καὶ πολλοὺς ἐταίρους μεταλλάττειν [...] δοκίμαζε τοὺς φίλους ἕκ τε τῆς ἀτυχίας περὶ τόν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τό μὲν γάρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασανίζομεν, τοὺς δέ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν. [...] ἀποδέχου τῶν ἐταίρων μὴ μόνον τοὺς ἐπὶ τοῖς κακοῖς δυσχεραίνοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς μὴ φθονοῦντας· πολλοὶ γάρ ἀτυχοῦσι μὲν τοῖς φίλοις συνάχθονται, καλῶς δέ πράττουσι φθονοῦσι.

Ἰσοκράτης, *Πρὸς Δημόνικον*, 1.24-26

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- ποιού < ποιέομαι-οῦμαι = μην κάνεις
- κέχρηται < χρήομαι-ῶμαι = έχει συμπεριφερθεῖ
- πειρῶ < πειράομαι-ῶμαι = να προσπαθεῖς
- διαμένειν < διαμένω = να παραμένεις
- ἐταίρους < ὁ ἐταῖρος = φίλους
- μεταλλάττειν < μεταλλάττω = να αλλάζεις
- καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας = και στους κοινούς κινδύνους
- τό χρυσίον = ο πλούτος, τα χρήματα, το χρυσάφι (εδώ)
- διαγιγνώσκομεν < διά + γινώσκω = γνωρίζουμε, διακρίνουμε
- τούς δυσχεραίνοντας < δυσχεραίνω = που στενοχωριούνται
- ἀτυχοῦσι < ἀτυχέω-ῶ = όταν ατυχούν
- συνάχθονται < σύν + ἄχθομαι = λυπούνται μαζί
- καλῶς πράττουσι < καλῶς πράττω = όταν ευτυχούν

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήσε λέξεις και σημασίες στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: Μηδένα φίλον ποιού, πρίν ἄν ἐξετάσης πῶς κέχρηται τοῖς πρότερον φίλοις· ἔλπιζε γάρ γενέσθαι αὐτόν καί περὶ σέ τοιοῦτον, οἷος καί περὶ ἐκείνους γέγονε).....

..... να μην γίνεσαι αμέσως φίλος, όταν όμως γίνεις να προσπαθεῖς να παραμένεις· γιατί είναι το ίδιο κακό να μην έχεις κανένα φίλο και να αλλάζεις πολλούς φίλους [...] (αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: δοκίμαζε τοὺς φίλους ἕκ τε τῆς ἀτυχίας περὶ τόν βίον κί (ἐκ) τῆς κοινωνίας ἐν τοῖς κινδύνοις· τό μὲν γάρ χρυσίον βασανίζομεν ἐν τῷ πυρὶ, τοὺς δέ φίλους διαγιγνώσκομεν ἐν ταῖς ἀτυχίαις).....

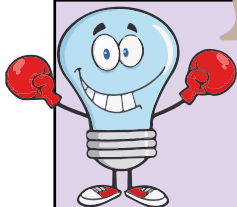
.....[...]
 Να αποδέχεσαι ἀπὸ τους φίλους, ὄχι μόνο ἐκείνους που στενοχωριούνται με τη δυστυχία (σου) ἀλλὰ και ἐκείνους που δεν (σε) φθονοῦν για την ευτυχία (σου)· (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: πολλοὶ γάρ ἀτυχοῦσι μὲν τοῖς φίλοις συνάχθονται, καλῶς δέ πράττουσι φθονοῦσι).....

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι πρέπει να εξετάσεις και γιατί, πριν κάνεις κάποιον φίλο;	
Πώς δοκιμάζεις τον καλό φίλο;	
Τι κάνει ο καλός φίλος στην ευτυχία και στη δυστυχία του φίλου του;	

B. Ετυμολογικά**Σύνθεση με πρώτο συνθετικό ένα ρήμα**

– Σκέψου πόσο σημαντική είναι η έννοια του φίλου που η ρίζα της λέξης χρησιμοποιείται στη **σύνθεση πολλών άλλων λέξεων**, ελληνικών και ξένων. Είναι ομόρριζη, εξάλλου, με το ρήμα «φιλώ», **το οποίο ως πρώτο συνθετικό λέξεων δηλώνει αυτόν που αγαπά κάτι ή κάποιον**. Ευκαιρία να σου μιλήσω για τα **ρήματα ως πρώτο συνθετικό** λέξεων.

Να θυμάσαι...

Στις **σύνθετες λέξεις**, όταν το πρώτο συνθετικό είναι ρήμα:

- η **σύνθετη λέξη** που προκύπτει **σχηματίζεται είτε** από το ρηματικό θέμα (συνήθως το βρίσκουμε από τον αόριστο β' του ρήματος ή από κάποια λέξη συγγενή ετυμολογικά) **είτε** από το χρονικό θέμα (συνήθως του ενεργητικού αορίστου ή του μέλλοντα),
- το **θέμα** από το οποίο σχηματίζεται η σύνθετη λέξη μένει **αμετάβλητο**, αν το δεύτερο συνθετικό αρχίζει από φωνήεν (π.χ. ρίπτω + ἄσπης = ρίψασπης),
- το **θέμα** από το οποίο σχηματίζεται η σύνθετη λέξη **μετασχηματίζεται και παίρνει φωνήεν ε ή ι** στο τέλος, αν το δεύτερο συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο (π.χ. κρύπτω + νοῦς = κρυψίνους)

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

Να εφαρμόσεις όσα έμαθες δικαιολογώντας τον **σχηματισμό του θέματος** των παρακάτω σύνθετων λέξεων: μισάνθρωπος, λειψανδρία, ἀρχιτέκτων, φιλάνθρωπος, φιλότιμος, ἐχέμυθος, ραψωδός.

Γ. Γραμματική**Προστακτική Ενεστώτα του ρήματος «εἰμί» Προστακτική φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής**

– Φαντάζομαι δεν τελειώσαμε! Κάτι θα έχεις να μου πεις! Δεν σε ρωτάω πια γιατί ξέρω ότι πάντα κάτι βρίσκεις!

– Είναι **ανεξάντλητη η γλώσσα** μας και όσο την μελετάς τόσο νιώθεις την ανάγκη να πεις και άλλα πράγματα! Αλλά τα περισσότερα από όσα συζητάμε, τα γνωρίζεις ήδη από τη νέα ελληνική! Καμία δυσκολία λοιπόν! Θα σου μιλήσω για την **Προστακτική**, που σου είναι ήδη γνωστή. **Ας δούμε μαζί την Προστακτική του ρήματος «εἰμί» και την Προστακτική στην Ενεργητική Φωνή των βαρύτονων φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων**, σαν το *λύω* και τα *διώκω-γράφω-πείθω*.

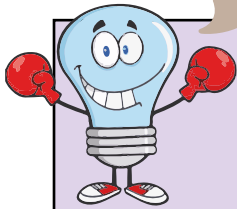
Μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική της Α.Ε.** για τη σύνθεση των λέξεων με πρώτο συνθετικό ένα ρήμα!

Σύνθετες
λέξεις

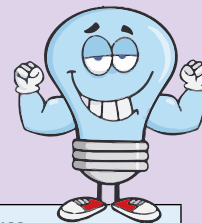
Να θυμάσαι...

Η ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

- είναι μία έγκλιση που χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε **προσταγή, απαγόρευση, προτροπή, αποτροπή ή παραινέση, συγκατάθεση ή παραχώρηση, παράκληση, ευχή ή κατάρα.**
- συναντάται μόνο στον **Ενεστώτα**, τον **Αόριστο** και τον **Παρακείμενο**,
- **δεν έχει πρώτο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού.**
- σχηματίζεται και κλίνεται στον **Ενεστώτα του ρήματος «είμι»** και στα **βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα στην Ενεργητική Φωνή** ως εξής:

Προστακτική Ενεστώτα ρήματος «είμι»
–
ἴσθι
ἔστω
–
ἔστε
ἔστων/ὄντων/ἔτωσαν

Προστακτική βαρύτονων φωνηεντόληκτων ρημάτων

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ
–	–	–
λύ-ε	λύ-σ-ον	λελυκώς-κυῖα-κός ἴσθι
λυ-έτω	λύ-σ-άτω	λελυκώς-κυῖα-κός ἔστω
–	–	–
λύ-ετε	λύ-σ-ατε	λελυκότες-κυῖαι-κότα ἔστε
λυ-όντων/-έτωσαν	λυ-σ-άντων/-σάτωσαν	λελυκότες-κυῖαι-κότα ἔστων

Έλα να σου πω !!!

- Η Προστακτική **δεν παίρνει ποτέ αύξηση!!!**
- Η Προστακτική του Παρακειμένου σχηματίζεται σχεδόν πάντοτε **περιφραστικά** με τη **μετοχή** του Παρακειμένου και την Προστακτική του ρήματος «είμι».
- Η Προστακτική των **αφωνόληκτων ρημάτων** υιοθετεί τις **αλλαγές των συμφώνων** που ισχύουν στην Οριστική, όπως ακριβώς είδαμε και στην Α΄ Γυμνασίου (π.χ. τάξον, τεταχώς ἴσθι).

Μην ξεχάσω να **διαβάσω** από τη **Γραμματική της Α.Ε.** για τον σχηματισμό της Προστακτικής του «λύω»

Συμπλήρωσε τα γράμματα που λείπουν και σχημάτισε ένα χαρούμενο ή ένα λυπημένο ανθρωπάκι

Γ1. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Να διαβάσεις προσεκτικά το κείμενό μας, να εντοπίσεις τους τύπους της Προστακτικής που υπάρχουν σε αυτό, να τους αναγνωρίσεις και να τους κλίνεις στον χρόνο που βρίσκονται.
2. Να μελετήσεις τις παρακάτω φράσεις και να βρεις τι από τα παρακάτω εκφράζει η Προστακτική σε καθεμία από αυτές: προσταγή, απαγόρευση, προτροπή, αποτροπή ή παραινέση, συγκατάθεση ή παραχώρηση, παράκληση, ευχή ή κατάρα:

Χαίρε! (Να χαίρεσαι!)

Λέγε ὀλίγα, πρᾶττε πολλά. (Λέγε λίγα, κάνε πολλά.)

Ἐγίαινε! (Να έχεις υγεία!)

Ἄπελθε εἰς κόρακαν! (Ἄντε, χάσου!)

Ἔστω οὕτως. (Ας γίνει έτσι.)

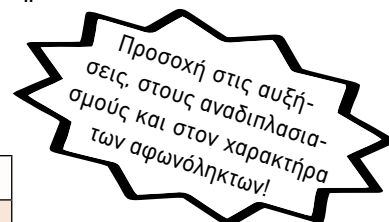
Φύλαξόν με ὑπό τήν σκέπην σου! (Φύλαξέ με κάτω από τις «φτερούγες» σου!)

3. Να τοποθετήσεις τους παρακάτω τύπους στο πλαίσιο όπου ανήκει ο καθένας, ανάλογα με την ἐγκλίση του, εξηγώντας με βάση ποια στοιχεία έκανες την αναγνώριση. Στη συνέχεια συμπλήρωσε τα κενά του πίνακα.

ἰππεύομεν, πιστεύωσι, καταλυόντων, δυσάτω, κυριεύσητε, διαπράττωμεν, ἔκοψε, ὠρικώς ἴσθι

	Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική
Ενεστώτας			
Αόριστος			
Παρακείμενος			

Φιλικές συμβουλές

Μην ξεχάσω να κάνω τις ασκήσεις στο Τετράδιο Εργασιών για περισσότερη εξάσκηση!

Τα τουβλάκια

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

Προσπάθησε να εξηγήσεις σε έναν συμμαθητή/μία συμμαθήτριά σου που απουσιάζει, τι κάνατε σήμερα, τι πρέπει να διαβάσει και τι πρέπει να προσέξει ιδιαίτερα.

Ας συζητήσουμε:

Συζητήστε τι πρέπει να προσέχετε ιδιαίτερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κάθε φορά που «συναντιέστε» με νέους φίλους; Τι θα σας έλεγε ο Ισοκράτης να έχετε στο μυαλό σας πάντοτε;

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Αν δεν υπήρχε η Προστακτική, τι θα μας προβλημάτιζε στην επικοινωνία μας με τους άλλους ανθρώπους;

1^η ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ - ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

1. Να συμπληρώσεις τα παρακάτω κενά:

ἀγγελία + φέρω..... γεωμέτρης
 φιλῶ + ἄνθρωπος..... ἄκρα + πόλις.....
 ..... εὐθύγραμμος ..... φθινόπωρον
 ..... φυγόπονος παῖς + ἄγω.....

2. Να φτιάξεις προτάσεις στη νέα ελληνική χρησιμοποιώντας τα παρακάτω επιρρήματα της αρχαίας ελληνικής.

φύρδην, ἄλλοθι, ἀπνευστί

3. Να συμπληρώσεις τον ακόλουθο πίνακα, βάζοντας τα ουσιαστικά της γ' κλίσης στις ζητούμενες πτώσεις.

Ουσιαστικό	Ζητούμενη πτώση	Απάντηση	Ουσιαστικό	Ζητούμενη πτώση	Απάντηση
ἡ πόλις	γενική ενικού		ὁ ἡγεμών	δοτική ενικού	
ὁ βασιλεύς	γενική πληθ.		ὁ κηδεμών	δοτική πληθ.	
ὁ ἀλιεύς	δοτική ενικού		ὁ γείτων	αιτιατική πληθ.	
ἡ φύσις	ονομ. πληθ.		ἡ εἰκών	αιτιατική πληθ.	
ἡ μάθησις	αιτ. ενικού		ὁ κανών	γενική πληθ.	
ὁ γονεύς	γενική ενικού		ὁ γνώμων	κλητική πληθ.	
ἡ πίστις	δοτική ενικού		ὁ πατήρ	δοτική πληθ.	
ὁ τροφεύς	αιτ. ενικού		ὁ ἀνήρ	κλητική ενικού	
ἡ πρᾶξις	κλητ. ενικού		ἡ πτέρυξ	γενική πληθ.	
ἡ αἴσθησις	δοτική πληθ.		ἡ μήτηρ	κλητική πληθ.	
ὁ κόραξ	δοτική πληθ.		ἡ θυγάτηρ	κλητική ενικού	
ὁ ὄνυξ	γενική ενικού		ὁ πίναξ	δοτική ενικού	

4. Να συμπληρώσεις την Υποτακτική των ρημάτων στους υπόλοιπους χρόνους διατηρώντας το πρόσωπο και τον αριθμό κάθε ρήματος.

Ενεστώτας	Αόριστος	Παρακείμενος
	κελεύση	
ἄρχωμεν		
		ἐστρατευκώς ᾧ
κολάζης		
ἄπτωσι		
		πεπαικότες ἦτε
	τρίψωμεν	
		δεδουλευκυῖα ἦ
καταγράφητε		

5. **Να κλίνεις** στο τετράδιό σου την Προστακτική Ενεστώτα, Αορίστου και Παρακειμένου Ενεργητικής Φωνής των ρημάτων κεύω, ιδρύω, συμβουλεύω.

6. **Να ξαναγράψεις** τις παρακάτω προτάσεις βάζοντας τα ρήματα στο β' πληθυντικό πρόσωπο και **να αποδώσεις** τη νέα πρόταση.

α. Ἔστω οὕτως. (Ας γίνει έτσι)..... **Απόδοση**.....

β. Διδασκέτω ἡμῖν ὡς πρέπει βουλευέσθαι. (Ας μας διδάξει πώς πρέπει να σκεφτόμαστε) .....

..... **Απόδοση**.....

γ. Μηδεὶς ἡμῶν βουλευσάτω. (Κανείς μας ας μην συνεδριάσει) .....

..... **Απόδοση**.....

δ. Λέγε ὀλίγα, πράττε πολλά. (Λέγε λίγα, κάνε πολλά) .....

..... **Απόδοση**.....

7. **Να αναφέρεις** τη συντακτική θέση των απαρεμφάτων στις παρακάτω προτάσεις, **να διακρίνεις** τα απαρέμφατα σε ειδικά ή τελικά και **να δηλώσεις** πού υπάρχει ταυτοπροσωπία και πού ετεροπροσωπία.

α. Ἡμεῖς βουλόμεθα ὁμονοεῖν.

β. Ὅρα ἐστὶ στρατεύειν ἐς Κόρινθον.

γ. Ὅμολογεῖται τὴν πατρίδα ἀρχαιοτάτην εἶναι.

δ. Οὗτοι νομίζουσι εἰρήνην εἶναι σωτηρίαν.

ε. Ἄξιόν ἐστιν φυλάττειν τὴν πόλιν.

στ. Ὁ κατήγορος λέγει με βούλεσθαι τό ἀργύριον.

ζ. Δοκεῖ μοι τόν στόλον ἰσχυρόν εἶναι.

η. Δεῖ ἡμᾶς διδάσκειν τούς παῖδας τούς νόμους.

θ. Κροῖσος ἐβούλετο πλουτεῖν.

ι. Ἀθηναῖοι ἀπειλοῦσιν ἐμβαλεῖν ἐς Βοιωτίαν.

8. Η Αθηνά θέλει να εντυπωσιάσει τον Άγγελο και να γράψει προτάσεις στην αρχαία ελληνική. **Να ελέγξεις** αν κατάφερε να μεταφέρει τα νοήματα που θέλει να εκφράσει. **Να γράψεις** Σωστό ή Λάθος και **να κάνεις διορθώσεις**, όπου χρειάζεται. Πρόσεξε τους κανόνες της ταυτοπροσωπίας και ετεροπροσωπίας.

α. Δεν μπορώ να μάθω αυτήν την τέχνη.

Μαθεῖν ταύτην τὴν τέχνην ἀδυνατῶ ἐγώ.

β. Ο Φίλιππος έλεγε ότι οι αιχμαλώτοι είναι δούλοι.

Φίλιππον τούς αἰχμαλώτους ἔλεγεν εἶναι δούλους.

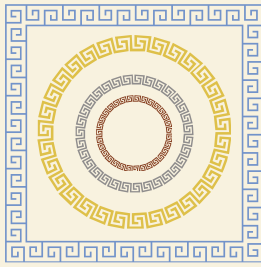

Σχημάτισε ένα χαρούμενο ή ένα λυπημένο ανθρωπάκι

4

η Θεματική Ενότητα

**ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΜΥΘΟΥΣ ΣΤΙΣ
ΠΑΡΑΒΟΛΕΣ**

- 7° Κεφάλαιο: Ακούσια ενόχληση!**
- 8° Κεφάλαιο: Ξάνθος, ο αφέντης του Αισώπου**
- 9° Κεφάλαιο: Τι είναι οι παραβολές;**

Διπλός μαϊνάνδρος στο θέατρο της Εφέσου
https://skourtdim.blogspot.com/2018/01/blog-post_15.html

Η λέξη «μύθος» στην αρχική της έννοια σήμαινε τον «λόγο», τη «διήγηση». Με το πέρασμα των χρόνων η λέξη έφτασε να σημαίνει μία φανταστική διήγηση, η οποία εξυπηρετούσε πολλούς σκοπούς. Ένας από αυτούς ήταν ο **διδακτικός σκοπός**, σύμφωνα με τον οποίο οι μύθοι, που συνήθως έχουν ως πρωταγωνιστές ήρωες ή ζώα, χρησιμοποιούνται για να μεταφέρουν ένα μήνυμα στα παιδιά και να δείξουν μία κατεύθυνση συμπεριφοράς, στάσης ή/και τρόπου ζωής με τρόπο ευχάριστο, κατανοητό για την ηλικία τους και συμβατό με τις εμπειρίες τους.

Ο πιο γνωστός εκπρόσωπος αυτού του είδους των μύθων ήταν ο Αίσωπος, οι μύθοι, του οποίου καταλήγουν πάντοτε σε ένα διδακτικό επιμύθιο και θεωρούνται τόσο δημοφιλείς, ώστε έχουν μεταφρασθεί σε πολλές γλώσσες του κόσμου.

Στο πέρασμα των αιώνων αναπτύχθηκαν και άλλα παρόμοια αφηγηματικά είδη, όπως η **παραβολή**, η οποία αφορά σε **αλληγορική διήγηση πραγματικών ή φανταστικών γεγονότων**, που περιέχουν ηθικά, πνευματικά ή θρησκευτικά διδάγματα και συναντάται κυρίως σε θεολογικά κείμενα.

Ο Αίσωπος. Πίνακας του Ντιέγο Βελάσκεθ (περ. 1638).
https://el.m.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%-B5%CE%AF%CE%BF:Diego_Velasquez,_Aesop.jpg

Τα εργαλεία της δουλειάς μας θα είναι:

- Το Βιβλίο μας.
- Το Τετράδιο των Εργασιών.
- Η Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής.
- Το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής.
- Η Γραμματική της Νέας Ελληνικής.
- Το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής.
- Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ακούσια ενόχληση!

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα ξανασυναντήσουμε** τον Αίσωπο και τους μύθους του,
- **θα αποδώσουμε** το αρχαιοελληνικό κείμενο στη νέα ελληνική με τη βοήθεια του λεξιλογίου,
- **θα συμπληρώσουμε** τις γνώσεις μας στα ουσιαστικά της γ' κλίσης,
- **θα μελετήσουμε** τα τριτόκλιτα επίθετα -ης, -ης, -ες,
- **θα συνθέσουμε** λέξεις με πρώτο συνθετικό άκλιτη λέξη (επίρρημα, πρόθεση, αχώριστο μόριο),
- **θα μελετήσουμε** το άμεσο και το έμμεσο αντικείμενο,
- **θα συγκρίνουμε** τη χρήση του αντικειμένου στη νέα και στην αρχαία ελληνική.

Καλημέρα, Άγγελεεεε!

Καλημέρα, Αθηνά!
Πολύ χαρούμενη σήμερα!
Συμβαίνει κάτι;

Εχθές το βράδυ έμεινα στο σπίτι της γιαγιάς μου. Με πήρε από το σχολείο εχθές το μεσημέρι, φάγαμε μαζί, με βοήθησε λίγο στο διάβασμα, γιατί ήταν δασκάλα και ξέρει πώς να μου τα εξηγή, και μετά είχαμε πολύ χρόνο για να παίξουμε επιτραπέζια, να δούμε λίγη τηλεόραση και **να την ακούσω να μου λέει ιστορίες!** Λατρεύω τις ιστορίες της γιαγιάς μου! Και πάντα βρίσκει έναν τρόπο να συνδέει τις ιστορίες με κάποια συμβουλή που θέλει να μου δώσει. Νομίζει ότι δεν το καταλαβαίνω αλλά εγώ ξέρω ακριβώς τι κάνει. Και μου αρέσει πολύ.

Πολύ έξυπνη η γιαγιά!
Και ωραία η σχέση σας!
Λέει ιστορίες διδακτικές, όπως ο Αίσωπος που μας διασκεδάζει μεν, αλλά μας διδάσκει και μας συμβουλεύει παράλληλα. Έλα να σου πω και μία δική του ιστορία!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Βοσκός και πρόβατα

Ποιμήν εισελάσας τά πρόβατα εἷς τινα δρυμῶνα, ὡς ἐθεάσατο δρῦν παμμεγέθη μεστήν βαλάνων, ὑποστρώσας τό ἱμάτιον αὐτοῦ ἐπί ταύτην ἀνέβη καί τόν καρπόν κατέσειε. Τά δέ πρόβατα ἐσθίοντα τάς βαλάνους ἔλαθε καί τά ἱμάτια συγκαταφαγόντα. Ὁ δέ ποιμήν καταβάς, ὡς ἐθεάσατο τό γεγονός, εἶπεν· «᾽Ω κάκιστα ζῶα, ὑμεῖς τοῖς λοιποῖς ἔρια εἰς ἐσθῆτας παρεχόμενα, ἐμοῦ τοῦ τρέφοντος καί τό ἱμάτιον ἀφείλεσθε».

Αἴσωπος

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- εἰσελάσας** < εἰσελαύνω = οδηγώντας
- εἷς τινα δρυμῶνα** < δρυμών = σε κάποιο δάσος
- ὡς ἐθεάσατο** < θεάομαι-ῶμαι = όταν είδε
- βαλάνων** < ἡ βάλανος = το βελανίδι
- ὑποστρώσας** < ὑποστρώννυμι = στρώνω κάτω από, αφού άφησε αποκάτω (εδώ)
- τόν καρπόν κατέσειε** < κατασεῖω = κουνούσε το δέντρο για να πέσει ο καρπός
- τά πρόβατα ἐσθίοντα** < ἐσθίω = τα πρόβατα που έτρωγαν
- ἔλαθε** < λανθάνω = διέφυγε της προσοχής του, δεν πρόσεξε (εδώ)
- ἔλαθε συγκαταφαγόντα τά ἱμάτια** < συγκατατρώγω = χωρίς να το καταλάβει έφαγαν μαζί και τα ρούχα
- καταβάς** < καταβαίνω = αφού κατέβηκε
- εἰς ἐσθῆτας** < ἡ ἐσθῆς = για ρούχα
- ἀφείλεσθε** < ἀφαιρέω-ῶ = αφαιρέσατε

*Για περισσότερη βοήθεια αναζήτησε λέξεις και σημασίες στο [Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας](#)

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: Ποιμήν εισελάσας τά πρόβατα εἷς τινα δρυμῶνα, ὡς ἐθεάσατο δρῦν παμμεγέθη μεστήν βαλάνων, ὑποστρώσας τό ἱμάτιον αὐτοῦ ἀνέβη ἐπί ταύτην καί κατέσειε τόν καρπόν).....

.....(αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: ἔλαθε τά δέ πρόβατα ἐσθίοντα τάς βαλάνους καί συγκαταφαγόντα τά ἱμάτια).....

.....(αποδίδω την παρακάτω φράση: Ὁ δέ ποιμήν καταβάς, ὡς ἐθεάσατο τό γεγονός, εἶπεν).....

«Κακά ζῶα, ἐνῶ δίνετε στους άλλους το μαλλί σας για ρούχα, ἀπό ἐμένα, που σας τρέφω, αφαιρέσατε τα ρούχα».

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι είδε ο βοσκός στο δάσος και τι έκανε;	

Τα πρόβατα τι έκαναν;	
Τι είπε ο βοσκός στα πρόβατα όταν κατέβηκε από το δέντρο;	

B. Ετυμολογικά

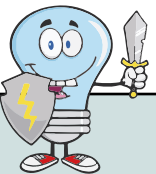
Σύνθεση με πρώτο συνθετικό άκλιτη λέξη
(επίρρημα, πρόθεση, ακώριστο μόριο)

- Κατάλαβες, Αθηνά; Κάποιες φορές στενοχωρούμε τους δικούς μας ανθρώπους χωρίς να θέλουμε, από απροσεξία, όπως έκαναν τα πρόβατα!

- Ναι! Άθελά μας, ασυνείδητα και απρόσεκτα, όπως είπες, μπορεί να συμβεί!

- Τι ωραία που το είπες: άθελα, ασυνείδητα και απρόσεκτα! Με τρεις λέξεις σύνθετες με το στερητικό μόριο «α-»! Όπως και στην αρχαία ελληνική! Έλα να σου πω!

Na θυμάσαι...

Στην αρχαία ελληνική συναντάμε λέξεις **σύνθετες με πρώτο συνθετικό μία άκλιτη λέξη**, η οποία μπορεί να είναι:

α) επίρρημα, όπως τα: *αεί* (αεικίνητος), *εὖ* (εὐτυχής), *κάτω* (κατωφερής) κ.ά.,

β) πρόθεση, όπως οι: *κατά* (καταβάλλω), *περί* (περιβάλλω), *διά* (διαβάλλω) κ.ά.,

γ) ακώριστο μόριο, όπως τα στερητικά *ἀ-* (ἄγραπτος) και *νη-* (νηνεμία), το αθροιστικό *ἀ-* (ἀδελφός), το επιτατικό *ἀ-* (ἀτενής), το δυσ- (δυσώδης), το ἡμί- (ἡμίθεος) κ.ά.

Διάβασε από τη **Γραμματική της Α.Ε.** τη σύνθεση λέξεων με πρώτο συνθετικό μία άκλιτη λέξη, για να τα μάθεις καλύτερα!

B1. Όρα για εξάσκηση !!!

Οι λέξεις «εἰσελάσας < εἰσελαύνω», «ὑποστρώσας < ὑποστρώννυμι», «ἀνέβη < ἀναβαίνω», «κατέσειε < κατασείω», «συγκαταφαγόντα < συγκατατρώγω», «καταβάς < καταβαίνω», «παρεχόμενα < παρέχω» και «ἀφείλεσθε < ἀφαιρῶ» του κειμένου μας είναι σύνθετες με πρώτο συνθετικό μία πρόθεση. Με τη βοήθεια της **Γραμματικής της Α.Ε.** διάκρινε την πρόθεση σε κάθε μία από τις λέξεις και βρες ποια μορφή είχαν οι προθέσεις πριν τη σύνθεση. Μπορείς να βρεις μία λέξη που χρησιμοποιούμε στη νέα ελληνική με πρώτο συνθετικό την καθεμία από αυτές τις προθέσεις;

Γ. Γραμματική

Γ' κλίση ουσιαστικών V

Ημιφωνόληκτα μονόθεμα καταληκτικά σε -ων (-ωνος) (ενρινόληκτα)

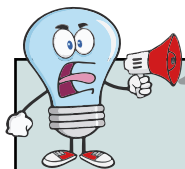
Ημιφωνόληκτα διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ην (-ενος) (ενρινόληκτα)

- Και τώρα τι έχεις στο μυαλό σου; Κάτι θέλεις να μου πεις! Το βλέπω στο ύφος σου!

- Είδα δύο ωραίες λέξεις στο κείμενό μας, η αλήθεια είναι, και δεν μπορώ να αντισταθώ! Πάμε να συνεχίσουμε την κουβέντα μας για τη **γ' κλίση των ουσιαστικών!**

Να θυμάσαι...

- Η γ' κλίση των ουσιαστικών περιλαμβάνει **μονόθεμα καταληκτικά ουσιαστικά σε -ων (-ωνος)**, όπως «ὁ δρυμῶν» και **διπλόθεμα ακατάληκτα ουσιαστικά σε -ην (-ενος)**, όπως «ὁ ποιμῆν», τα οποία κλίνονται ως εξής:

Μονόθεμα καταληκτικά σε -ων (-ωνος)		Διπλόθεμα ακατάληκτα σε -ην (-ενος)	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ὁ δρυμῶν	οἱ δρυμῶνες	ὁ ποιμῆν	οἱ ποιμένες
τοῦ δρυμῶνος	τῶν δρυμῶνων	τοῦ ποιμένου	τῶν ποιμένων
τῷ δρυμῶνι	τοῖς δρυμῶσι(ν)	τῷ ποιμένι	τοῖς ποιμέσι(ν)
τόν δρυμῶνα	τούς δρυμῶνας	τόν ποιμένα	τούς ποιμένας
(ὦ) δρυμῶν	(ὦ) δρυμῶνες	(ὦ) ποιμῆν	(ὦ) ποιμένες

Έλα να σου πω!!!

- Η **κλητική του ενικού** σχηματίζεται ὅμοια με την ονομαστική.
- Στις κατηγορίες αυτές ανήκουν τα ουσιαστικά:
  - (ὅπως ο δρυμῶν) ὁ ξενῶν, ὁ ἀνθῶν, ὁ παρθενῶν, ὁ νυμφῶν, ὁ Ἀπόλλων, ὁ κώδων, ὁ ἀγῶν, ὁ χειμῶν, ο χιτῶν κ.ά.
  - (ὅπως ο ποιμῆν) ὁ αὐχῆν, ὁ λιμῆν, ὁ πυθμῆν κ.ά.
- Στα **ημιφωνόληκτα μονόθεμα καταληκτικά (ενρινόληκτα) της γ' κλίσης**, τα οποία κλίνονται με τον ίδιο τρόπο, **ανήκουν επίσης** ὅσα λήγουν σε -ις (-ινος), π.χ. ἡ ἀκτίς/τῆς ἀκτῖνος, σε -αν (-ανος), π.χ. ὁ Τιτάν/τοῦ Τιτᾶνος, και σε -ην (-ηνος), π.χ. ὁ Ἕλληνας/τοῦ Ἕλληνος.
- Να ξέρεις ὅτι **έχουμε ολοκληρώσει για φέτος τα ενρινόληκτα ημιφωνόληκτα, μονόθεμα και διπλόθεμα, καταληκτικά και ακατάληκτα της γ' κλίσης** ἔχοντας μιλήσει γι' αυτά στο 3^ο κεφάλαιο και στο σημερινό μας μάθημα.

Διάβασε από τη **Γραμματική της Α.Ε.** τα ημιφωνόληκτα μονόθεμα καταληκτικά σε -ις (-ινος), π.χ. ἡ ἀκτίς/τῆς ἀκτῖνος, σε -αν (-ανος), π.χ. ὁ Τιτάν/τοῦ Τιτᾶνος, και σε -ην (-ηνος), π.χ. ο Ἕλληνας/του Ἕλληνος, τα οποία κλίνονται ὅπως αυτά που ἤδη ξέρεις!

Γ1. Ὡρα για εξάσκηση!!!

Διάλεξε δύο ουσιαστικά που λήγουν σε -ων (-ωνος) και δύο που λήγουν σε -ην (-ενος) και κλίνε τα στο τετράδιό σου ακολουθώντας τους κανόνες κλίσης!

Γ2. Γραμματική

Τριτόκλιτα επίθετα σε -ης,-ης,-ες

-Ζόρικη η γ' κλίση. Ἄγγελε! Πόσα ουσιαστικά έχει πια;

- Να σου πω κάτι; Δεν έχει μόνο ουσιαστικά!

-Πες το μου τώρα κι αυτό! Τι άλλο έχει;

- Έχει και λίγα επίθετα! Αλλά λιγότερα από τα ουσιαστικά!

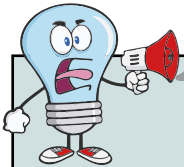

- Μου κάνεις πλάκα προφανώς!

- Όχι, βέβαια! Έλα να σου πω γι' αυτά, με αφορμή ένα επίθετο γ' κλίσης που υπάρχει στο κείμενό μας!

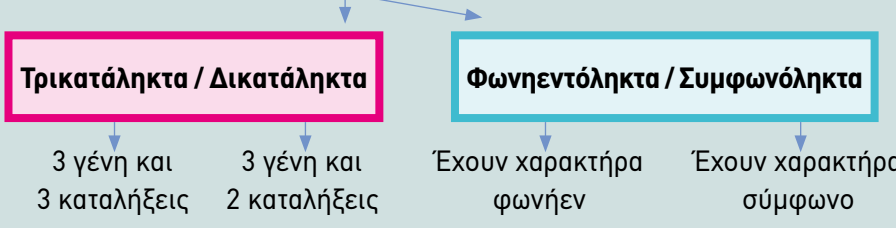
Να θυμάσαι...

ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

• **Επίθετα** λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν ιδιότητα ή ποιότητα των ουσιαστικών.

- Τα επίθετα, βάσει της κατάληξής τους, **κλίνονται σύμφωνα με τις κλίσεις των ουσιαστικών**.
- Όσα επίθετα σχηματίζουν το **αρσενικό** και το **ουδέτερο** γένος κατά την **γ' κλίση** λέγονται **τριτόκλιτα**.
- Τα τριτόκλιτα επίθετα διακρίνονται σε:

Μία κατηγορία τριτόκλιτων επιθέτων είναι τα **δικατάληκτα σιγμόληκτα που λήγουν σε -ης (αρσενικό και θηλυκό) και -ες (ουδέτερο)** και κλίνονται ως εξής:

ΕΠΙΘΕΤΑ ΣΕ -ης, -ης, -ες					
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ὁ σαφής	ἡ σαφής	τό σαφές	οἱ σαφεῖς	αἱ σαφεῖς	τά σαφή
τοῦ σαφοῦς	τῆς σαφοῦς	τοῦ σαφοῦς	τῶν σαφῶν	τῶν σαφῶν	τῶν σαφῶν
τῷ σαφεῖ	τῇ σαφεῖ	τῷ σαφεῖ	τοῖς σαφεῖσι(ν)	ταῖς σαφεῖσι(ν)	τοῖς σαφεῖσι(ν)
τόν σαφή	τήν σαφή	τό σαφές	τούς σαφεῖς	τάς σαφεῖς	τά σαφή
(ῶ) σαφές	(ῶ) σαφές	(ῶ) σαφές	(ῶ) σαφεῖς	(ῶ) σαφεῖς	(ῶ) σαφή

ΒΑΡΥΤΟΝΑ ΕΠΙΘΕΤΑ ΣΕ -ης, -ης, -ες					
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ὁ συνήθης	ἡ συνήθης	τό σύνηθες	οἱ συνήθεις	αἱ συνήθεις	τά συνήθη
τοῦ συνήθους	τῆς συνήθους	τοῦ συνήθους	τῶν συνήθων	τῶν συνήθων	τῶν συνήθων
τῷ συνήθει	τῇ συνήθει	τῷ συνήθει	τοῖς συνήθεσι(ν)	ταῖς συνήθεσι(ν)	τοῖς συνήθεσι(ν)
τόν συνήθη	τήν συνήθη	τό σύνηθες	τούς συνήθεις	τάς συνήθεις	τά συνήθη
(ῶ) σύνηθες	(ῶ) σύνηθες	(ῶ) σύνηθες	(ῶ) συνήθεις	(ῶ) συνήθεις	(ῶ) συνήθη

Έλα να σου πω!!!

Σχετικά με τα επίθετα σε -ης, -ης, -ες:

- Το **αρσενικό** και το **θηλυκό κλίνονται με τον ίδιο τρόπο** με μόνη διαφοροποίηση το άρθρο.
- Η **κλητική ενικού αρσενικού** και **θηλυκού** και οι **τρεις ίδιες πτώσεις του ουδέτερου** συμπίπτουν και λήγουν σε -ες.
- Στις περισσότερες πτώσεις προκύπτουν **συναιρέσεις** μετά την αποβολή του χαρακτήρα -σ- μεταξύ δύο φωνηέντων.
- Τα **βαρύτονα** υπερδισύλλαβα επίθετα σε -ης -ης -ες **ανεβάζουν τον τόνο** στην κλητική ενικού αρσενικού και θηλυκού και στο ουδέτερο γένος στις τρεις ίδιες πτώσεις. Εξαιρούνται όσα λήγουν σε -ώδης, -ώλης, -ήρης.
- Τα βαρύτονα επίθετα σε -ης,-ης,-ες στη γενική πληθυντικού τονίζονται στην **παραλήγουσα** (ωστόσο, όσα λήγουν σε -ώδης μπορούν να τονίζονται και στη λήγουσα).

Διάβασε από τη **Γραμματική της Α.Ε.** περισσότερες πληροφορίες για τα επίθετα σε -ης, -ης, -ες

Γ2. Ώρα για εξάσκηση!!!

1. **Βρες** στο κείμενό μας ένα επίθετο σε -ης, -ης, -ες, αναγνώρισέ το και **κλίνε το** στο τετράδιό σου!
2. **Επίλεξε** από τη Γραμματική σου δύο επίθετα σε -ης, -ης, -ες και κλίνε τα προφορικά και γραπτά!

Δ. Συντακτικό

Άμεσο και Έμμεσο Αντικείμενο

- Εύκολα αυτά και τα ξέρω και από τη νέα ελληνική, Άγγελε! Σήμερα δεν δυσκολεύτηκα καθόλου!!!

- Πολύ χαίρομαι! Γιατί έχω και κάτι ακόμα να σου πω! Αν και νομίζω ότι και αυτό το ξέρεις ήδη! **Θα σου μιλήσω, λοιπόν, για το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο!**

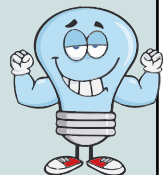
Να θυμάσαι...

Το αντικείμενο

- είναι **κύριος όρος** της πρότασης.
- **μεταβαίνει** σε αυτό η **ενέργεια** του υποκειμένου.
- βρίσκεται σε **πλάγια πτώση** (γενική, δοτική, αιτιατική)
- **μπορεί να είναι:** ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή, αντωνυμία, απαρέμφατο (με ή χωρίς άρθρο), άκλιτη λέξη ή φράση με άρθρο, εμπρόθετος προσδιορισμός με ή χωρίς άρθρο, πρόταση.

Τα ρήματα, ανάλογα με το αν δέχονται ή όχι αντικείμενο και πόσα αντικείμενα δέχονται, διακρίνονται σε:

Αμετάβατα	Μεταβατικά	Μονόπτωτα	Δίπτωτα
δεν δέχονται αντικείμενο	δέχονται αντικείμενο	δέχονται ένα ή περισσότερα αντικείμενα στην ίδια πλάγια πτώση	δέχονται δύο αντικείμενα: α) σε δύο διαφορετικές πλάγιες πτώσεις ή β) σε αιτιατική πτώση εκ των οποίων η μία είναι πρόσωπο και η άλλη πράγμα . Στη θέση της αιτιατικής που δηλώνει πράγμα μπορεί να υπάρχει απαρέμφατο ή δευτερεύουσα πρόταση.

Έλα
να σου
πω !!!

Στα δίπλωτα ρήματα, τα οποία δέχονται δύο αντικείμενα, για να ξεχωρίζουμε τα αντικείμενά τους χρησιμοποιούμε τους όρους «**άμεσο**» και «**έμμεσο**» αντικείμενο ως εξής:

- αν τα αντικείμενα είναι αιτιατική/απαρέμφατο/δευτερεύουσα πρόταση και γενική ή αιτιατική/απαρέμφατο/δευτερεύουσα πρόταση και δοτική, **τα αιτιατική/απαρέμφατο/δευτερεύουσα πρόταση προηγούνται και είναι το άμεσο αντικείμενο**, ενώ η **γενική** και η **δοτική** είναι το **έμμεσο αντικείμενο**,
- αν τα αντικείμενα είναι σε γενική και δοτική, **η γενική προηγείται και είναι το άμεσο αντικείμενο**, ενώ η **δοτική** είναι το **έμμεσο αντικείμενο**,
- αν τα αντικείμενα είναι σε αιτιατική, **προηγείται η αιτιατική που δηλώνει πρόσωπο και είναι το άμεσο αντικείμενο**, ενώ η **αιτιατική** που δηλώνει πράγμα, το **απαρέμφατο** ή η **δευτερεύουσα πρόταση** είναι το **έμμεσο αντικείμενο**.

Δ1. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Αφού συμβουλευθείς το **Συντακτικό της Ν.Ε.**, να συγκρίνεις τη χρήση του αντικειμένου ανάμεσα στη νέα και την αρχαία ελληνική. Τι παρατηρείς; Συζήτησέ το με τον/τη διπλανό/ή σου πριν απαντήσεις.
2. Αφού ξαναδιαβάσεις το κείμενό μας προσπάθησε να βρεις τα αντικείμενα των παρακάτω ρημάτων και να διακρίνεις τι μέρος του λόγου είναι:

«ὡς ἐδεάσατο», «κατέσειε», «ἀφείλεσθε»

3. Να κατατάξεις τα ρήματα των προτάσεων που ακολουθούν σε μονόπρωτα ή δίπρωτα και να συμπληρώσεις στον παρακάτω πίνακα τις πληροφορίες που λείπουν.
  - α. Μέμνησο τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων τύχης.
  - β. Βοηθῶ τοῖς ἀδικουμένοις.
  - γ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐναυμάχησαν ναυμαχίαν.
  - δ. Οἱ σύμμαχοι ἤτησαν χρήματα τοὺς Ἀθηναίους.
  - ε. Ὁ γραμματιστής διδάσκει ἀριθμητικὴν τοὺς παῖδας.
  - στ. Ὁ στρατηγὸς ἔδωκε μισθὸν τοῖς στρατιώταις.
  - ζ. Ὁ Κύρος ἐνέδυσσε τοὺς στρατιώτας πορφυροῦν ἱμάτιον.
  - η. Ἡ μελέτη ὠφελεῖ τὸ πνεῦμα.
  - θ. Συμφωνοῦσι τὰ ἔργα ἡμῶν τοῖς λόγοις.
  - ι. Ὁ πατήρ οὐκ ἐφείδετο χρημάτων.

Μονόπρωτα ρήματα	Αντικείμενο	Δίπρωτα ρήματα	Άμεσο αντικείμενο	Έμμεσο αντικείμενο

Μονόπτωτα ρήματα	Αντικείμενο	Δίπτωτα ρήματα	Άμεσο αντικείμενο	Έμμεσο αντικείμενο

Μην ξεχάσω να κάνω τις ασκήσεις στο Τετράδιο Εργασιών για περισσότερη εξάσκηση!

Ε. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

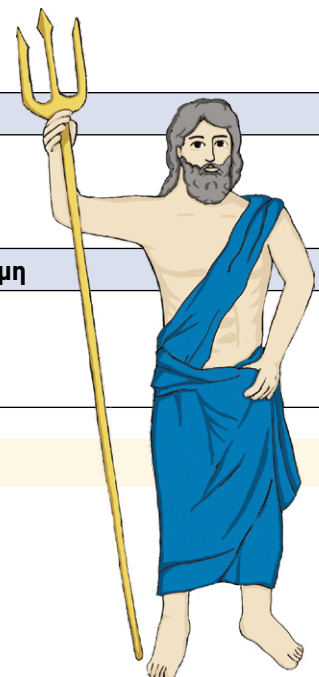
1. Τι είναι το αντικείμενο;
2. Πώς διακρίνουμε το άμεσο από το έμμεσο αντικείμενο στα δίπτωτα ρήματα;

Ας συζητήσουμε:

Μπορείς να φτιάξεις, σε συνεργασία με τον/τη διπλανό/ή σου, έναν δικό σας μύθο με ζώα, όπως ο Αίσωπος; Διάλεξε πρώτα το δίδαγμα του μύθου και μετά τα ζώα που θα πρωταγωνιστήσουν.

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα	
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα	
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη	

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Η χρήση δύο αντικειμένων στον λόγο μάς βοηθάει να εκφραστούμε καλύτερα και γιατί;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

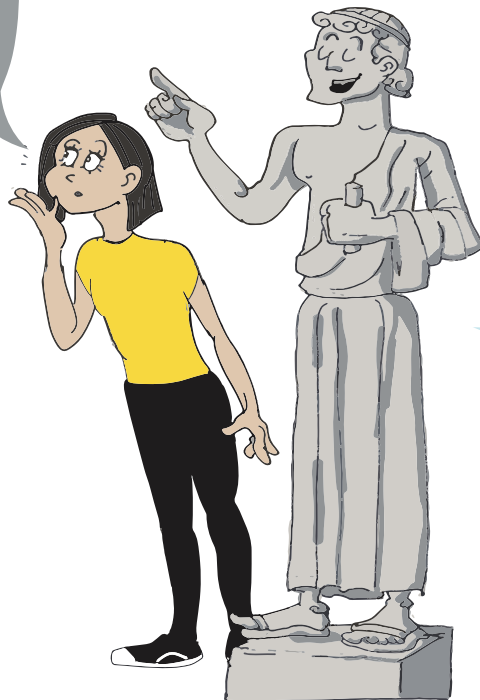
Ξάνθος, ο αφέντης του Αίσωπου

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα μάθουμε** κάτι περισσότερο για τον Αίσωπο,
- **θα παίξουμε πάλι** με τη σύνθεση λέξεων, εμπλουτίζοντας τις γνώσεις μας,
- **θα γίνουμε σοφότεροι** διακρίνοντας το «ποιος;» από το «κάποιος» στην αρχαία ελληνική,
- **θα ανοίξουμε** τις Γραμματικές της νέας και της αρχαίας ελληνικής και **θα μελετήσουμε** μία από τις ερωτηματικές και μία από τις αόριστες αντωνυμίες.

Πάντα διδακτικός και ευχάριστος ο Αίσωπος! Πολύ μου αρέσει! Τι δουλειά έκανε, Άγγελε; Δε θυμάμαι καθόλου!

Ήταν δούλος ο Αίσωπος, Αθηνά. Τον είχε στην υπηρεσία του ο Ξάνθος από τη Σάμο και εκτιμούσε πάρα πολύ την εξυπνάδα του, να ξέρεις! Έλα να σου πω μία ιστορία και γι' αυτόν!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Πίνοντας τη θάλασσα...

Καί εἷς τῶν σχολαστικῶν, ἰδὼν τόν Ξάνθον ἐπιφερόμενον, λέγει: «Καθηγητά, πάντα ἀνθρώ-
 πῳ δυνατά (εἰσίν);» Ὁ Ξάνθος· «Τίς ἤρξατο τόν ὑπέρ ἀνθρώπου ποιεῖσθαι λόγον; Ὡς πα-
 νοῦργον καί δυνατόν ἐν πᾶσιν». Ὁ δέ σχολαστικός δραμῶν εἰς τὰ ἀπόρρητα λέγει «Εἰ δύνα-
 ταί τις τῶν ἀνθρώπων τήν θάλασσαν ἐκπιεῖν;» Ὁ Ξάνθος λέγει «Τοῦτο εὐκόλον· ἐγὼ αὐτήν
 ἐκπίομαι». Ὁ σχολαστικός εἶπεν «Ἐάν οὖν μή ἐκπίης, τί ἐστίν;» Ὁ Ξάνθος προνενηκήμενος
 ὑπό τοῦ πολλοῦ ἀκράτου φησίν «Τίθημι περί τοῦ βίου μου τάς συνθήκας· ἐάν μή ἐκπίωμαι
 αὐτήν ἔσομαι ἄβιος.»

Ανωνύμου, *Βίος Αισώπου*, 69

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- εἷς τῶν σχολαστικῶν** = ένας από τους μαθητές
- ἐπιφερόμενον** < ἐπιφέρομαι = να παραπαίει (εδώ)
- πανοῦργον** = πονηρό, μοχθηρό, ευφυή (εδώ)
- δραμῶν εἰς τὰ ἀπόρρητα** = φέρνοντας τη συζήτηση σε όσα είναι αδύνατα
- τήν θάλασσαν ἐκπιεῖν** < ἐκπίνω = να πει όλη τη θάλασσα
- προνενηκήμενος ὑπό τοῦ πολλοῦ ἀκράτου** = που ήταν μεθυσμένος
- τίθημι τάς συνθήκας** = κάνω συμφωνία, βάζω στοίχημα (εδώ)
- τοῦ βίου** = της ζωής, της περιουσίας (εδώ)
- ἄβιος** = χωρίς περιουσία

*Για περισσότερη βοήθεια ανα-
 ζήτησε λέξεις και σημασίες στο
 Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής
 Γλώσσας

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: Καί εἷς τῶν σχολαστικῶν, ἰδὼν τόν Ξάνθον ἐπιφε-
 ρόμενον, λέγει: «Καθηγητά, πάντα δυνατά (εἰσίν) ἀνθρώπῳ;».....
 .....
 ..... Ο Ξάνθος (ἀπάντησε): «Ποιος ἀρχισε την κουβέντα
 για τον άνθρωπο; Πόσο ευφυής είναι και μπορεί να κάνει τα πάντα;» (αποδίδω την παρακάτω φράση:
 Ὁ δέ σχολαστικός δραμῶν εἰς τὰ ἀπόρρητα λέγει «Εἰ δύναταί τις τῶν ἀνθρώπων τήν θάλασσαν ἐκπι-
 εῖν;» Ὁ Ξάνθος λέγει «Τοῦτο εὐκόλον· ἐγὼ αὐτήν ἐκπίομαι». Ὁ σχολαστικός εἶπεν «Ἐάν οὖν μή ἐκπίης, τί
 ἐστίν;»).....
 .....
 ..... Ο Ξάνθος που ήταν μεθυσμένος λέει: «Βάζω στοίχημα την περιουσία μου. Αν δεν την πιω όλη,
 θα μείνω χωρίς περιουσία».

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Ποιοι συνομιλούν;	
Ποιο είναι το θέμα συζήτησης;	

Τι στοίχημα βάζουν οι δύο συνομιλητές;

Τι θα πάθει ο Ξάνθος, αν χάσει το στοίχημα;

B. Ετυμολογικά Σύνθεση με δεύτερο συνθετικό ένα ουσιαστικό

- Και τι έγινε τελικά;

- Ο Ξάνθος έχασε το στοίχημα φυσικά! Αλλά **με τη βοήθεια του Αίσωπου, που ήταν πανέξυπνος, κατάφερε και δεν έχασε την περιουσία του!**

- Και έτσι δεν έμεινε «ἄβιος»! Άκου «ἄβιος»!

- Χωρίς περιουσία! Είναι μία **σύνθετη λέξη** από το «α-» το στερητικό και το ουσιαστικό «βίος», το οποίο, εκτός από «ζωή» σημαίνει και «περιουσία». Είναι πολύ χρήσιμες, Αθηνά, οι σύνθετες λέξεις στον λόγο μας, όπως ήδη έχουμε πει. Είναι περιεκτικές και μας βοηθούν να λέμε με λιγότερα λόγια ό,τι θέλουμε! **Έλα να σου πω περισσότερα για τις σύνθετες λέξεις με δεύτερο συνθετικό ένα ουσιαστικό!**

Να θυμάσαι...

Οι **σύνθετες λέξεις** με δεύτερο συνθετικό ένα ουσιαστικό **μπορεί να είναι:**

ένα νέο ουσιαστικό
οπότε το δεύτερο συνθετικό μένει αμετάβλητο

ή

επίθετο
οπότε το δεύτερο συνθετικό μπορεί είτε να μείνει αμετάβλητο είτε να αλλάξει

Διάβασε αναλυτικά από τη **Γραμματική της Α.Ε.** για τον τρόπο **σύνθεσης και αλλαγών των λέξεων με δεύτερο συνθετικό ουσιαστικό**

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

- Μπορείς να αναλύσεις, με τη χρήση της **Γραμματικής της Α.Ε.**, τις λέξεις «πανοῦργον» και «ἄβιος» του κειμένου μας και να αιτιολογήσεις τη σύνθεσή τους;
- Συμπλήρωσε τα κενά που υπάρχουν στον παρακάτω πίνακα. Στην τελευταία στήλη ζητείται αν η σύνθετη λέξη που προκύπτει είναι ουσιαστικό ή επίθετο:

Σύνθετα με β' συνθετικό τη λέξη ἔργον

α' συνθετικό	β' συνθετικό	Σύνθετη λέξη	Η σύνθετη λέξη είναι
ὑπό	γῆ		
ὁμοῦ		ὁμομήτριος	

α' συνθετικό	β' συνθετικό	Σύνθετη λέξη	Η σύνθετη λέξη είναι
παρά	φρήν		
ἄ		ἄγνων	
ἐπί	ἡμέρα		
ἡμί	θεός		
εὖ		εὐμεγέθης	
	φυλή	ἐμφύλιος	
ἴσος	βάρος		

3. Επίλεξε 5 από τις παραπάνω σύνθετες λέξεις και φτιάξε για καθεμία μία πρόταση στη νέα ελληνική:

Σωστό - Λάθος-
Σύνθετες λέξεις
με β' συνθετικό
ουσιαστικό.

- α. ....
β. ....
γ. ....
δ. ....
ε. ....

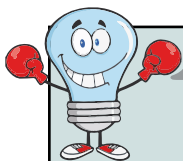
Γ. Γραμματική

Η αντωνυμία «τίς, τίς, τί»: Αόριστη ή Ερωτηματική;

- Άγγελε, έχεις κάτι άλλο να μου πεις ή να ξεκουραστώ για σήμερα;

- Περίμενε λίγο! Θέλω να σου πω κάτι ακόμη! Κάτι εύκολο, το οποίο, όμως, θέλει λίγη προσοχή για να μην μπερδεύεσαι! **Έλα να δούμε μαζί την αντωνυμία «τίς, τίς, τί», η οποία μπορεί να είναι είτε ερωτηματική είτε αόριστη!**

Να θυμάσαι...

- Η αντωνυμία «τίς, τίς, τί» μπορεί να είναι **είτε ερωτηματική είτε αόριστη**.
- Η ερωτηματική σημαίνει «**ποιος; ποια; ποιο;**» και η αόριστη «**κάποιος, κάποια, κάποιο**».
- **Ο τονισμός τους** μας βοηθάει να τις διακρίνουμε ως εξής:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ				ΑΟΡΙΣΤΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ			
Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός		Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Αρσενικό/ Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό/ Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό/ Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό/ Θηλυκό	Ουδέτερο
τίς	τί	τίνες	τίνα	τίς	τί	τινές	τινά ή ἄττα
τίνος ή τοῦ	τίνος ή τοῦ	τίνων	τίνων	τινός ή του	τινός ή του	τινῶν	τινῶν
τίνι ή τῷ	τίνι ή τῷ	τίσι(ν)	τίσι(ν)	τινί ή τῷ	τινί ή τῷ	τισί(ν)	τισί(ν)
τίνα	τί	τίνας	τίνα	τινά	τί	τινάς	τινά ή ἄττα
-	-	-	-	-	-	-	-

Στα αρχαία κείμενα η διάκριση της αόριστης από την ερωτηματική αντωνυμία γινόταν αντιληπτή με τη χρήση της βαρείας αντί της οξείας.

Ποιος και Κάποιος,
Τίς και Τίς

Σκέψου μαζί με την Αθηνά και
γράψε τις παρατηρήσεις σου:

α. σχετικά με την κλίση της ερωτηματικής αντωνυμίας:

.....
.....
.....
.....

β. σχετικά με την κλίση της αόριστης αντωνυμίας:

.....
.....
.....
.....

γ. συγκρίνοντας τις δύο αντωνυμίες:

.....
.....
.....
.....

Αν μπερδευτείς ή ξεχάσεις ποια από τις δύο αντωνυμίες τονίζεται στην παραλήγουσα και ποια στη λήγουσα, **ζήτη βοήθεια από τη νέα ελληνική**: δεν ρωτάμε «τίνος είναι το κινητό;», όταν δεν ξέρουμε σε ποιον ανήκει; Άρα, **μπορούμε να θυμηθούμε πού τονίζεται η ερωτηματική αντωνυμία**, εφόσον χρησιμοποιούμε κάποιους τύπους και στη νέα ελληνική!!!

Γ1. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Διάβασε προσεκτικά το κείμενό μας, εντόπισε και υπογράμμισε τους τύπους της ερωτηματικής ή αόριστης αντωνυμίας και δικαιολόγησε την άποψή σου.
2. Μπορείς να διακρίνεις στο παρακάτω κείμενο, το οποίο αποτελεί συνέχεια του κειμένου μας, το «ποιος;» από το «κάποιος»; Δικαιολόγησε τις απαντήσεις σου. Θα βοηθηθείς από όσα γνωρίζεις για τις αντωνυμίες «τίς, τίς, τί» και από την απόδοση του κειμένου.

[70] Ξάνθος πεσών πρός τούς πόδας τοῦ Αἰσώπου φησίν «Δέομαί σου, Αἴσωπε, εἰ δυνατόν σοι <διά> τῆς σεαυτοῦ ἀγγινοίας, εὐρεῖν τινα πρόφασιν, δι' ἧς νικήσω ἢ τάς συνθήκας διαλύσομαι». Αἴσωπος· «Νικῆσαι μὲν οὐ δύναμαι, λυθῆναι δέ <τό> ἐρωτώμενον ἐγὼ ποιήσω». Ξάνθος· «Τίνα τρόπον; Δός γνώμην».

ΑΠΟΔΟΣΗ: Ο Ξάνθος, αφού έπεσε στα πόδια του Αίσώπου, λέει: «Σε παρακαλώ, Αίσωπε, αν μπορείς με την εξυπνάδα σου, βρες μου κάποια πρόφαση με την οποία ή να νικήσω ή να σπάσω τη συμφωνία». Ο Αίσωπος (απάντησε): «Για να κερδίσεις το στοίχημα δεν μπορώ να βρω (τρόπο), όμως θα βρω τρόπο να λυθεί το ζήτημα». Ο Ξάνθος (ρώτησε): «Με ποιον τρόπο; Δώσε μου κάποια γνώμη».

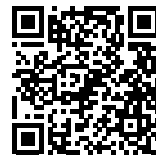
3. Συμπλήρωσε τα κενά με τον σωστό τύπο της ερωτηματικής ή της αόριστης αντωνυμίας «τίς, τίς, τί»:
 ..... τρόπω Αΐσωπος Ξάνθω βοηθήσει;
 ..... ποιήσει;
 Εύρήσει..... πρόφασιν.
 ..... ἐστίν ή πρόφασις; ἴδωμεν!

Βρες το είδος της αντωνυμίας

Το κόμικ των αντωνυμιών

Αντωνυμίες στον τροχό της τύχης

Μην ξεχάσω να κάνω τις ασκήσεις στο Τετράδιο Εργασιών για περισσότερη εξάσκηση!

Συμπλήρωση κενών - Ερωτηματική ή Αόριστη Αντωνυμία

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

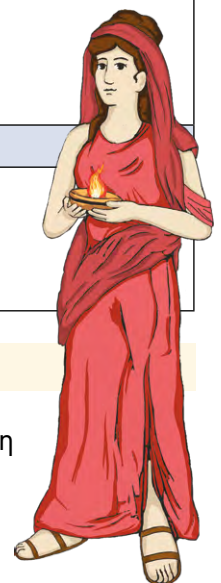
Τι θα έλεγες σε έναν/μία συμμαθητή/συμμαθήτριά σου που απουσίαζε από το σημερινό μάθημα ότι μάθατε σήμερα και ποια είναι εκείνα τα σημεία στα οποία θα του/της έλεγες να προσέξει ιδιαίτερα;

Ας συζητήσουμε:

Γνωρίζεις άλλους μεγάλους «παραμυθάδες» Έλληνες ή ξένους; Επίλεξε δύο γνωστά παραμύθια και βρες ποιοι είναι οι δημιουργοί τους. Φτιάξε με τους/τις συμμαθητές/τριές σου έναν κατάλογο με τους «παραμυθάδες» που βρήκατε.

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Αν δεν μπορώ να ξεχωρίσω σε ένα αρχαίο κείμενο την ερωτηματική από την αόριστη αντωνυμία «τίς, τίς, τί» ποιο πρόβλημα θα έχω;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Τι είναι οι παραβολές;

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα διαβάσουμε** παραβολές, ένα είδος διήγησης που το συναντούμε στην Καινή Διαθήκη,
- **θα παίξουμε πάλι** με τη σύνθεση λέξεων, μαθαίνοντας άλλα είδη σύνθεσης, αυτή τη φορά με το επίθετο ως δεύτερο συνθετικό,
- **θα ανοίξουμε** τις Γραμματικές της νέας και της αρχαίας ελληνικής και **θα μελετήσουμε** την αναφορική αντωνυμία στη νέα και στην αρχαία ελληνική,
- **θα ασκηθούμε στην απόδοση** του αρχαιοελληνικού κειμένου στη νέα ελληνική.

Πόσο πολλά πράγματα μπορεί να πει κάποιος, Άγγελε, με έναν μύθο!

Βέβαια! Τις περισσότερες φορές οι μύθοι λειτουργούν ως παράδειγμα! Άλλα λένε και άλλα εννοούν! Αυτή τη συμβολική χρήση του λόγου την συναντάμε και στις **παραβολές, δηλαδή στις αφηγήσεις «πλαστών» γεγονότων, τα οποία, όμως, μπορεί να συμβούν.**

Ο Χριστός χρησιμοποιούσε παραβολές, αν θυμάμαι καλά!

Και πολύ καλά θυμάσαι! **Οι παραβολές αυτές αναφέρονται στην Καινή Διαθήκη και είναι γραμμένες σε μια πιο απλή μορφή της ελληνικής γλώσσας, την Κοινή.** Αυτή επικράτησε μετά τις κατακτήσεις του **Μεγάλου Αλεξάνδρου** σχεδόν σε όλον τον τότε γνωστό κόσμο και κυρίως στη Μεσόγειο ως η γλώσσα του εμπορίου και της συνεννόησης μεταξύ πολλών λαών. Ας δούμε μαζί μία από τις πολλές παραβολές για να δεις **πόσο κοντά με τη νέα ελληνική είναι η γλώσσα τους!**

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Η παραβολή για τα δύο σπίτια

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε Κύριε, καί οὐ ποιεῖτε ἅ λέγω:

Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καί ἀκούων μου τῶν λόγων καί ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος· ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς καί ἔσκαψε καί ἐβάθυνε καί ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας δέ γενομένης προσέρρηξεν ὁ ποταμός τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καί οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γάρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Ὁ δέ ἀκούσας καί μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου· ἢ προσέρρηξεν ὁ ποταμός, καί εὐθύς ἔπεσε, καί ἐγένετο τό ρήγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Κατὰ Λουκᾶν, 6,46-49

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

καλεῖτε < καλέω-ῶ = ονομάζετε, καλεῖτε

ἀκούων μου τῶν λόγων καί ποιῶν αὐτούς = που ακούει τα λόγια μου και τα εφαρμόζει

ὑποδείξω ὑμῖν < ὑποδείκνυμι τινί = θα σας δείξω

ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι = με κάποιον άνθρωπο που χτίζει ένα σπίτι

πλημμύρας δέ γενομένης = όταν έγινε πλημμύρα

προσέρρηξεν < προσρήγνυμι = χτύπησε με ορμή

οὐκ ἴσχυσε < ἰσχύω = δεν μπόρεσε

σαλεῦσαι < σαλεύω = να κουνήσει

τεθεμελίωτο < θεμελιόω-ῶ = είχε θεμελιωθεί

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήστε λέξεις και σημασίες στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε Κύριε, καί οὐ ποιεῖτε ἅ λέγω; ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με καί ἀκούων μου τῶν λόγων καί ποιῶν αὐτούς· ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς καί ἔσκαψε καί ἐβάθυνε καί ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας δέ γενομένης προσέρρηξεν ὁ ποταμός τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καί οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γάρ ἐπὶ τὴν πέτραν).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....Αυτός όμως που άκουσε τα λόγια μου και δεν τα εφάρμοσε, είναι ὅμοιος με ἄνθρωπο που ἔχτισε το σπίτι του στο χώμα, χωρὶς θεμέλιο, πάνω στο οποίο ἔπεσε ορμητικά το ποτάμι και αμέσως (το σπίτι) ἔπεσε και ἔγινε ρήγμα μεγάλο στο σπίτι εκείνο».

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Με ποιον είναι ὅμοιος αυτός που τηρεῖ τα λόγια του Χριστοῦ;	

Πάνω σε τι βάζει το θεμέλιο αυτός ο άνθρωπος;	
Τι γίνεται όταν το ποτάμι πέσει πάνω σε αυτό το σπίτι;	
Πού χτίζει το σπίτι του όποιος δεν τηρεί τα λόγια του Κυρίου και τι του συμβαίνει;	

B. Ετυμολογικά – σύνθεση με δεύτερο συνθετικό επίθετο

- Πράγματι εύκολο το κείμενο, Άγγελε!

- Αφού σου το είπα! Αυτή η μορφή της ελληνικής γλώσσας είναι παρόμοια με τη νέα ελληνική!

Η γλώσσα της
Καινής Διαθήκης

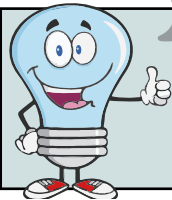

- Ναι! Όμοια!

- Όχι όμοια! Παρόμοια! Πάρα πολύ όμοια, δηλαδή! Σύνθετη και αυτή η λέξη! **Με δεύτερο συνθετικό το επίθετο** «όμοια» ή «όμοια» στην αρχαία ελληνική! Θα σου πω και γι' αυτές τις σύνθετες λέξεις!

Να θυμάσαι...

Οι **σύνθετες λέξεις** με δεύτερο συνθετικό ένα επίθετο **είναι ένα νέο επίθετο. Το αρχικό επίθετο παραμένει αμετάβλητο ως προς την κατάληξη αλλά τροποποιεί, σε κάποιες περιπτώσεις, την ορθογραφία του αρχικού φωνήεντος!**

B1. Όρα για εξάσκηση !!!

1. Παίξε με το επίθετο «όμοιος» που συνάντησες στο κείμενο. Φτιάξε σύνθετες λέξεις στη νέα ελληνική με β' συνθετικό το «όμοιος». Ερεύνησε αν οι λέξεις αυτές υπάρχουν και στην αρχαία ελληνική ρωτώντας τον/τη φιλόλογο σου και με τη βοήθεια του **Λεξικού** σου, έντυπου ή/και ηλεκτρονικού!
2. Συμπλήρωσε τα κενά που υπάρχουν στον παρακάτω πίνακα:

A' συνθετικό	B' συνθετικό (επίθετο)	Σύνθετη λέξη (επίθετο)
ἀ- (στερητικό)	όμαλός	
	ἄξιος	πανάξιος
εὖ		εὐδήςλος
	ἴσος	ἄνισος
δυσ-	προσιτός	
	ῥσιος	
πᾶς	γνωστός	
	αἴτιος	ἀναίτιος
ἀ- (στερητικό)	βατός	
πᾶν		πάνσοφος

3. Επίλεξε 5 από τις παραπάνω σύνθετες λέξεις και φτιάξε, για καθεμία, μία πρόταση στη νέα ελληνική:

- α. ....
- β. ....
- γ. ....
- δ. ....
- ε. ....

Κρυπτόλεξο
β' συνθετικό
επίθετο

Βρες 5 σύνθετα επίθετα
με β' συνθετικό επίθετο

Να μην ξεχάσω να ελέγξω την **ορθογραφία των σύνθετων λέξεων**. Ίσως υπάρχουν... εκπλήξεις!

Γ. Γραμματική Οι αναφορικές αντωνυμίες «ὅς, ἥ, ὅ» και «ὅστις, ἥτις, ὅ,τι»

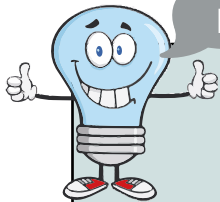

- Εύκολα όλα αυτά! Τι ωραία!

- Φυσικά και είναι εύκολα! Το έχουμε πει πολλές φορές! **Η αρχαία ελληνική είναι η γλώσσα μας, η νέα ελληνική, σε μία παλαιότερη μορφή!** Έλα τώρα να μάθουμε και κάτι ακόμα για σήμερα! **Την αναφορική αντωνυμία. «ὅς, ἥ, ὅ».**

Να θυμάσαι...

- Η αντωνυμία «ὅς, ἥ, ὅ» είναι **αναφορική**.
- αντιστοιχίζεται με τα «**ο οποίος, η οποία, το οποίο/αυτός που, αυτή που, αυτό που**» της νέας ελληνικής.
- παίρνει πάντα **δασεία** και **κλίνεται** ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ὅς	ἥ	ὅ	οἳ	αἵ	ἅ
οὗ	ἥς	οὔ	ῶν	ῶν	ῶν
ῶ	ῆ	ῶ	οἷς	αἷς	οἷς
ὄν	ῆν	ὄ	οὔς	ἄς	ἄ
-	-	-	-	-	-

Τι **παρατηρεῖς** ὅσον αφορά την κλίση της αντωνυμίας «ὅς, ἥ, ὅ»; Σου φαίνονται κάποιοι τύποι της γνωστοί και από πού; **Γράψε τις παρατηρήσεις σου** μαζί με την Αθηνά!

.....

.....

.....

.....

.....

- Αθηνά, έλα να σου πω κάτι έξυπνο και εύκολο!

- Τα φοβάμαι αυτά τα έξυπνα και εύκολα! Κάτι θα πεις πάλι!

- Μην τρομάζεις! Έχεις ακούσει και πιο δύσκολα! Άκου λοιπόν: η αναφορική «ὄς» που μάθαμε σήμερα και η **αόριστη αντωνυμία «τίς»** που μάθαμε στο προηγούμενο μάθημά μας **μπορεί να ενωθούν και τότε φτιάχνουν μία νέα αντωνυμία** που κλίνεται όπως και οι δύο μαζί!

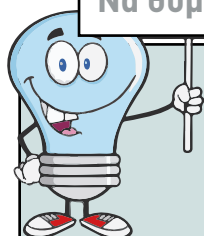
- Τι εννοείς; Πώς γίνεται αυτό;

- Απλό! Το «ὄς» και το «τίς» ενώνονται και στα τρία πρόσωπα, προκύπτει η αντωνυμία «ὄστις, ἥτις, ὄ,τι», **η οποία είναι αναφορική, και κλίνεται ως εξής:**

Να θυμάσαι...

Η αναφορική αντωνυμία «ὄστις, ἥτις, ὄ,τι» προέκυψε από την ένωση της αναφορικής αντωνυμίας «ὄς, ἤ, ὄ» και της αόριστης αντωνυμίας «τίς, τίς, τί» και κλίνεται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ὄστις	ἥτις	ὄ,τι	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα ἢ ἅττα
οὗτινος ἢ ὅτου	ἡστινος	οὗτινος ἢ ὅτου	ὧντινων	ὦντινων	ὧντινων
ὧτινι ἢ ὅτῳ	ἡτινι	ὧτινι ἢ ὅτῳ	οἷσισι(ν)	αἷσισι(ν)	οἷσισι(ν)
ὄντινα	ἡντινα	ὄ,τι	οὗστινας	ἄστινας	ἅτινα ἢ ἅττα
-	-	-	-	-	-

Τι παρατηρεῖς ως προς την κλίση της αναφορικής αντωνυμίας «ὄστις, ἥτις, ὄ,τι»; Γράψε τις παρατηρήσεις σου και συζητήστε τες ὅλοι και ὅλες μαζί στην τάξη σου:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γ1. Ὡρα για εξάσκηση !!!

1. Διάβασε προσεκτικά το κείμενό μας, υπογράμμισε και προσπάθησε να αναγνωρίσεις τους τύπους της αναφορικής αντωνυμίας που χρησιμοποιούνται σε αυτό.

2. Συμπλήρωσε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της αναφορικής αντωνυμίας:

- α. .... λέγω ὀρθά ἐστι.
- β. Ἡ οἰκία,..... ἐποίησα ἄνευ θεμελίου, ἔπεσε.
- γ. Ὁ ποταμός,..... ὀρμητικός ἐστί, τήν οἰκίαν,..... προσέρρηξε, ἐσάλευσε.
- δ. Ποιεῖς ..... λέγω σοί;

Να μην ξεχάσω να εξασκηθῶ σε ὅσα ἔμαθα κάνοντας τις ασκήσεις στο Τετράδιο Εργασιῶν!

Οποῖος καὶ
οποῖος

3. Διόρθωσε τυχόν λάθη στην αναγνώριση των παρακάτω τύπων της αναφορικής αντωνυμίας που μόλις ἔμαθες:

- α. οὗ (δοτική ενικού, θηλυκού γένους)
- β. οἷ (ονομαστική πληθυντικού, ουδετέρου γένους)
- γ. ἡ (ονομαστική πληθυντικού, θηλυκού γένους)
- δ. ῶ (δοτική ενικού, θηλυκού γένους)
- ε. αἷς (δοτική πληθυντικού, ουδετέρου γένους)
- στ. ὄν (αιτιατική ενικού, ουδετέρου γένους)

Το τραγούδι
της αναφορικής
αντωνυμίας

Τα σωστά καὶ τα
λάθη των αναφο-
ρικών αντωνυμιῶν

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

Τι θα ἔλεγες σε ἕναν/μία συμμαθητή/συμμαθήτριά σου που απουσίαζε από το σημερινό μάθημα ὅτι μάθατε σήμερα καὶ ποια εἶναι ἐκεῖνα τα σημεῖα στα οποία θα του/της ἔλεγες να προσέξει ἰδιαίτερα;

Ας συζητήσουμε:

Μπορεῖς **να βρεις** ἀπὸ βιβλία καὶ ἀπὸ το διαδίκτυο καὶ ἄλλες παραβολές καὶ να παρουσιάσεις μία ἀπὸ αὐ-
τές στην τάξη σου;

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

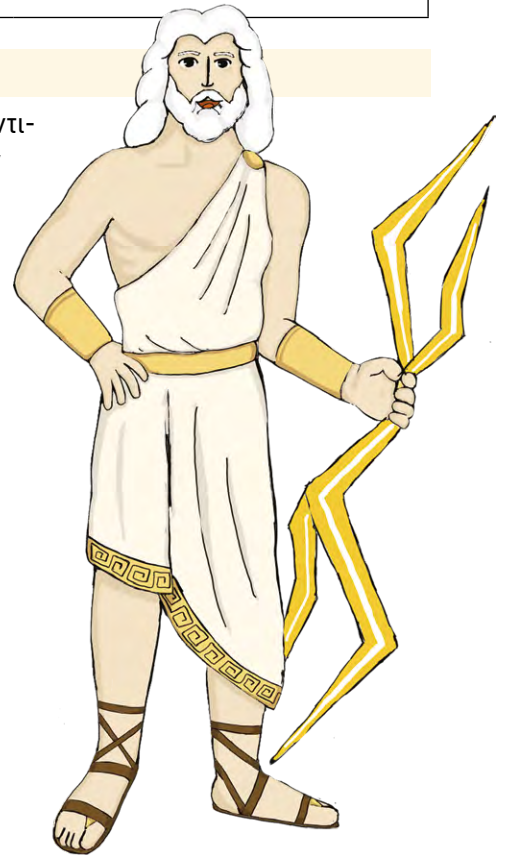
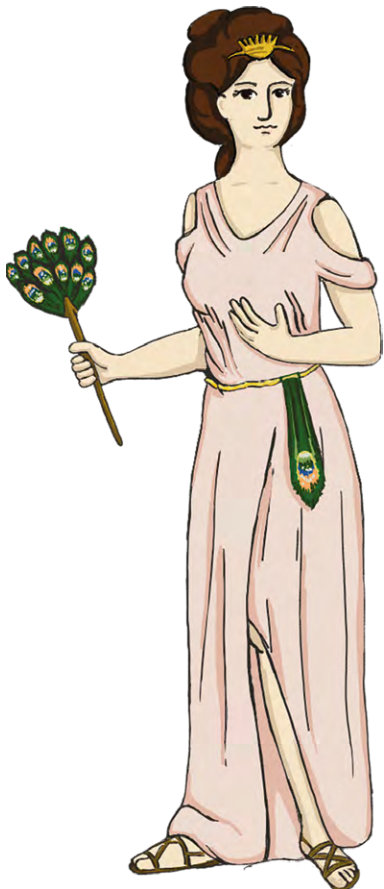
3 πράγματα που ἔμαθα		

2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα	
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη	

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Στην αρχαία ελληνική δεν υπήρχε το νεοελληνικό «που» για να αντικαταστήσει την αναφορική αντωνυμία. Αυτό πιστεύεις ότι κάνει την αρχαία ελληνική πιο σαφή ή όχι;

**ΚΑΝΕ ΤΟ ΚΑΛΟ
ΚΑΙ ΡΙΞΤΟ ΣΤΟ
ΓΙΑΛΟ!!!**

10° Κεφάλαιο: Ο μύθος του Ηρακλή

**11° Κεφάλαιο: Οι καλές πράξεις
τρέφουν την ψυχή**

12° Κεφάλαιο: Ένας καλός άνθρωπος

Παρθενώνας (5ος αι π.Χ.)

Στην αρχαία Αθήνα κύριος σκοπός της εκπαίδευσης ήταν η διαμόρφωση του «καλού καγαθού πολίτη». Αυτό σήμαινε πως η κύρια επιδίωξη ήταν η διαμόρφωση ενός πολίτη, ο οποίος θα συνδύαζε το σωματικό κάλλος και το ψυχικό κάλλος, δηλαδή ένα σύνολο ηθικών αρχών, όπως η σοφία, η ανδρεία, η σωφροσύνη, η δικαιοσύνη και η ευσέβεια. Μάλιστα, το σωματικό κάλλος εθεωρείτο ότι πήγαζε και διασφαλιζόταν από την αρετή της ψυχής. Γι' αυτό και η έννοια «καλός» είχε και ηθική διάσταση, ώστε οι μελλοντικοί πολίτες να μπορούν να είναι χρήσιμοι και ωφέλιμοι στο κοινωνικό σύνολο και στην πολιτεία.

Στο πέρασμα των αιώνων η έννοια της καλοσύνης απασχόλησε την ανθρώπινη σκέψη, τη λογοτεχνία αλλά και θρησκείες, όπως ο Χριστιανισμός, που την ανέπτυξαν ως κεντρική και πρωτεύουσα έννοια.

Δεν υπάρχει βαρύτερη τιμωρία από τούτη:
να απαντάς στην κακία με καλοσύνη!

Ν. Καζαντζάκης

Τα εργαλεία της δουλειάς μας θα είναι:

- Το Βιβλίο μας.
- Το Τετράδιο των Εργασιών.
- Η Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής.
- Το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής.
- Η Γραμματική της Νέας Ελληνικής.
- Το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής.
- Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Ο μύθος του Ηρακλή

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα σχολιάσουμε** το δίλημμα του Ηρακλή, ο οποίος βρέθηκε ανάμεσα στην Αρετή και την Κακία,
- **θα μιλήσουμε** για προσδιορισμούς και θα ασκηθούμε στην αναγνώριση ονοματικών προσδιορισμών σε κείμενο,
- **θα μελετήσουμε** τα αρσενικά σιγμόληκτα ακατάληκτα σε -κλῆς (-κλέους) της γ' κλίσης,
- **θα γίνουμε ακόμη καλύτεροι** στην απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου στη νέα ελληνική.

Καλημέρα, Άγγελε!

Χμ! Δεν το ακούω και πολύ ευδιάθετο αυτό το «Καλημέρα, Άγγελε!». Τι συμβαίνει;

Δεν πήγα πολύ καλά σε κάποιο διαγώνισμα και έχω διπλή στενοχώρια. Μία γιατί δεν πήγα καλά και μία γιατί δεν ξέρω αν πρέπει να το πω στη μαμά μου. Μήπως να το κρύψω και να προσπαθήσω να διορθώσω τα πράγματα για να μην γκρινιάζει; **Είμαι σε δίλημμα!**

Εγώ θα σου έλεγα να της το πεις. Λίγη γκρινία δεν κάνει κακό. Το να της κρύβεις όσα συμβαίνουν δεν είναι σωστό. Άσε που μπορεί να το μάθει και.....καταλαβαίνεις! **Τα διλήμματά μας πρέπει να τα επιλύουμε με κριτήριο το σωστό και αυτό που πρέπει να γίνει ακόμα και αν είναι δυσάρεστο ή δύσκολο!** Το ίδιο πρέπει να ένιωσε και ο **Ηρακλής όταν βρέθηκε και εκείνος μπροστά σε ένα σοβαρό δίλημμα.** Έλα να το θυμηθούμε!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Ένα περίεργο σταυροδρόμι

Καί Πρόδικος δέ ὁ σοφός ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καί πλείστοις ἐπιδεικνυται, ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὡδέ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. Φησί γάρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἦβην ὠρμάτο, ἐν ἧ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέφονται ἐπὶ τὸν βίον εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξελδόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι ἀποροῦντα ποτέραν τῶν ὁδῶν τράπηται· καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας.[...]

[ΚΑΚΙΑ]: Ἐάν οὖν ἐμέ φίλην ποιησάμενος, [ἐπί] τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥάστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενός ἄγευστος ἔσει, τῶν δέ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσῃ.

[ΑΡΕΤΗ]: Καί ἐγὼ ἦκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα, ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμέ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἂν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἀγαθῶν ἐργάτην γενέσθαι καὶ ἐμέ ἔτι πολὺ ἐντιμότεραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι.

Ξενοφών, *Απομνημονεύματα*, 2.1.21, 2.1.22, 2.1.23, 2.1.27

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

εἰς ἦβην = στην εφηβεία

αὐτοκράτορες < αὐτοκράτωρ = κύριος του εαυτού μου

μεγάλας = επιβλητικές (εδώ)

ῥάστην < ῥᾶστος-η-ον = πάρα πολύ εύκολη

ἦκω = έχω έρθει

εἰδυῖα < οἶδα = επειδή γνωρίζω

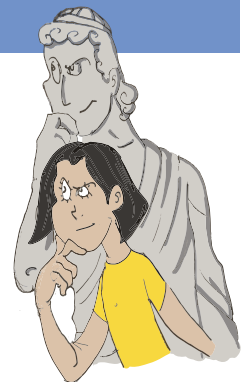
καταμαθοῦσα < καταμανθάνω = επειδή κατάλαβα

εἰ τράποιο < τρέπω = εάν ακολουθήσεις

σφόδρ' < σφόδρα = πολύ (εδώ)

ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι = ὅτι θα αποδειχθεῖ πως διακρίνομαι ιδιαίτερα στα καλά

*Για περισσότερη βοήθεια αναζήτησε λέξεις και σημασίες στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

Ο Πρόδικος, ο σοφός, στο έργο του για τον Ηρακλή, το οποίο αναφέρεται από πολλούς, λέει την άποψή του για την αρετή αναφέροντας περίπου τα εξής, όσο θυμάμαι· λέει, δηλαδή, ότι ο Ηρακλής, όταν από την παιδική ηλικία πέρασε με ορμή στην εφηβική, κατά την οποία οι νέοι, αφού γίνονται κύριοι του εαυτού τους, φανερώνουν αν θα ακολουθήσουν στη ζωή τους τον δρόμο της αρετής ή της κακίας, αφού πήγε σε ένα ήσυχο μέρος, κάθισε να σκεφτεί ποιον από τους δύο δρόμους θα ακολουθούσε· και (λέει) ότι του φάνηκε πως τον πλησίασαν δύο γυναίκες επιβλητικές.

[ΚΑΚΙΑ]: Εάν, λοιπόν, με κάνεις φίλη σου, θα σε οδηγήσω στον πιο ευχάριστο και εύκολο δρόμο, και θα δοκιμάσεις όλες τις χαρές, ενώ δεν θα περάσεις καμία δυσκολία σε όλη τη ζωή σου.

[ΑΡΕΤΗ]: (αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: Καί ἐγὼ ἦκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ καταμαθοῦσα τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ, ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τράποιο τὴν πρὸς ἐμέ ὁδὸν, ἂν γενέσθαι σφόδρ' σε ἀγαθῶν ἐργάτην τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν καὶ φανῆναι ἐμέ ἔτι πολὺ ἐντιμότεραν καὶ διαπρεπεστέραν ἐπ' ἀγαθοῖς).....

.....

.....

.....

.....

.....

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι έπρεπε να αποφασίσει ο Ηρακλής;	
Τι του υποσχέθηκε η Κακία;	
Τι του υποσχέθηκε η Αρετή;	

B. Γραμματική Γ' κλίση Ουσιαστικών VI Αρσενικά σιγμόληκτα ακατάληκτα σε -κλῆς (-κλέους) και -ης (-ους)

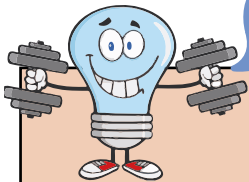

- Και τελικά διάλεξε την Αρετή ο Ηρακλής! Το θυμάμαι!

- Έτσι ακριβώς! Γιατί είναι πιο δύσκολος ο δρόμος της Αρετής αλλά πιο ωραίος ως προς το αποτέλεσμα! Και ο **Ηρακλής** επέλεξε το καλό αποτέλεσμα! Με την ευκαιρία αυτή, επειδή το όνομά του ανήκει στη **γ' κλίση της αρχαίας ελληνικής**, έλα να σου πω πώς κλίνεται! Στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίσης και άλλα κύρια ονόματα, όπως του φίλου μας του **Σωκράτη**. Ας τα δούμε μαζί!

Να θυμάσαι...

Στη **γ' κλίση** της αρχαίας ελληνικής ανήκουν **αρσενικά σιγμόληκτα ακατάληκτα σε -κλῆς (-κλέους) και σε -ης (-ους)**, τα οποία κλίνονται ως εξής:

ΑΡΣΕΝΙΚΑ σε -κλῆς (-κλέους)		ΑΡΣΕΝΙΚΑ σε -ης (-ους)	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ὁ Ἡρακλῆς	οἱ Ἡρακλεῖς	ὁ Σωκράτης	οἱ Σωκράται
τοῦ Ἡρακλέους	τῶν Ἡρακλέων	τοῦ Σωκράτους	τῶν Σωκρατῶν
τῷ Ἡρακλεῖ	-	τῷ Σωκράτει	τοῖς Σωκράταις
τόν Ἡρακλέα	τούς Ἡρακλεῖς	τόν Σωκράτη	τούς Σωκράτας
(ὦ) Ἡράκλεις	(ὦ) Ἡρακλεῖς	(ὦ) Σώκρατες	(ὦ) Σωκράται

Τα **ουσιαστικά** αυτής της κατηγορίας:

- Στις **πλάγιες πτώσεις του ενικού** αποβάλλουν τον χαρακτήρα -σ- ανάμεσα στα δύο φωνήεντα και έπειτα **συναιρούν** (ενώνουν) τα δύο φωνήεντα,
- στην **κλητική του ενικού αριθμού** δεν παίρνουν κατάληξη και ανεβάζουν τον τόνο,
- όσα λήγουν σε -κλῆς **συναιρούν το -ε-** της συλλαβής κλε- όταν μετά από αυτό ακολουθεί η ή ε ή ει,
- **κανονικά έχουν μόνο ενικό αριθμό** αλλά όταν χρησιμοποιούνται στον πληθυντικό, κλίνονται κατά την **α' κλίση** όσα λήγουν σε -ης και κατά τη **γ' κλίση** όσα λήγουν σε -κλῆς.

Έλα να σου πω!!!

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

Με τη βοήθεια της **Γραμματικής της Α.Ε.** κλίνε στο τετράδιό σου τα κύρια ονόματα: Περικλῆς, Ἴσωκράτης, Ἀριστοτέλης, Σοφοκλῆς, προσέχοντας τον τονισμό τους και εφαρμόζοντας όσα είπαμε παραπάνω ότι πρέπει να προσέχουμε!

Γ. Συντακτικό

Οι Ονοματικοί Προσδιορισμοί

- Κατάλαβα, θα πρέπει να πω στη μαμά μου τι συνέβη! Και ας γκρινιάξει!

- Αυτό πρέπει να κάνεις, δηλαδή **να λες όσα πραγματικά συμβαίνουν με ειλικρίνεια και θάρρος**. Έλα, μην το σκέφτεσαι άλλο. Και μην στενοχωριέσαι. Εκείνη, δηλαδή η μαμά σου, θα καταλάβει!

- Όλο «δηλαδή» και «δηλαδή» μου λες! Εντάξει! Το κατάλαβα!

- Είχα σκεφτεί να σου μιλήσω για αυτά τα «δηλαδή» σήμερα. Και είμαι επηρεασμένος!

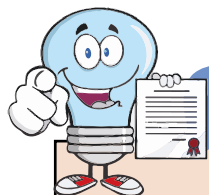
- Τι εννοείς;

- Έλα να σου πω για τους προσδιορισμούς και θα καταλάβεις!

- **Τους ξέρω τους προσδιορισμούς από τη νέα ελληνική!** Τους επιθετικούς και κατηγορηματικούς προσδιορισμούς, τις επεξηγήσεις, τις αιτιατικές!

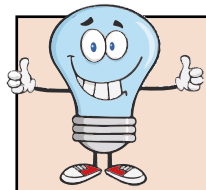
- Τέλεια! Όλα θα είναι εύκολα λοιπόν!

Να θυμάσαι...

ΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

- είναι **οι λέξεις ή τα λεκτικά σύνολα** μιας πρότασης **που προσδιορίζουν** κάποιον από τους κύριους όρους (υποκείμενο και κατηγορημα, δηλαδή ρήμα και αντικείμενο ή κατηγορούμενο) ή κάποια άλλη λέξη της πρότασης.

- χωρίζονται σε **δύο μεγάλες κατηγορίες** ως εξής:

ονοματικοί προσδιορισμοί

προσδιορίζουν ονόματα και είναι:

επιρρηματικοί προσδιορισμοί

προσδιορίζουν ρήματα και είναι:

ομοιόπτωτοι που είναι:

(ίδια πτώση με τον όρο που προσδιορίζουν)

ετερόπτωτοι σε πτώση:

(διαφορετική πτώση από τον όρο που προσδιορίζουν)

ουσιαστικό, που μπορεί να είναι παράθεση ή επεξήγηση

επίθετο, που μπορεί να είναι επιθετικός ή κατηγορηματικός προσδιορισμός

γενική

δοτική

αιτιατική

επιρρήματα

εμπρόθετες φράσεις

πλάγιες πτώσεις

επιρρηματικές μετοχές

επιρρηματικές προτάσεις

απαρέμφατο

προληπτικό/επιρρηματικό κατηγορούμενο

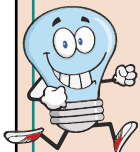
Οι Ονοματικοί Προσδιορισμοί

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ
A. Ένα ουσιαστικό που μπορεί να είναι:	A. Μία γενική που εξαρτάται από ένα ουσιαστικό ή επίθετο είναι δέκα ειδών:
1. Παράθεση, που σημαίνει ότι βρίσκεται δίπλα από μία λέξη και την χαρακτηρίζει. Αποδίδεται με τα «ο οποίος, η οποία, το οποίο» π.χ. Ξενοκράτης, ο οποίος είναι στρατηγός 2. Επεξήγηση, που σημαίνει ότι βρίσκεται δίπλα από μία λέξη, η οποία είναι γενική, και την κάνει πιο συγκεκριμένη. Αποδίδεται με τη λέξη «δηλαδή» μπροστά της. π.χ. Ο Πλάτων ήν μαθητής του, του Σωκράτους (Ο Πλάτων ήταν μαθητής αυτού, δηλαδή του Σωκράτη)	1. Γενική διαιρετική (συνήθως μετά από λέξεις που φανερώνουν αριθμό ή ποσό). Αποδίδεται με τη λέξη «από» + αιτιατική. π.χ. Οί πλείονες των πολιτών (Οι περισσότεροι από τους πολίτες) 2. Γενική της ύλης/του περιεχομένου (φανερώνει το υλικό κατασκευής ή το περιεχόμενο). Αποδίδεται με τη λέξη «από» + αιτιατική. π.χ. Ἀγέλη βοῶν (Κοπάδι από βόδια) 3. Γενική κτητική (φανερώνει τον κάτοχο ενός πράγματος). Αποδίδεται με γενική. π.χ. Ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου 4. Γενική του δημιουργού (φανερώνει εκείνον που δημιουργεί κάτι). Αποδίδεται με γενική. π.χ. Λόγος Λυσίου (Ο λόγος του Λυσία) 5. Γενική της συγγενείας (φανερώνει καταγωγή ή συγγενική σχέση). Αποδίδεται με γενική. π.χ. Θουκυδίδης Ὀλόρου (Ο Θουκυδίδης, ο γιος του Ολόρου) 6. Γενική της ιδιότητας (φανερώνει μέγεθος ή ηλικία ή χρόνο). Αποδίδεται με γενική. π.χ. Παις τριῶν ἐτῶν (Παιδί τριών ετών)

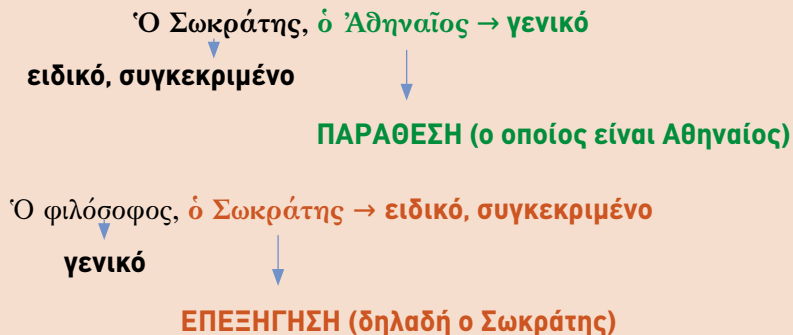

ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ
B. Ένα επίθετο που μπορεί να είναι: 1. Επιθετικός προσδιορισμός, δηλαδή να συνοδεύει ένα ουσιαστικό και να φανερώνει μία ιδιότητά του μόνιμη και σταθερή. π.χ. Ὁ ὀπλίτης φέρει σιδηροῦν ξίφος (Ὁ οπλίτης κρατάει σιδερένιο ξίφος) 2. Κατηγορηματικός προσδιορισμός, δηλαδή να συνοδεύει ένα ουσιαστικό και να του αποδίδει μία ιδιότητα παροδική ή/και υποκειμενική. π.χ. Ὁ Ἀγησίλαος φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε (ὁ Ἀγησίλαος προέτρεψε με χαμογελαστό το πρόσωπο)	7. Γενική της αξίας (φανερώνει πόσο αξίζει ένα πράγμα). Αποδίδεται με γενική. π.χ. Οἰκία δέκα μῶν (Σπίτι δέκα μῶν) 8. Γενική της αιτίας (φανερώνει την αιτία για την οποία γίνεται κάτι). Αποδίδεται με την πρόθεση για +αιτιατική. π.χ. Ὑπόδικος κλοπῆς (Ένοχος για κλοπή) 9. Γενική υποκειμενική (φανερώνει το υποκείμενο κάποιας ενέργειας ενός ρηματικού ουσιαστικού). Αποδίδεται με γενική. π.χ. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων 10. Γενική αντικειμενική (φανερώνει το αντικείμενο κάποιας ενέργειας ενός ρηματικού ουσιαστικού). Αποδίδεται με γενική. π.χ. Ἡ διάβασις τοῦ ποταμοῦ
	B. Μία δοτική που εξαρτάται από ένα ουσιαστικό ή επίθετο είναι: 1. Δοτική αντικειμενική. Αποδίδεται συνήθως με εμπρόθετο προσδιορισμό. π.χ. Ὁ ἀγαθός ἔστω φίλος τῷ ἀγαθῷ (Ὁ καλός ας είναι φίλος με τον καλό) 2. Δοτική της αναφοράς. Αποδίδεται συνήθως με <i>ως προς/σε + αιτιατική</i> π.χ. Γίγνου τῷ λόγῳ εὐπροσήγορος (Να γίνεις ευγενικός στα λόγια)
	Γ. Μία αιτιατική που εξαρτάται από ένα ουσιαστικό ή επίθετο είναι: Αιτιατική της αναφοράς. Αποδίδεται συνήθως με <i>ως προς/σε + αιτιατική</i> π.χ. Νεανίας θαυμάσιος τό κάλλος (Νεαρός θαυμάσιος στην ομορφιά)

Έλα να σου πω!!!

1. Για την παράθεση και την επεξήγηση
Μπορείς να ξεχωρίζεις την παράθεση από την επεξήγηση αν σκεφτείς ότι στην **παράθεση** πηγαίνουμε από το ειδικό στο γενικό ενώ στην **επεξήγηση** από το γενικό στο ειδικό.

2. Για τον επιθετικό και κατηγορηματικό προσδιορισμό

α. Μπορείς να ξεχωρίζεις τον επιθετικό από τον κατηγορηματικό προσδιορισμό ως εξής:

- Ο **επιθετικός** προσδιορισμός έχει άρθρο, ενώ ο **κατηγορηματικός** δεν έχει άρθρο
π.χ. Ὁ πλούτος ὁ βαδύς (επιθετικός προσδιορισμός)

Βαδύς ὁ πλούτος (κατηγορηματικός προσδιορισμός). Δες στο Συντακτικό σου λέξεις που χρησιμοποιούνται συχνά ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί.

- Αν **το επίθετο** έχει άρθρο αλλά **το ουσιαστικό** όχι, πρόκειται για **επιθετικό προσδιορισμό**

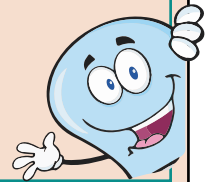
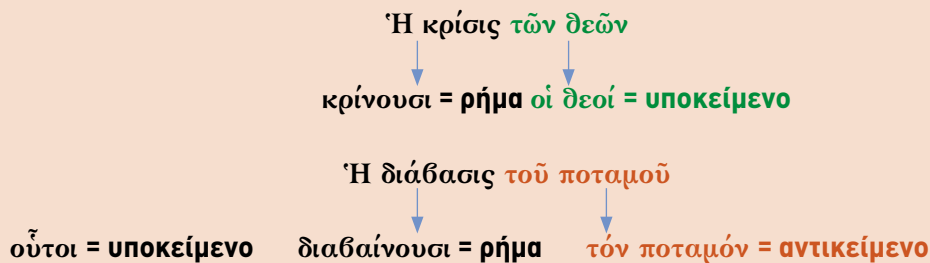
π.χ. Ὁ βαδύς πλούτος

- Αν και **το ουσιαστικό και το επίθετο** δεν έχουν άρθρο, πρόκειται για **επιθετικό προσδιορισμό** π.χ. Πλούτος βαδύς
- Αν **και το ουσιαστικό και το επίθετο** έχουν άρθρο, πρόκειται για **επιθετικό προσδιορισμό** π.χ. Ὁ πλούτος ὁ βαδύς

β. Συχνά το ουσιαστικό που προσδιορίζεται από ένα επίθετο παραλείπεται, επειδή εννοείται. Τότε ο **επιθετικός προσδιορισμός** αποκτά θέση ουσιαστικού, δηλ. **ουσιαστικοποιείται**, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, με τα: ἡ πατρίς, οἱ ἀθάνατοι, ἡ γραμματική, ἡ ρητορική, ἡ ὑστεραία (ἡ επόμενη ημέρα), ἡ προτεραία (ἡ προηγούμενη ημέρα), τό πεζικό, τό ναυτικό κ.ά.

3. Για τη γενική υποκειμενική και γενική αντικειμενική

Μπορείς να ξεχωρίζεις τη **γενική υποκειμενική** από τη **γενική αντικειμενική** αν **μετατρέψεις σε ρήμα το ουσιαστικό ή επίθετο** από το οποίο εξαρτώνται οπότε η γενική θα είναι είτε **υποκείμενό του (γενική υποκειμενική)** είτε **αντικείμενό του (γενική αντικειμενική)**.

Μην ξεχάσεις να διαβάσεις από το **Συντακτικό της Α.Ε.** περισσότερες πληροφορίες για τους ονοματικούς προσδιορισμούς

Γ1. Ὦρα για εξάσκηση !!!

1. Στο παρακάτω χωρίο του κειμένου μας: «Καί Πρόδικος δέ ὁ σοφός.....ποτέραν τῶν ὀδῶν τράπηται» υπάρχει **μία παράθεση** και **μία επεξήγηση**. Εντόπισέ τες και αφού τις υπογραμμίσεις, να τις αναλύσεις, ώστε να φανεί τι είναι η καθεμία από αυτές.
2. Διάβασε προσεκτικά το κείμενό μας, **υπογράμμισε τα επίθετα** που συναντάς και με τη βοήθεια του/της φιλόλογου σου **να διακρίνεις** εάν πρόκειται, σε κάθε περίπτωση, **για επιθετικό ή κατηγορηματικό προσδιορισμό**. Δικαιολόγησε την άποψή σου!

3. Σε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις να διακρίνεις τη **γενική υποκειμενική** ή τη **γενική αντικειμενική** αιτιολογώντας την άποψή σου.

- Οικοδόμησις τειχῶν
- Ποίησις νεῶν
- Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων
- Ἡ διάβασις τοῦ Εὐφράτου
- Μετά τήν εἰσβολήν τῶν Πελοποννησίων
- Ἡ κρίσις τῶν θεῶν
- Ἄγγελία Ἀθηναίων
- Πόδος πατρίδος

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

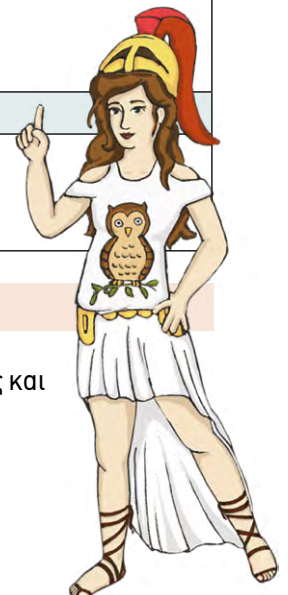
Εξήγησε σε έναν/μία συμμαθητή/συμμαθήτρια που απουσίαζε σήμερα τι κάνατε στο μάθημα και τι να προσέξει διαβάζοντας και κάνοντας τις ασκήσεις.

Ας συζητήσουμε:

Ψάξε και βρες τον μύθο του Ηρακλή με την Αρετή και την Κακία, διάβασέ τον και κατάγραψε τι πρόσφερε η καθεμία στον ήρωα. Ποιοι ήταν οι λόγοι που ώθησαν τον Ηρακλή στην επιλογή του και πώς την αξιολογείς:

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Διάβασε το κείμενό μας χωρίς τους επιθετικούς και κατηγορηματικούς προσδιορισμούς και **σχολίασε** πόσο διαφορετικό είναι χωρίς αυτούς **δικαιολογώντας την άποψή σου**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Οι καλές πράξεις τρέφουν την ψυχή

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα διαβάσουμε** ένα κείμενο φιλοσοφικού περιεχομένου σχετικά με τον προβληματισμό των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων για την ανθρώπινη ψυχή και την ανάγκη να πράττει ορθά,
- **θα παίξουμε πάλι** με τη σύνθεση λέξεων, μαθαίνοντας άλλα είδη σύνθεσης, αυτή τη φορά με το δεύτερο μέρος ρήμα,
- **θα ανοίξουμε** τις Γραμματικές και τα Συντακτικά της νέας και της αρχαίας ελληνικής και **θα μελετήσουμε** τη χρήση και τον ρόλο της Μετοχής, Επιθετικής και Κατηγορηματικής,
- **θα συνεχίσουμε να ασκούμαστε** στην απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου στη νέα ελληνική.

Πολύ ευχαριστημένη
σε βλέπω, Αθηνά!
Τι συμβαίνει;

Τίποτε σπουδαίο! Μην
φαντάζεσαι! Είναι κάποιες
φορές που νιώθω καλά
χωρίς να υπάρχει
ιδιαίτερος λόγος! Νιώθω
μία ηρεμία και αυτό με
κάνει αισιόδοξη! Χωρίς
κάτι να συμβαίνει!

Είναι που η ψυχή σου νιώθει
γαλήνη. Και η ψυχή νιώθει
γαλήνη όταν την φροντίζουμε,
δηλαδή όταν δεν σκεφτόμαστε
και δεν κάνουμε άσχημα
πράγματα! **Η ψυχή τρέφεται
με το καλό!** Το πίστευε και ο
Πλάτων! Τον ξέρεις φυσικά!

Εξαιρετικά! Μπράβο,
Αθηνά! Για να δούμε μία
από τις απόψεις του
Σωκράτη **για την ψυχή**,
όπως την κατέγραψε ο
Πλάτων σε ένα από τα
έργα του!

Εννοείται! **Σπουδαίος
φιλόσοφος στην Αρχαία
Αθήνα. Μαθητής του
Σωκράτη και δάσκαλος
του Αριστοτέλη.**
Οραματίστηκε την **ιδανική
πολιτεία** και ασχολήθηκε
με **όλα όσα απασχολούν
τον άνθρωπο!**

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Η φροντίδα της ψυχής

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: Ἀλλά τόδε γ', ἔφη, ὧ ἄνδρες, δίκαιον (ἐστί) διανοηθῆναι, ὅτι, εἴπερ ἡ ψυχὴ ἀθά-
νατος (ἐστί), ἐπιμελείας δὴ δεῖται οὐχ ὑπὲρ τοῦ χρόνου τούτου μόνον ἐν ᾧ καλοῦμεν τό ζῆν,
ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ παντός, καὶ ὁ κίνδυνος νῦν δὴ καὶ δόξειεν ἂν δεινός εἶναι, εἴ τις αὐτῆς ἀμελήσει.
εἰ μὲν γάρ ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντός ἀπαλλαγὴ, ἔρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς (ἀνθρώποις) ἀπο-
θανοῦσι τοῦ τε σώματος ἅμ' ἀπηλλάχθαι καὶ τῆς αὐτῶν κακίας μετὰ τῆς ψυχῆς. νῦν δέ, ἐπειδὴ
ἀθάνατος φαίνεται οὔσα, οὐδεμία ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν οὐδὲ σωτηρία, πλὴν τοῦ
ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. Οὐδέν γάρ ἄλλο ἔχουσα εἰς Ἄιδου ἢ ψυχὴ ἔρχε-
ται πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς, ἃ δὴ καὶ μέγιστα λέγεται ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τόν τελευ-
τήσαντα, εὐθύς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας.

Πλάτωνος, *Φαίδων* 107c-107d

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

ἔφη = εἶπε

διανοηθῆναι < διανοέομαι-οῦμαι = να σκεφτεῖ κάποιος

εἴπερ = αν βέβαια

δεῖται ἐπιμελείας = χρειάζεται φροντίδα

δόξειεν ἂν < δοκέω-ῶ = θα φαινόταν

ἔρμαιον = θεόσταλτο δῶρο (δῶρο του θεοῦ Ερμῆ)

ἀποθανοῦσι < ἀποθνήσκω = όταν πεθάνουν

ἀπηλλάχθαι < ἀπαλλάττομαι = να απαλλαγούν

ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην = όσο γίνεται καλύτερη και πιο συνετή

τροφή = τρόπος ζωῆς (εδώ)

τόν τελευτήσαντα < τελευτάω-ῶ = αυτόν που πέθανε

ἐκεῖσε = προς τα εκεί

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήσε λέξεις και σημασίες στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*

Τα δῶρα του Ερμῆ

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: (αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: Ἀλλά τόδε γ', ἔφη, ὧ ἄνδρες, δίκαιον (ἐστί) διανοηθῆναι, ὅτι, εἴπερ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος (ἐστί), δεῖται ἐπιμελείας δὴ οὐχ ὑπὲρ τοῦ χρόνου τούτου μόνον ἐν ᾧ καλοῦμεν τό ζῆν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ παντός): .....

και ο κίνδυνος βέβαια θα φαινόταν να είναι φοβερός, αν κάποιος την παραμελήσει. Γιατί αν ήταν ο θάνατος απαλλαγὴ ἀπὸ τα πάντα, θα ήταν θεόσταλτο δῶρο για τους κακοῦς, όταν πεθάνουν, να απαλλαγούν και ἀπὸ το σῶμα τους και ἀπὸ την κακία τους μαζί με την ψυχὴ τους. Τώρα, ὁμως, αφοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀθάνατη, δεν υπάρχει γι' αὐτὴν ἄλλος τρόπος ν' ἀποφύγει τα δεινά, οὔτε σωτηρία, παρὰ να γίνεῖ ὅσο γίνεται καλύτερη και πιο συνετή. (αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: ἡ ψυχὴ γάρ ἔρχεται εἰς Ἄιδου οὐδέν ἄλλο ἔχουσα πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς, ἃ δὴ καὶ μέγιστα λέγεται ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τόν τελευτήσαντα, εὐθύς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας).....

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι χρειάζεται η ψυχή, αν είναι αθάνατη;	
Τι θα ήταν για τους κακούς ανθρώπους ο θάνατος και γιατί;	
Αν η ψυχή είναι αθάνατη, ποιος είναι ο τρόπος, για να αποφύγει τα δεινά;	
Τι έχει η ψυχή μαζί της όταν φτάνει στον Άδη;	

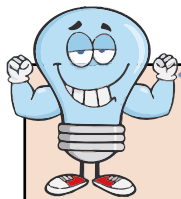
B. Ετυμολογικά

Σύνθεση με δεύτερο συνθετικό ρήμα

- Άγγελε, το κείμενο μου φάνηκε λίγο πιο δύσκολο σε σχέση με όσα έχω συναντήσει έως τώρα.

- Είναι φυσικό, Αθηνά! **Ο λόγος των φιλοσόφων**, επειδή προσπαθούν να στοχαστούν και να εκφραστούν με βαθύτερες έννοιες, **δεν είναι απλός**. Τα κείμενά τους έχουν μόνο τα απαραίτητα επίθετα, ο λόγος είναι πυκνός, συναντάμε πολλές σύνθετες λέξεις και οι ρηματικοί τύποι είναι ποικίλοι. Διάβασε πάλι το κείμενο και θα καταλάβεις τι εννοώ! Συναντάμε πολλές σύνθετες λέξεις, για παράδειγμα, όπως οι «διανοηθῆναι», «ἀμελήσει», «ἀποθανοῦσι», «ἀπηλλάχθαι», οι οποίες μάλιστα είναι σύνθετες με δεύτερο συνθετικό ένα ρήμα! Ευκαιρία να μιλήσουμε και γι' αυτόν τον τρόπο σύνθεσης λέξεων.

Να θυμάσαι...

Στην αρχαία ελληνική υπάρχουν σύνθετες λέξεις, οι οποίες έχουν ως **δεύτερο συνθετικό ένα ρήμα**. Οι **λέξεις που προκύπτουν** από τη σύνθεση αυτή μπορεί να είναι:

A. Ρήμα, που είτε παραμένει αμετάβλητο (με πρώτο συνθετικό πρόθεση) είτε έχει την κατάληξη -έω (με πρώτο συνθετικό όρο εκτός πρόθεσης)

B. Όνομα (ουσιαστικό ή επίθετο) με τις καταλήξεις: -ς, -ης (γεν. -ου), -ος, -ης (γεν. -ους), -της, -τωρ.

Να μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική της Α.Ε.** πιο αναλυτικά για τη **σύνθεση λέξεων με δεύτερο συνθετικό ρήμα**.

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Ανάλυσε τις σύνθετες λέξεις που αναφέρει ο Άγγελος παραπάνω: «διανοηθῆναι», «ἀμελήσει», «ἀποθανοῦσι», «ἀπηλλάχθαι» Σε ποια κατηγορία από τις παραπάνω ανήκουν; Άνοιξε το **Λεξικό** σου, για να βεβαιωθείς.
2. Συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα και με τη βοήθεια της **Γραμματικής** σου. Σκέψου πρώτα τις λέξεις στη νέα ελληνική και στη συνέχεια ψάξε στο Λεξικό σου αν οι λέξεις που προέκυψαν υπήρχαν και στην αρχαία ελληνική.

Α' συνθετικό	Β' συνθετικό	Σύνθετη λέξη	Είναι Ρήμα, Ουσιαστικό ή Επίθετο;
περί	φέρω		
έν	γράφω		
αὐτός	κρατέω-ῶ		
πολύ	μα(ν)θ-άνω		
ἀ (στερ.)	σέβ-ομαι		
διά	τρέφω		
νόμος	τίθημι (θέμα: θε-)		
ἐκ	ἄγω		
γῆ	μετρέω-ῶ		
σύν	πλέω		

Κρυπτόλεξο
- λέξεις με
β' συνθετικό
ρήμα

Το είδος των
σύνθετων λέξεων
με β' συνθετικό
ρήμα

3. Επίλεξε 3 από τις παραπάνω λέξεις και φτιάξε για την καθεμία από αυτές μία πρόταση στη νέα ελληνική, όπου θα την εντάξεις:

- α. ....
β. ....
γ. ....

Να μην ξεχάσω να ρωτήσω τον/τη φιλόλογό μου για κάποιες πιθανές αλλαγές στην ορθογραφία!

Γ. Συντακτικό

Η Σύνταξη της Μετοχής (Επιθετική, Κατηγορηματική)

- Και εκτός από τις σύνθετες λέξεις οι φιλόσοφοι χρησιμοποιούν στα κείμενά τους, όπως σου είπα, αρκετούς ρηματικούς τύπους. Καταλαβαίνεις τι εννοώ;

- Νομίζω να! Εννοείς τα απαρέμματα και τις μετοχές!

- Έχεις γίνει πολύ καλή!!! Ειδικά οι μετοχές κατέχουν ιδιαίτερη θέση στον λόγο. Τα είχαμε πει και πέρσι. **Ας θυμηθούμε μαζί τη μετοχή και ας πούμε και κάτι παραπάνω!**

Βρες την Επιθετική και την Κατηγορηματική Μετοχή

Να θυμάσαι...

Όπως είπαμε και στην Α' Γυμνασίου:

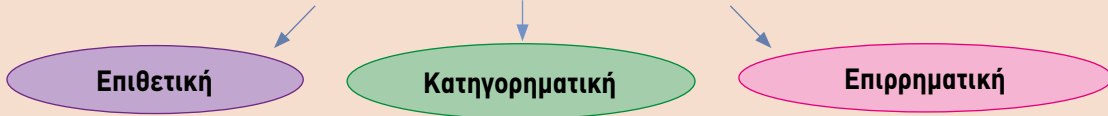
- η Μετοχή είναι **ρηματικό επίθετο**. Αυτό σημαίνει ότι έχει **χαρακτηριστικά ρήματος** αλλά και **ονόματος**.
- **λόγω της ρηματικής της φύσης** η Μετοχή έχει φωνή, χρόνους και συντάσσεται,
- **λόγω της ονοματικής της φύσης** η Μετοχή έχει γένη, αριθμούς, πτώσεις, κλίνεται όπως τα επίθετα και μπορεί να είναι η ίδια υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο ή ονοματικός προσδιορισμός,
- οι **χρόνοι** που έχουν Μετοχή είναι ο **Ενεστώτας**, ο **Μέλλοντας**, ο **Αόριστος** και ο **Παρακείμενος**,
- στην **Ενεργητική Φωνή** των βαρύτονων αφωνόληκτων ρημάτων η **Μετοχή σχηματίζεται ως εξής:**

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΜΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ	ΚΑΤΑΛΛΗΞΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
Ενεστώτας	διώκ-		-ων -ουσα -ον	διώκων, διώκουσα, διώκων
Μέλλοντας	διώ-	-ξ-	-ων -ουσα -ον	διώξων, διώξουσα, διώξων
Αόριστος	διώ-	-ξ-	-ας -ασα -αν	διώξας, διώξασα, διώξαν
Παρακείμενος	δεδιω-	-χ-	-ως -υια -ος	δεδιωχώς, δεδιωχυῖα, δεδιωχός

Η σύνταξη της μετοχής (Επιθετική, Κατηγορηματική)

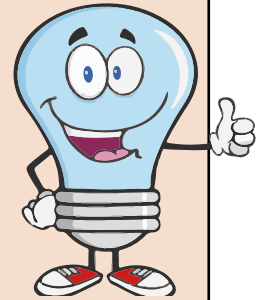
Η Μετοχή διακρίνεται, ανάλογα με τη χρήση της στον λόγο, σε:

A. Επιθετική Μετοχή

Η επιθετική μετοχή:

- λέγεται και **αναφορική**, επειδή αναλύεται σε αναφορική πρόταση,
- λειτουργεί **ως επίθετο** και προσδιορίζει ουσιαστικά ή αντωνυμίες,
- παίρνει **άρνηση ού ή μή**,
- συναντάται **έнарθρη ή άнарθρη**,
- μπορεί να είναι:
  - Υποκείμενο** του ρήματος (π.χ. *Τό μέλλον* ἐστί άφανές)
  - Αντικείμενο** του ρήματος (π.χ. Οί νόμοι βούλονται *τό συμφέρον*)
  - Κατηγορούμενο** (π.χ. Οὗτός ἐστι *ὁ ἐκστρατεύσας*.)
  - Επιθετικός** προσδιορισμός (π.χ. Οί *ἐκπλέοντες* ἔμποροι)
  - Κατηγορηματικός** προσδιορισμός (π.χ. Οί στρατιῶται εἶχον τās *ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας*)
  - Ονοματικός ετερόπρωτος προσδιορισμός** (π.χ. Οί δέ *έναντίοι τοῖς προδιδούσιν* πέμπουσι Θουκυδίδη)
  - Παράθεση** (π.χ. Ὑμεῖς, *οἱ ἄρχοντες*)
  - Επεξήγηση** (π.χ. Οί *λέγοντες*, οἱ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις)
  - Δοτική προσωπική** (π.χ. Πολλά κτήματα *τοῖς ἄρχουσι ἦσαν*)

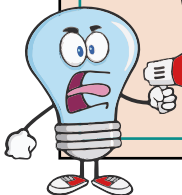
B. Κατηγορηματική Μετοχή

Η κατηγορηματική μετοχή:

- **δεν έχει ποτέ άρθρο**,
- **αποδίδεται** με τα: «ὅτι», «πως», «που» + οριστική ή με το «να» + υποτακτική,
- δέχεται **άρνηση ού**,
- μπορεί να είναι:
  - κατηγορούμενο του υποκειμένου** ενός συνδετικού ρήματος (π.χ. Περικλέους γνώμη ἦν *νευικηκυῖα*)
  - κατηγορηματικός προσδιορισμός** στο υποκείμενο ή το αντικείμενο του ρήματος (π.χ. Οὔτοι ἤκουον τήν πόλιν *δηουμένην* = Ἄκουγαν ὅτι η πόλη καταστρεφόταν).

Ἐλα να σου πω !!!

Όταν το ουσιαστικό που προσδιορίζει μία έнарθρη επιθετική μετοχή παραλείπεται, η μετοχή παίρνει τη συντακτική του θέση (**ουσιαστικοποιημένη μετοχή**). Επίσης, το **ουδέτερο ενικού επιθετικής μετοχής με άρθρο** χρησιμοποιείται ως **αφηρημένο ουσιαστικό**. Ουσιαστικοποιημένες επιθετικές μετοχές είναι, για παράδειγμα, οι ακόλουθες: ὁ ἄρχων, οἱ ἄρχοντες, οἱ λέγοντες, τό παρόν, τό μέλλον, τό παρελθόν, τό συμφέρον, τό δέον κ.ά.

Γ1. Ωρα για εξάσκηση !!!

1. Διάβασε προσεκτικά το κείμενό μας, **υπογράμμισε τις Μετοχές που συναντάς και διάκρινε όσες, πιθανόν, είναι επιθετικές ή κατηγορηματικές** κάνοντας και τη σύνταξή τους.
2. **Να διακρίνεις** το είδος των Μετοχών (επιθετικές ή κατηγορηματικές) στα παρακάτω παραδείγματα και **να τις συντάξεις**.
  - α. Νικίας ἦν λέγων τοῦτο.
  - β. Ὁ διώκων ἐβούλετο ἀγορεύειν.
  - γ. Οἱ Θηβαῖοι εἶδον τοὺς Ἀθηναίους προβαίνοντας.
  - δ. Ἔχαιρον ἀκούων ταῦτα.
  - ε. Οὔτοι ἐφαίνοντο ἐπιβουλεύοντες ἡμῖν.
  - στ. Θεμιστοκλῆς ἔτυχεν ἐν Σαλαμίני ὤν.
  - ζ. Οἱ στρατηγοὶ συνέλεξαν τοὺς δανόντας.
  - η. Αἰσχύνομαι λέγων ταῦτα.
  - θ. Οἱ Ἕλληνες ἔμαθον βασιλέα τεδνηκότα.
  - ι. Οἱ Νομοθέται τιμῶσι τοὺς πένητας καὶ τοὺς ἔχοντας.

Το είδος των Μετοχών

Παίζω με τις Μετοχές σε δικό μου κείμενο

Να μην ξεχάσω να εξασκηθώ περισσότερο στο Τετράδιο Εργασιών!

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

Προσπάθησε να εξηγήσεις σε έναν συμμαθητή/μία συμμαθήτριά σου που απουσιάζει τι κάνατε σήμερα, τι πρέπει να διαβάσει και τι πρέπει να προσέξει ιδιαίτερα.

Ας συζητήσουμε:

Μπορείς να συζητήσεις με τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριά σου και τον/τη φιλόλόγο σου για ποιον ή ποιους λόγους δεν είναι τόσο συχνή η χρήση των Μετοχών στη νέα ελληνική; Μπορείς να ερευνήσεις και στο διαδίκτυο ή στη βιβλιοθήκη του σχολείου!

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Ποια θεωρείς ότι είναι η **χρηστικότητα της μετοχής** στον λόγο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Ένας καλός άνθρωπος

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- θα διαβάσουμε μία ιστορία για τη σωστή συμπεριφορά ενός ανθρώπου στον συνάνθρωπό του,
- θα παίξουμε με άλλους τρόπους σχηματισμού των λέξεων,
- θα μελετήσουμε και άλλα ουσιαστικά γ' κλίσης,
- θα ανοίξουμε τις Γραμματικές και τα Συντακτικά μας και θα μελετήσουμε τη χρήση και τον ρόλο της **Επιρρηματικής μετοχής**,
- θα συνεχίσουμε να ασκούμαστε στην απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου στη νέα ελληνική.

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Τι σημαίνει να είσαι καλός άνθρωπος

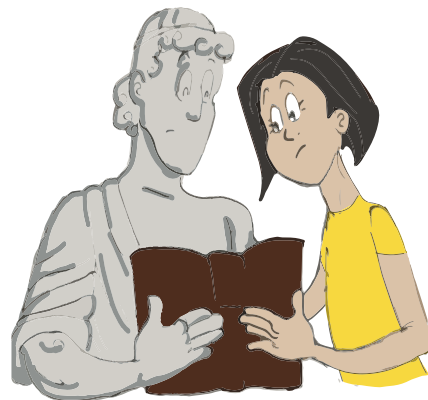
Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ λησταῖς περιέπεσεν· οἱ καὶ ἐκδύσαντες αὐτόν καὶ πληγὰς ἐπιδέντες ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτόν ἀντιπαρῆλθεν. Ὁμοίως δὲ καὶ Λευΐτης γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. Σαμαρείτης δὲ τις ὁδεύων ἦλθε κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτόν ἐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιάσας δὲ αὐτόν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν αὐτόν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ,τι ἂν προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς; Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ.

Κατὰ Λουκᾶν, ι' 30-33

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- λησταῖς περιέπεσεν = έπεσε επάνω σε ληστές
- ἀφέντες < αφήμι = αφήνοντας, εγκαταλείπω (εδώ)
- τυγχάνοντα < τυγχάνω = να είναι
- ἀντιπαρῆλθεν < ἀντιπαρέρχομαι = προσπέρασε
- γενόμενος < γίγνομαι = που ήταν
- ὁδεύων < ὁδεύω = που πέρναγε από το δρόμο
- προσελθὼν κατέδησε < αφού πλησίασε, έδεσε
- ἐπιχέων < ἐπιχέω = απλώνοντας επάνω
- ἐπιβιάσας αὐτόν < ἐπιβαίνω = αφού τον ανέβασε
- κτῆνος = μουλάρι (εδώ)
- ἐπὶ τὴν αὔριον = την άλλη μέρα
- ἐκβαλὼν < ἐκβάλλω = αφού έβγαλε
- ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με = κατά την επιστροφή μου
- πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς; = σου φαίνεται ότι ήταν κοντά στο θύμα των ληστών;
- Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος = Αυτός που επέδειξε έλεος

*Για περισσότερη βοήθεια αναζήτησε λέξεις και σημασίες στο [Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας](#)

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

Αποδίδω το κείμενο στη νέα ελληνική μόνος μου/μόνη μου:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι συνέβη σε κάποιον άνθρωπο στον δρόμο για την Ιερικώ;	
Ποιος τον βοήθησε; Πού τον οδήγησε;	

B. Ετυμολογικά – Ονοματοποιία και Αλλαγή Γραμματικού Είδους

- Ωωωωωω! Τι καλός άνθρωπος πραγματικά! Επέδειξε έλεος! Δηλαδή τον λυπήθηκε;

- Τον λυπήθηκε, κατάλαβε τη δύσκολη θέση του, τον συμπόνεσε. Όλα μαζί! Να σου πω και κάτι γι' αυτήν τη λέξη; Υπάρχει μία άποψη ότι προέρχεται από το επιφώνημα «ἐλελεῦ» που είναι κραυγή πόνου.

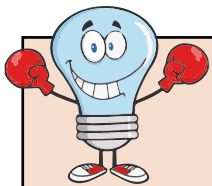

- «Ελελεῦ»;

- Ναι! Υπάρχουν λέξεις στην αρχαία ελληνική που προέρχονται από επιφωνήματα σύμφωνα με την **ονοματοποιία!** Έλα να σου πω!

Να θυμάσαι...

Εκτός από την Παραγωγή και τη Σύθεση, στην αρχαία ελληνική σχηματίζονται νέες λέξεις με δύο άλλους τρόπους: την **Αλλαγή Γραμματικού Είδους** και την **Ονοματοποιία**.

Την **Αλλαγή Γραμματικού Είδους** την συναντήσαμε, **όταν μιλήσαμε για την ουσιαστικοποιημένη μετοχή**, το συνοδευόμενο ουσιαστικό της οποίας απουσιάζει και έτσι αυτή αποκτά τη φύση ουσιαστικού αλλάζοντας το γραμματικό της είδος (από μετοχή γίνεται ουσιαστικό), π.χ. οἱ λέγοντες = οι ομιλητές, οι ρήτορες.

Η ονοματοποιία είναι ο ιδιαίτερος τρόπος **σχηματισμού λέξεων από μίμηση ορισμένων ήχων**. Οι λέξεις λέγονται ονοματοποιημένες και σχηματίζονται από μίμηση φυσικών ήχων (π.χ. παφλάζω), από μίμηση ήχου αντικειμένων ή ενεργειών που προκαλούν θόρυβο (π.χ. τριγμός), από μίμηση επιφωνημάτων (π.χ. ἔλεος), από μίμηση φωνής ζώων (π.χ. τιτίζω).

Ψάχνω λέξεις από επιφωνήματα

Λέξεις που μιμούνται τον ήχο

Γ. Γραμματική

Γ' κλίση Ουσιαστικών VII

Σιγμόληκτα ακατάληκτα ουδέτερα σε -ος (-ους) και -ας (-ατος)

- Πλάκα έχουν αυτές οι λέξεις. Δεν το φανταζόμουν για το «ἔλεος».

- Σου άρεσε, ε; Είναι ένα ουσιαστικό που το συναντάμε ως αρσενικό της β΄ κλίσης «ὁ ἔλεος» και ως ουδέτερο της γ΄ κλίσης επίσης «τό ἔλεος». Στην περίπτωση αυτή ανήκει στα σιγμόληκτα ακατάληκτα ουδέτερα. Ευκαιρία να σου πω πώς κλίνονται τα ουδέτερα σε -ος (-ους) αλλά και κάποια άλλα της ίδιας κατηγορίας που θα τα συναντάς στα κείμενά σου.

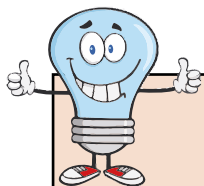

- Ατελείωτη η γ΄ κλίση! Τι μπελάς!

- Μην γκρινιάζεις! **Μαθαίνουμε κάθε φορά ένα από κάθε κατηγορία** και έτσι θα είναι εύκολο να θυμάσαι αυτό το ένα και **με βάση αυτό να κλίνεις όλα τα ίδια!**

Να θυμάσαι...

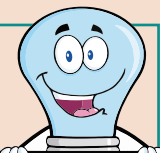

Η γ΄ κλίση της αρχαίας ελληνικής περιλαμβάνει **ουδέτερα ουσιαστικά σιγμόληκτα ακατάληκτα** σε -ος (-ους) και σε -ας (-ατος), τα οποία κλίνονται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
τό στέλεχος	τό πέρας	τά στελέχη	τά πέρατα
τοῦ στελέχους	τοῦ πέρατος	τῶν στελεχῶν	τῶν περάτων
τῷ στέλεχει	τῷ πέρατι	τοῖς στελέχεσι	τοῖς πέρασι(ν)
τό στέλεχος	τό πέρας	τά στελέχη	τά πέρατα
(ῶ) στέλεχος	(ῶ) πέρας	(ῶ) στελέχη	(ῶ) πέρατα

Τα **σιγμόληκτα ακατάληκτα ουδέτερα** σε -ος (-ους):

- στην **ονομαστική, αιτιατική και κλητική** μετατρέπουν το -ε- που είναι πριν από το χαρακτήρα σε -ο-,
- στη **γενική και δοτική του ενικού** και σε **όλο τον πληθυντικό αποβάλλουν το -σ-** ανάμεσα σε δύο φωνήεντα και έπειτα **συναιρούν τα φωνήεντα** αυτά,
- στη **δοτική πληθυντικού** απλοποιούν τα **δύο -σ-** σε **ένα**.

Έλα να σου πω !!!

Τα **σιγμόληκτα ακατάληκτα ουδέτερα** σε -ας (-ατος ή -ως):

- **είναι έξι:** τό κρέας, τό γέρας (το βραβείο), τό πέρας, τό τέρας, τό κέρασ, τό γῆρας. Διάβασε από την Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής περισσότερες πληροφορίες γι΄ αυτά τα ουσιαστικά.

Δ. Συντακτικό

Η Σύνταξη της Μετοχής (Επιρρηματική)

- Αφού μιλάμε για καλοσύνη και είσαι τόσο καλός και εσύ, θα με αφήσεις να ξεκουραστώ; Εεεε-εεε; Μάλλον όχι, ε;::: Το ξέρω αυτό το βλέμμα!

- Να πω και αυτό που σκέφτομαι! Δεν είναι δύσκολο! Θα συμπληρώσουμε όσα λέγαμε για τις μετοχές. Άλλωστε τα ξέρεις! **Ισχύουν τα ίδια με τη νέα ελληνική!**

- Και όχι να πω, εσύ θα πεις αυτό που θέλεις. Σε ακούω λοιπόν!

 Να θυμάσαι...

Η Μετοχή, όπως είπαμε ήδη, διακρίνεται, ανάλογα με τη χρήση της στον λόγο, σε:

Επιθετική

Κατηγορηματική

Επιρρηματική

Η σύνταξη της Επιρρηματικής Μετοχής

Η Επιρρηματική μετοχή:

- είναι **άναρθρη**,
  - λειτουργεί ως **επιρρηματικός προσδιορισμός** και εκφράζει τις επιρρηματικές σχέσεις του χρόνου, της αιτίας, του σκοπού, της υπόθεσης, της εναντίωσης, της παραχώρησης ή του τρόπου. Άρα μπορεί να είναι αντίστοιχα: **χρονική, αιτιολογική, τελική, υποθετική, εναντιωματική, παραχωρητική, τροπική.**
- Α. Χρονική Μετοχή:** συναντάται σε όλους τους χρόνους εκτός από Μέλλοντα, ισοδυναμεί με **χρονική πρόταση** και αποδίδεται με τη χρήση ενός χρονικού συνδέσμου.
π.χ. Ἄφικόμενος εἰς Δελφούς ἔθυσσε τῷ θεῷ = Ὄταν ἔφτασε στους Δελφούς, θυσίασε στον θεό.
- Β. Αιτιολογική Μετοχή:** συναντάται σε όλους τους χρόνους, ισοδυναμεί με **αιτιολογική πρόταση** αποδίδεται με τη χρήση ενός αιτιολογικού συνδέσμου. π.χ. Βουλόμενοι αὐτόν ἀποκτεῖναι πέμπουσιν τὴν Σαλαμινίαν = **Επειδὴ ἤθελαν** να τον σκοτώσουν, ἔστειλαν τη Σαλαμινία.
- Γ. Τελική Μετοχή:** συναντάται **μόνο σε μέλλοντα**, ισοδυναμεί με **τελική πρόταση** και αποδίδεται με τη χρήση ενός τελικού συνδέσμου. π.χ. Ἐπλεον **πολεμήσοντες** = Ἐπλεαν, **για να πολεμήσουν.**
- Δ. Υποθετική Μετοχή:** συναντάται σε όλους τους χρόνους εκτός από Μέλλοντα, ισοδυναμεί με **υποθετική πρόταση** και αποδίδεται με τη χρήση ενός υποθετικού συνδέσμου.
π.χ. Δίκαια **δράσας**, ξυμμάχους ἔξεις θεούς = Εάν κάνεις δίκαιες πράξεις, θα έχεις συμμάχους τους θεούς.
- Ε. Εναντιωματική Μετοχή:** συναντάται σε όλους τους χρόνους εκτός από Μέλλοντα, ισοδυναμεί με **εναντιωματική πρόταση** και αποδίδεται με τη χρήση ενός εναντιωματικού συνδέσμου. π.χ. Πολλοὶ ὄντες εὐγενεῖς, εἰσὶ κακοί = Πολλοί, **αν και είναι** ευγενικής καταγωγής, είναι κακοί.
- Ζ. Παραχωρητική Μετοχή:** συναντάται σε όλους τους χρόνους εκτός του Μέλλοντα, ισοδυναμεί με παραχωρητική πρόταση και αποδίδεται με τη χρήση ενός παραχωρητικού συνδέσμου π.χ. Καὶ ἄδικα δράσας, οὐδεὶς αὐτόν αἰτιάσεται = **Ακόμα και αν κάνει άδικες πράξεις**, κανείς δεν θα τον κατηγορήσει)
- ΣΤ. Τροπική Μετοχή:** συναντάται συνήθως σε χρόνο ενεστώτα και αποδίδεται με **νεοελληνική τροπική μετοχή**, με τροπικό επίρρημα ή εμπρόθετο προσδιορισμό, με ρήμα + «και» ή με τα «ενώ», «καθώς» «με το να». π.χ. Θηβαῖοι ἀνεχώρησαν **οὐδὲν ἄδικήσαντες** = Οι Θηβαῖοι αναχώρησαν, **χωρίς να βλάψουν τίποτα.**

Σημείωση: Σε πολλά Συντακτικά δεν παρατηρείται διάκριση μεταξύ εναντιωματικής και παραχωρητικής μετοχής.

Η Επιρρηματική Μετοχή διακρίνεται σε:

 Συνημμένη

Απόλυτη

Συνημμένη λέγεται η επιρρηματική μετοχή της οποίας **το υποκείμενο** έχει **και άλλη συντακτική θέση** στην πρόταση. Συνημμένες είναι οι τελικές και ενίοτε οι υπόλοιπες επιρρηματικές μετοχές.

π.χ. Ἐπεμψε Θεόπομπον εἰς Λακεδαίμονα **ἀπαγγελοῦντα** τὰ γεγονότα.

αντικείμενο του ρήματος **ΚΑΙ**
υποκείμενο της μετοχής

Απόλυτη λέγεται η επιρρηματική μετοχή της οποίας **το υποκείμενο δεν έχει άλλη συντακτική θέση** στην πρόταση αλλά είναι μόνο υποκείμενο της μετοχής. Η απόλυτη μετοχή τίθεται σε πτώση γενική (όταν πρόκειται για μετοχή προσωπικού ρήματος και χαρακτηρίζεται ως γενική απόλυτη) ή αιτιατική (όταν πρόκειται για μετοχή απρόσωπου ρήματος ή απρόσωπης έκφρασης και χαρακτηρίζεται ως αιτιατική απόλυτη).
π.χ. Ἀγησίλαος ἀποπλεῖ οἴκαδε **καίπερ** μέσου **χειμῶνος ὄντος**.

ΜΟΝΟ υποκείμενο της μετοχής

Μην ξεχάσεις να διαβάσεις πιο αναλυτικά για τις Επιρρηματικές Μετοχές από το **Συντακτικό της Α.Ε.**

Δ1. Ώρα για εξάσκηση !!!

- 1. Άνοιξε τη Γραμματική της Ν.Ε.,** κατάγραψε τα **είδη της επιρρηματικής μετοχής** και **σύγκρινέ τα** με αυτά της αρχαίας ελληνικής. Είναι τα ίδια ή υπάρχουν διαφορές; Κατάγραψε τις παρατηρήσεις σου στο τετράδιό σου ή συζήτησέ τες στην τάξη σου με τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριές σου.
- 2. Διάβασε προσεκτικά το κείμενό μας** και με τη βοήθεια της απόδοσης εντόπισε και **υπογράμμισε τις μετοχές** που υπάρχουν σε αυτό. **Αναγνώρισέ τες** ανάλογα με την επιρρηματική σχέση που δηλώνουν και προσπάθησε να διακρίνεις αν είναι συνημμένες ή απόλυτες.

Ε. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

Τι θα πεις σε κάποιο μέλος της οικογένειάς σου αν σε ρωτήσει τι κάναμε σήμερα; Επίλεξε τρία βασικά σημεία από το σημερινό μας μάθημα.

Ας συζητήσουμε:

Ποια συναισθήματα σου προκάλεσε η ιστορία που αφηγείται το κείμενό μας; Μπορείς να αναφέρεις τρεις ευγενικές συμπεριφορές προς τους άλλους ανθρώπους;

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο

Αν έπρεπε να μιλήσεις για τις Μετοχές και να τις περιγράψεις με βάση το χαρακτηριστικό της συμπύκνωσης του λόγου τι θα έλεγες;

2^η ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ - ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

1. **Ανάλυσε** στα συνθετικά τους τα παρακάτω σύνθετα. **Δες** τις προηγούμενες ενότητες αλλά και τη Γραμματική σου για βοήθεια!

Σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό
ἐπίγειος		
ὁμογάλακτος		
περιβάλλω		
νηνεμία		
ἀναίτιος		

2. **Συμπλήρωσε** τα κενά του πίνακα με τους τύπους των Ουσιαστικών γ' κλίσης που ζητούνται:

Ουσιαστικό	Τύπος που ζητείται
ὁ ἀγών	Δοτική Πληθυντικού:
ὁ λιμήν	Γενική Ενικού:
ὁ Ἕλλην	Αιτιατική Ενικού:
ὁ Ἡρακλῆς	Αιτιατική Πληθυντικού:
τό ἦθος	Δοτική Ενικού:
τό μέγεθος	Δοτική Πληθυντικού:
τό πέρας	Ονομαστική Πληθυντικού:

Βρες το ταίρι

3. **Συμπλήρωσε** τα κενά των προτάσεων με τις αντωνυμίες «τίς, τίς, τί» ή «τίς, τίς, τί»:

- α. .... ὁ βέβαιος φίλος;
- β. Οὐ γινώσκω..... ποιήσω.
- γ. Εἰσί..... Ἀθηναῖοι μεθ' ὑμῶν.
- δ. .... ἡ ἀλήθεια;..... τρόπῳ αὐτήν εὐρήσω;
- ε. .... εἶ;

4. **Διόρθωσε** τα λάθη που αφορούν τις αναφορικές αντωνυμίες «ὅς, ἦ, ὅ» και «ὅστις, ἦτις, ὅ,τι», σε συνεργασία με τον/τη διπλανό/ή σου:

- α. Ο τύπος οἷς είναι δοτική πληθυντικού θηλυκού γένους
- β. Ο τύπος οὔστινας είναι γενική ενικού ουδέτερου γένους
- γ. Ο τύπος ἄς είναι αιτιατική πληθυντικού αρσενικού γένους
- δ. Ο τύπος ὄντινων είναι ονομαστική ενικού ουδέτερου γένους
- ε. Ο τύπος ὅ είναι αιτιατική ενικού αρσενικού γένους

Διόρθωσε τα λάθη στις συνεκφορές

5. **Κλίνε** τα επίθετα: ἐπιμελής, εὐγενής, εὐμεγέθης μόνο στο ουδέτερο γένος και στους δύο αριθμούς στο τετράδιό σου.

6. Ποιος είναι ο ρόλος των ομοιόπτωτων προδιορισμών στις παρακάτω προτάσεις; **Κύκλωσε** το σωστό και **δικαιολόγησε** την απάντησή σου.

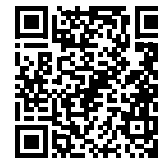
- α. Ὁμηρος, ὁ ποιητής: Επεξήγηση ή Παράθεση, επειδή.....

- β. Ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν, ὁ Ὅμηρος: Επεξήγηση ἢ Παράθεση, ἐπειδὴ.....
 γ. Ἀληθῆς ἢ γνώμη: Επιθετικός ἢ Κατηγορηματικός προσδιορισμός, ἐπειδὴ.....

7. Στις παρακάτω φράσεις **υπογράμμισε** και **χαρακτήρισε** τους ετερόπτωτους προσδιορισμούς:

- α. Ἄγρος εἴκοσι μνῶν:.....
 β. Ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων:.....
 γ. Διδάσκαλος τῶν νεανίων ἔστι:.....
 δ. Τό κτῆμα τοῦ Ξενοφῶντος:.....
 ε. Πολλοί τῶν πολιτῶν ἀπῆλθον:.....

Ετερόπτωτοι
 Ονοματικοί
 Προσδιορισμοί

8. **Χαρακτήρισε** στο τετράδιό σου τις Επιρρηματικές μετοχές που υπογραμμίζονται ως συνημμένες ἢ ἀπόλυτες και με τη βοήθεια της ἀπόδοσης **βρες** την επιρρηματική σχέση που εκφράζουν (χρόνο κ.λπ.):

- α. Ἐλθὼν ὁ Ξενοφῶν τὴν νίκην ἤγγειλε. (Μόλις ἦρθε ο Ξενοφῶν, ἀνήγγειλε τὴν νίκη)
 β. Κύρου κελεύσαντος τὸν πολέμιον ἀπέκτεινον. (Επειδὴ τὸ διέταξε ο Κύρος, σκότωσαν τὸν ἐχθρό)
 γ. Καίπερ αὐτοὶ ἐν κινδύνῳ ὄντες, τοὺς φίλους εὖ ἐποίησαν. (Αν και βρισκόνταν σε κίνδυνο, ευεργέτησαν τοὺς φίλους)
 δ. Ἀπῆλθον τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν ἔχοντες. (ἔφυγαν ἔχοντας μαζί τους τὴν περιουσία)
 ε. Δαρείου βασιλεύοντος οἱ Πέρσαι κύριοι τῆς Ἀσίας ἐγένοντο. (Κατὰ τὴ βασιλεία τοῦ Δαρείου οἱ Πέρσες κυριέυσαν τὴν Ἀσία)

Ξεχώρισε τὴ συνημμένη ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη μετοχή

9. **Βρες** τις επιθετικές και κατηγορηματικές μετοχές στις παρακάτω φράσεις, ἀφοῦ προσπάθησες να τις ἀποδώσεις στη νέα ἐλληνική στο τετράδιό σου:

- α. Οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως.
 β. Ἡμεῖς οἱ λέγοντες τὸν τῶν ἀποθανόντων ἔπαινον λέγομεν.
 γ. Οὗτοι ἤκουον τοὺς πολεμίους νενικηκότας.
 δ. Μανθάνομεν Ἀγησίλαον εὐσεβῆ ὄντα.
 ε. Οὗτός ἐστιν ὁ κελεύσας.

10. **Βρες** τα αντικείμενα τῶν ρημάτων τῶν παρακάτω φράσεων και, αν υπάρχουν τέτοιες περιπτώσεις, **ξεχώρισε** τὸ ἀμεσο ἀπὸ τὸ ἔμμεσο αντικείμενο:

- α. Διδάσκω τοὺς νεανίας τὴν παιδί.
 β. Τοῖς φίλοις ἐβοήθησε.
 γ. Ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς ἄρτον.
 δ. Τοὺς Λακεδαιμονίους ἐνίκησαν.
 ε. Τῶν Ἀθηναίων μέμνησο.

Ἀμεσο και ἔμμεσο
 αντικείμενο

Τὸ εἶδος
 τῶν Επιρρηματικῶν
 Μετοχῶν

Τὸ υποκείμενο
 τῆς Επιρρηματικῆς
 Μετοχῆς

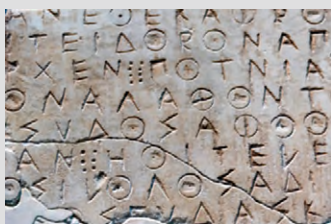

Ι Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ
 Ξ Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π
 Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

6^η Θεματική Ενότητα

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

13^ο Κεφάλαιο: Ο μύθος του Προμηθέα

14^ο Κεφάλαιο: Τα χαρακτηριστικά της Επιστήμης και των επιστημόνων

Αρχαία ελληνικά γράμματα χαραγμένα σε λίθο.
<https://www.dreamstime.com/ancient-greek-letters-stone-abstract-background-image260645457>

Η αρχαία Ελλάδα έχει ταυτιστεί κυρίως με τη Φιλοσοφία, τον ποιητικό λόγο, την πολιτειακή οργάνωση και πλήθος θεωρητικών απόψεων και ιδεών.

Ωστόσο, μεγάλη είναι και η τεχνολογική ανάπτυξη της εποχής εκείνης. **Οι αρχαίοι Έλληνες δημιούργησαν τεχνολογικά επιτεύγματα, ώστε να μπορέσουν να χτίσουν και να οικοδομήσουν, να καλλιεργήσουν, να υδρεύσουν, να διαχειριστούν τα απόβλητα, να πολεμήσουν, να μετακινηθούν, να εμπορευθούν αλλά και να διασκεδάσουν.** Η Επιστήμη και η Τεχνολογία αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα στην αρχαία Ελλάδα. Κάποια από τα αντιπροσωπευτικά τεχνολογικά επιτεύγματα των προγόνων μας ήταν το Ευπαλίνειο Όρυγμα στη Σάμο (σύστημα υδροδότησης), το «νύχι» του Αρχιμήδη (μηχανή καταστροφής των πλοίων των αντιπάλων), η «αυτόματη θεραπαινίς» του Φίλωνα (ένα υποτυπώδες ρομπότ) και ο μηχανισμός των Αντικυθήρων (είδος υπολογιστή της εποχής).

Μουσείο
 Αρχαίας Ελληνικής
 Τεχνολογίας

Τα εργαλεία της δουλειάς μας θα είναι:

- Το Βιβλίο μας,
- Το Τετράδιο των Εργασιών,
- Η Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής,
- Το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής,
- Η Γραμματική της Νέας Ελληνικής,
- Το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής,
- Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

Τροχός από κορμό δέντρου
<https://el.wiktionary.org/wiki/τροχός>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

Ο μύθος του Προμηθέα

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα γνωρίσουμε** τον μύθο του Προμηθέα, όπως τον αναφέρει ο Πλάτων,
- **θα γίνουμε όλο και καλύτεροι** στην απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου στη νέα ελληνική,
- **θα μελετήσουμε** και άλλα ουσιαστικά της γ' κλίσης,
- **θα συνεχίσουμε να μιλάμε** για προσδιορισμούς,
- **θα ταυτοποιήσουμε** τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς και **θα ασκηθούμε** στη χρήση των επιρρημάτων και των εμπρόθετων φράσεων,
- **θα συγκρίνουμε** τη χρήση των επιρρηματικών προσδιορισμών στη νέα και την αρχαία ελληνική.

Μόλις ήρθαμε, Άγγελε! Όλα τα Τμήματα της Β' Γυμνασίου επισκεφθήκαμε σήμερα το **Κέντρο Επιστήμης και Τεχνολογίας**, που μελετά την εξέλιξη των θετικών Επιστημών και των τεχνολογικών επιτευγμάτων του ανθρώπου. Είναι καταπληκτικό τι μπορούμε να κάνουμε πια με όλα τα μηχανήματα, τις τεχνικές και τις μεθόδους που έχουν ανακαλυφθεί.

Εντυπωσιάστηκα! Πολύ θα ήθελα να ήσουν μαζί μου και να τα έβλεπες! Είναι τόσο διαφορετική η σημερινή Ελλάδα από την Ελλάδα της δικής σου εποχής!

Σε έχασα σήμερα, Αθηνά!
Πού είσαι από το πρωί;

Έχεις δίκιο, Αθηνά! Τα πράγματα έχουν αλλάξει! Όμως η αναζήτηση της επιστημονικής γνώσης που θα διευκολύνει τη ζωή του ανθρώπου και θα του προσφέρει πλήθος υποστηρικτικών για τη ζωή του τεχνικών και μέσων, δεν είναι σύγχρονη! **Ο πρώτος άνθρωπος που αναζήτησε τις τεχνικές γνώσεις, τον πυρήνα της Τεχνολογίας, για να τις προσφέρει στον άνθρωπο και να βελτιώσει τη ζωή του, ήταν ο Προμηθέας!**

Έλα να σου πω τι λέει ο Πλάτων γι' αυτόν!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Προμηθέας: ο ευεργέτης των ανθρώπων

Ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεύς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὖροι, κλέπτει Ἥφαιστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σύν πυρί — ἀμήχανον γάρ ἦν ἄνευ πυρός αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην γενέσθαι— καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. Τὴν μὲν οὖν περί τόν βίον σοφίαν ἄνθρωπος ταύτῃ ἔσχεν, [...] καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίνεται [...] Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθρώπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶν μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχείρει θωμούς τε ἰδρύεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχύ διηρδρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκήσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνάς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤυρετο.

Πλάτων, *Πρωταγόρας*, 321d-322a

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

ἀπορία σχόμενος < ἔχω = επειδὴ βρισκόταν σε δύσκολη θέση

ἔντεχνον σοφίαν = τις τεχνικές γνώσεις

ἀμήχανον < τό ἀμήχανον = αδύνατον

κτητὴν τῷ = να αποκτηθεῖ ἀπὸ κάποιον

δωρεῖται ἀνθρώπῳ = κάνει δῶρο στον ἄνθρωπο

ταύτῃ = ἔτσι, με αὐτὸν τον τρόπο

ἔσχεν < ἔχω = απέκτησε

θείας μετέσχε μοίρας = μετείχε στη θεϊκὴ μοῖρα, στο θεϊκὸ μερίδιο

ἐνόμισεν < νομίζω = πίστεψε

ἐπεχείρει < ἐπιχειρέω-ω = ἄρχισε, προσπαθοῦσε

διηρδρώσατο < διαρδρώω-ω = ἄρθρωσε, πρόφερε ἕναρθρο λόγο

ἐσθῆτας < ἡ ἐσθῆς = ρούχα

ὑποδέσεις < ἡ ὑπόδεσις = παπούτσια

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήστε λέξεις και σημασίες στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: Ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεύς ἦντινα σωτηρίαν εὖροι τῷ ἀνθρώπῳ, κλέπτει τὴν ἔντεχνον σοφίαν σύν πυρί Ἥφαιστου καὶ Ἀθηνᾶς—ἀμήχανον γάρ ἦν γενέσθαι αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην ἄνευ πυρός— καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ)

Με αὐτὸν τον τρόπο, ὁ ἄνθρωπος απέκτησε σοφία στη ζωὴ του [...] καὶ ἀπὸ αὐτὴν (την κλοπὴ) ὁ ἄνθρωπος εξασφάλισε τα εφόδια για τη ζωὴ [...] (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθρώπος μετέσχε θείας μοίρας).

.....πρῶτα πρῶτα εἰς αἰτίας της συγγένειάς του με τον θεὸ μόνον αὐτὸς ἀπὸ τα ζῶα πίστεψε σε θεοὺς (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: καὶ ἐπεχείρει ἰδρύεσθαι θωμούς τε καὶ ἀγάλματα θεῶν).

..... Ἐπειτα γρήγορα ἄρθρωσε φθόγγους καὶ λέξεις με την

τέχνη, (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: καί ἤϋρετο οἰκήσεις καί ἐσθῆτας καί ὑποδέσεις καί στρωμάς καί τάς τροφάς ἐκ γῆς).....
 .....
 .....

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι έκλεψε ο Προμηθέας, από ποιους και γιατί;	
Γιατί μόνο ο άνθρωπος από όλα τα έμβια ζώα πίστεψε σε θεούς;	
Τι ανακάλυψε ο άνθρωπος;	

B. Γραμματική

Γ' Κλίση Ουσιαστικών VIII

Οδοντικόληκτα καταληκτικά/ακατάληκτα μονόθεμα/διπλόθεμα

-Και επειδή ο Προμηθέας είναι πολύ αγαπητός ήρωας, ξέρεις ότι υπάρχει άγαλμά του στο Τόκυο, στην Ιαπωνία;

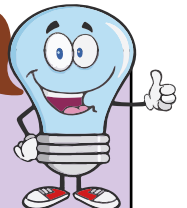
- .....

- Μάλιστα! Τόσο παλιός ο μύθος και ο ήρωας όσο και η λέξη «**άγαλμα**»! Είναι αρχαιοελληνική λέξη, ανήκει στην **γ' κλίση**, στα **ουδέτερα οδοντικόληκτα ακατάληκτα μονόθεμα σε -α (-ατος)** και ταξίδεψε τόσους αιώνες για να φτάσει μέχρι σήμερα! Αξίζει, νομίζω, να σου πω πώς κλίνεται στην αρχαία ελληνική!

Να θυμάσαι...

Στην **γ' κλίση ουσιαστικών** ανήκουν τα **οδοντικόληκτα ουδέτερα ακατάληκτα μονόθεμα σε -α**, όπως «τό **άγαλμα**», τα οποία κλίνονται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
τό άγαλμα	τά άγάλματα
τοῦ αγάλματος	τῶν αγαλμάτων
τῷ άγαλματι	τοῖς άγάμασι(ν)
τό άγαλμα	τά άγάλματα
(ῶ) άγαλμα	(ῶ) άγάλματα

Σαν το «**άγαλμα**» κλίνονται ουδέτερα όπως: ἄρμα, δρᾶμα, πρᾶγμα, πλάσμα, στέμμα, στρέμμα, βλέμμα, κῦμα, κρᾶμα κ.ά.

Ἄνοιξε τη **Γραμματική της Ν.Ε.** και διάβασε τα ανισοσύλλαβα ουσιαστικά σε -μα. Τι παρατηρεῖς αν τα συγκρίνεις με τα **οδοντικόληκτα ουδέτερα ακατάληκτα μονόθεμα σε -α της αρχαίας ελληνικής**:

- Και επειδή μιλάμε για οδοντικόληκτα της γ' κλίσης, έλα να σου πω και τις υπόλοιπες κατηγορίες αυτών των ουσιαστικών της γ' κλίσης!

- Ωχ!!!

- Δεν την συμπαθείς την γ' κλίση και νομίζω ότι κάνεις λάθος. Όταν μάθεις εκείνα τα ουσιαστικά που θα σου χρησιμεύσουν ως οδηγοί για τα υπόλοιπα, όλα θα είναι εύκολα!

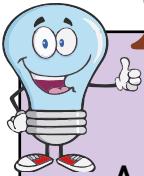

- Όλο την ίδια συζήτηση κάνουμε! Αλλά αυτή δεν τελειώνει!

- Και όμως! Θα τελειώσει! Για πάμε στα οδοντικόληκτα!

Να θυμάσαι...

Στην γ' κλίση των ουσιαστικών ανήκουν τα **εξής οδοντικόληκτα**:

A. Οδοντικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα με χαρακτήρα απλό οδοντικό τ, δ, θ, τα οποία κλίνονται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ὁ τάπησ	ἡ Ἑλληνίς	ὁ ὄρνις	οἱ τάπητες	αἱ Ἑλληνίδες	οἱ ὄρνιδες
τοῦ τάπητος	τῆς Ἑλληνίδος	τοῦ ὄρνιδος	τῶν ταπήτων	τῶν Ἑλληνίδων	τῶν ὄρνιθων
τῷ τάπητι	τῆ Ἑλληνίδι	τῷ ὄρνιδι	τοῖς τάπησι(ν)	ταῖς Ἑλληνίδσι(ν)	τοῖς ὄρνισι(ν)
τόν τάπητα	τήν Ἑλληνίδα	τόν ὄρνιν	τούς τάπητας	τάς Ἑλληνίδας	τούς ὄρνιδας
(ῶ) τάπησ	(ῶ) Ἑλληνίς	(ῶ) ὄρνι	(ῶ) τάπητες	(ῶ) Ἑλληνίδες	(ῶ) ὄρνιδες

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν ουσιαστικά, όπως: ἡ δεξιότης, ἡ ταχύτης, ἡ βαρύτης, ἡ βραδύτης, ἡ ἔρις, ἡ θυρίς, ἡ κορωνίς, ἡ τυραννίς κ.ά.

B. Οδοντικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα με θέμα σε -ντ, τα οποία κλίνονται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ὁ ἀνδριάς	ὁ ἐλέφας	οἱ ἀνδριάντες	οἱ ἐλέφαντες
τοῦ ἀνδριάντος	τοῦ ἐλέφαντος	τῶν ἀνδριάντων	τῶν ἐλεφάντων
τῷ ἀνδριάντι	τῷ ἐλέφαντι	τοῖς ἀνδριάσι(ν)	τοῖς ἐλέφασι(ν)
τόν ἀνδριάντα	τόν ἐλέφαντα	τούς ἀνδριάντας	τούς ἐλέφαντας
(ῶ) ἀνδριάς	(ῶ) ἐλέφαν	(ῶ) ἀνδριάντες	(ῶ) ἐλέφαντες

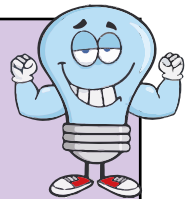
Στην κατηγορία αυτή ανήκουν ουσιαστικά, όπως: ὁ ἱμάς, ὁ γίγας, ὁ ἀδάμας, ὁ Αἴας, ὁ Κάλχας κ.ά.

Γ. Οδοντικόληκτα ακατάληκτα διπλόθεμα με θέμα σε -ντ, τα οποία κλίνονται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ὁ γέρων	οἱ γέροντες
τοῦ γέροντος	τῶν γερόντων
τῷ γέροντι	τοῖς γέρουσι(ν)
τόν γέροντα	τούς γέροντας
(ῶ) γέρον	(ῶ) γέροντες

Στην κατηγορία αυτή **ανήκουν ουσιαστικά**, όπως: ὁ δράκων, ὁ θεράπων, ὁ λέων, ὁ Κρέων, ὁ Ξενοφῶν κ.ά.

Γραμματική
(Γ' κλίση)

Μην ξεχάσεις να διαβάσεις πιο αναλυτικά για οδοντικόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης από τη **Γραμματική της Α.Ε.**

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

- Περίτρεξε το κείμενό μας και εντόπισε, εκτός από τη λέξη «ἄγαλμα», ένα ακόμη ουσιαστικό ουδέτερο ακατάληκτο μονόθεμο σε -α. Αναγνώρισέ το και κλίνε το στο τετράδιό σου.
  - Εκτός από το «ἄγαλμα» εντόπισε στο κείμενό μας ένα ακόμη οδοντικόληκτο ουσιαστικό της γ' κλίσης, αναγνώρισέ το και κλίνε το στο τετράδιό σου!
- Να μεταφέρεις τα παρακάτω ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τῷ φάσματι	
τό σῆμα	
τῶν ἰδρυμάτων	
τοῖς φράγμασι	
τοῦ κλάσματος	
τῷ χάσματι	
τοῖς σώμασι	

Γ. Συντακτικό – Οι Επιρρηματικοί Προσδιορισμοί

– Πραγματικά, ο μύθος του Προμηθέα είναι από τους ωραιότερους που ξέρω, Ἄγγελε! Και ο ίδιος αγαπούσε τόσο πολύ το ανθρώπινο είδος που θυσιάστηκε γι' αυτό! Ευτυχώς που τον έσωσε ο Ηρακλής από την τιμωρία που του επέβαλαν οι θεοί. Καλά θυμάμαι;

– Θυμάσαι πολύ καλά! Μπράβο, Αθηνά! Ο Προμηθέας πράγματι αγαπούσε τον άνθρωπο και προνόησε γι' αυτόν, όπως λέει και το όνομά του.

– Δηλαδή;

– Το όνομά του είναι σύνθετο, από την πρόθεση «πρό» και το ουσιαστικό «μητις» που σημαίνει σκέψη. Είναι αυτός που σκέφτεται από πριν.

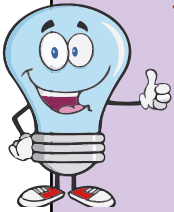

- Κοίτα μία τόσο μικρή λέξη, όπως η πρόθεση, πώς μπορεί να δώσει νόημα στη λέξη!

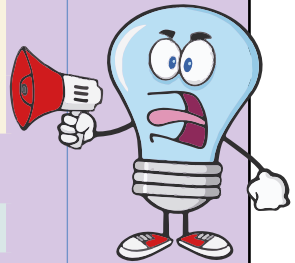
- Και όχι μόνο! **Οι προθέσεις είναι πολύ σημαντικό μέρος του λόγου!** Σκέψου ότι μία πρόθεση με ένα όνομα δίπλα της ή μία μετοχή ή μία αντωνυμία μπορεί να δηλώσει διάφορες έννοιες και να λειτουργήσει ως **προσδιορισμός!** Έλα να σου πω περισσότερα για τους προσδιορισμούς! Είναι ένα πολύ ουσιαστικό στοιχείο της γλώσσας μας!

Να θυμάσαι...

• Όπως είπαμε ήδη, οι προσδιορισμοί χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες ως εξής:

- Τα είπαμε αυτά!

- Μιλήσαμε για τους ονομαστικούς προσδιορισμούς. Σήμερα θα μιλήσουμε για τους επιρρηματικούς!

- Λίγο μπερδεμένα, ε;

- **Καθόλου!** Ό,τι ισχύει και στη νέα ελληνική, συμβαίνει και εδώ! Θα σου πω αναλυτικά για τα **επιρρήματα** και τις **εμπρόθετες φράσεις** που λειτουργούν ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί** και θα καταλάβεις ότι τα ξέρεις ήδη!

Να θυμάσαι...

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

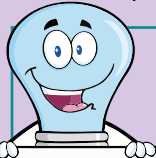
• εκφέρονται με επτά (07) διαφορετικούς τρόπους, δύο από τους οποίους είναι **με επιρρήματα** και **με εμπρόθετες φράσεις**, τα προθετικά σύνολα της νέας ελληνικής, όπως τα λέμε. Πιο αναλυτικά:

A. Τα επιρρήματα (επί+ρήμα) είναι οι λέξεις που προσδιορίζουν το ρήμα της πρότασης και απαντούν στις ερωτήσεις **πότε;**, **πού;** (από πού; και προς τα πού:), **πώς;** και **πόσο;** **Δηλώνουν, δηλαδή: χρόνο, τόπο (στάση, προέλευση και κατεύθυνση), τρόπο, ποσό.**

Χρόνος: νῦν, ἀεὶ, χθές, αὐριο, αὐθημερόν, σήμερον, τότε, πάλαι, ἔτι, αὐριο, αὐτίκα κ.ά.	Τόπος: Ἀθήνησι, ἐγγύς, ἐκεῖ, ἔξω, ἔνδον, ἔξωθεν, ἐκεῖθεν, ἐντεῦθεν, ἔσωθεν κ.ά.
ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ	
Τρόπος: ἄλλως, δικαίως, καλῶς, οὕτως, σαφῶς, ταχέως κ.ά.	Ποσό: πολύ, μᾶλλον, μάλιστα, πολλάκις, ὀλίγον, εὖ κ.ά.

B. Οι εμπρόθετες φράσεις ή εμπρόθετοι προσδιορισμοί αποτελούνται από μία πρόθεση και ένα όνομα ή μετοχή ή αντωνυμία (σε πλάγια πτώση) και εκφράζουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις, όπως αιτία, τρόπο, τόπο, ποσό, χρόνο, σκοπό, αναφορά, συνοδεία, συμφωνία, εξαίρεση κ.ά.

Οι κύριες προθέσεις της αρχαίας ελληνικής είναι 18 και θα μάθεις σιγά σιγά τη σημασία τους καθώς θα συναντάς στα κείμενα έναν εμπρόθετο προσδιορισμό και θα καταλαβαίνεις, με βάση το νόημα και τη σύνταξη, τι σημαίνει!

Έλα να σου πω!!!

Μην ξεχάσεις να ανοίξεις το **Συντακτικό της Α.Ε. για να δεις τις προθέσεις και να το συμβουλευέσαι κάθε φορά που συναντάς έναν εμπρόθετο προσδιορισμό!**

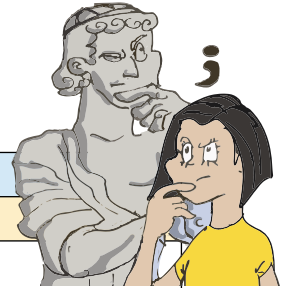
Γ1. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Αφού ανοίξεις τα Συντακτικά της αρχαίας και της νέας ελληνικής, να συγκρίνεις τη χρήση των επιρρηματικών προσδιορισμών ανάμεσα στις δύο. Τι παρατηρείς;
2. Ένωσε την κάθε ερώτηση με τη σωστή απάντηση ώστε να βγαίνει νόημα:

Πότε;	ἐνταῦθα
Πού;	σύν τέκνοις
Πώς;	περὶ παίδων
Γιατί;	ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας
Σχετικά με τι;	βραδέως
Για χάρη ποιου;	σήμερον
Από ποιον;	διὰ τὴν πατρίδα
Μαζί με ποιον;	ὑπὸ Κύρου

3. Να υπογραμμίσεις τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του κειμένου σου και να τους κατατάξεις στον πίνακα που ακολουθεί:

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	
ΜΕ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΙ

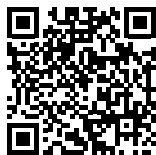

4. Να διακρίνεις την επιρρηματική σχέση που δηλώνεται στους παρακάτω επιρρηματικούς προσδιορισμούς που είναι μαρκαρισμένοι:

Επιρρηματικός προσδιορισμός	Επιρρηματική σχέση
Μετά δέ ταῦτα, ἔστρατοπέδευσαν.	
Οὐ πολλῶ ὕστερον εἶλοντο Περικλῆ στρατηγόν.	
Καλῶς λέγεις.	
Διά τοῦτο χαίρω.	
Ἐνταῦθα ἐστί χωρίον.	
Ἀπόλετο ὑπό λοιμοῦ.	
Πάντα ποιοῦσι ὑπέρ τῆς σωτηρίας.	

Δίδαξε τις προθέσεις

Αντιστοίχισε τα κουτάκια με τα επιτεύγματα του ανθρωπίνου πολιτισμού στα αρχαία και στα νέα ελληνικά

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

- α. Ποια τα είδη των επιρρηματικών προσδιορισμών;
β. Ποιες επιρρηματικές σχέσεις δηλώνουν οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί;

Ας συζητήσουμε:

Η φιλευσπλαχνία του Προμηθέα έδωσε στον άνθρωπο τη δυνατότητα να δημιουργήσει πολιτισμό και να επέμβει στη φύση σαν μικρός θεός. Πιστεύεις ότι ο άνθρωπος έδειξε την ίδια φιλευσπλαχνία στα υπόλοιπα έμβια όντα;

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Νομίζεις ότι μπορούμε να συνεννοηθούμε **χωρίς τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς**; Προσπάθησε να φτιάξεις ένα πρόγραμμα για μία σχολική εκδρομή χωρίς να χρησιμοποιήσεις καθόλου επιρρηματικούς προσδιορισμούς. Διαβάστε στην τάξη μερικές από τις προσπάθειες όλων σας και καταγράψτε τις παρατηρήσεις σας. Ποια είναι η λειτουργικότητα των επιρρηματικών προσδιορισμών;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

Τα χαρακτηριστικά της Επιστήμης και των επιστημών

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα μιλήσουμε** για την Επιστήμη.
- **θα διαπιστώσουμε** ότι λέξεις της αρχαίας ελληνικής που αφορούν στην Επιστήμη και στην τεχνολογία χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα.
- **θα συνθέσουμε** λέξεις με δεύτερο συνθετικό μία άκλιτη λέξη.
- **θα μελετήσουμε** τα τριτόκλιτα επίθετα: Φωνεντόληκτα, Αφωνόληκτα, Ενρινόληκτα και Υγρόληκτα.
- **θα ασκηθούμε** και πάλι στην απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου στη νέα ελληνική.
- **θα συγκρίνουμε** τη νέα με την αρχαία ελληνική χρησιμοποιώντας και τις Γραμματικές μας.

Ο Προμηθέας, λοιπόν, έδωσε στους ανθρώπους τις γνώσεις και τις τεχνικές και γι' αυτό βασανίζομαστε εμείς με όλα αυτά τα μαθήματα και όλες τις Επιστήμες που πρέπει να διαβάζουμε!

Ναι, βρε Άγγελε, αλλά δεν είναι μία. Είναι πολλές!

Αθηνά, μην γκρινιάζεις! Οι Επιστήμες είναι η βάση του πολιτισμού μας.

Δεν ήταν πάντα έτσι. Στα χρόνια μου Επιστήμη και Φιλοσοφία ήταν ένα. Οι φιλόσοφοι δηλαδή γνώριζαν όλες τις επιστήμες. Ήταν δηλαδή παν-επιστήμονες.

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Η Επιστήμη είναι Φιλοσοφία

Ἐπιστήμη φιλοσοφία ἐστί. Καί ἐπιστήμων ὅστις ἐρᾷ γνώσεως καί μαθήσεως, ἐστί χαρίεις καί εἰδήμων, κατέχει βαθεῖαν γνῶσιν καί ἀγαπᾷ σκοπεῖν ὅ,τι ὑπάρχει ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς. Ἄνθρωποι φύσει δέ ἀποροῦσι περί πάντων καί ἔπειτα ὀρέγονται μανθάνειν τά περιεργα ἀεί ζητοῦντες καί εὐρίσκοντες πῶς τά ὄντα ἐγένετο καί τίνι τρόπῳ τό σύμπαν. Ἄπασαι ἐπιστήμαι, ὡς γεωμετρία καί ἀστρονομία, δοκοῦσι εἶναι διδασκαί, καί πᾶν τό ἐπιστητόν ἐστί μαθητόν. Ἡμεῖς γινώσκομεν ὅτι ἐπιστήμη καί νοῦς ποιοῦσι βίον βελτίονα. Διά τοῦτο διδάσκαλοι διδάσκουσι παῖδας ἐπιστήμας.

Πλαστό κείμενο

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- ἐρᾷ < ἐράω-ῶ = αγαπά με πάθος
- χαρίεις = χαριτωμένος, κομψός, ευφυής (εδώ)
- εἰδήμων = ειδικός
- σκοπεῖν < σκοπέω-ῶ = να εξετάζει
- ὅ,τι < ὅστις-ἣτις-ὅ,τι = ὅ,τι, τι (εδώ)
- φύσει < ἡ φύσις = από τη φύση τους
- ἀποροῦσι < ἀπορέω = βρίσκονται σε αμηχανία, προβληματίζονται (εδώ)
- ὀρέγονται < ὀρέγομαι = επιθυμούν
- Ἄπασαι < ἅπας-α-αν = όλες
- δοκοῦσι < δοκέω-ῶ = φαίνονται
- τό ἐπιστητόν = η επιστημονική γνώση
- βελτίονα < ὁ, ἡ βελτίων, τό βέλτιον = καλύτερο

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήσε λέξεις και σημασίες στο [Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας](#)

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

(Αποδίδω το παρακάτω χωρίο: Ἐπιστήμη φιλοσοφία ἐστί. Καί ἐπιστήμων ὅστις ἐρᾷ γνώσεως καί μαθήσεως, ἐστί χαρίεις καί εἰδήμων, κατέχει βαθεῖαν γνῶσιν καί ἀγαπᾷ σκοπεῖν ὅ,τι ὑπάρχει ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς) .....

..... (αποδίδω το παρακάτω χωρίο: Ἄνθρωποι φύσει δέ ἀποροῦσι περί πάντων καί ἔπειτα ὀρέγονται μανθάνειν τά περιεργα ἀεί ζητοῦντες καί εὐρίσκοντες πῶς τά ὄντα ἐγένετο καί τίνι τρόπῳ τό σύμπαν) .....

..... Ὅλες οι επιστήμες, όπως η γεωμετρία και η αστρονομία, μπορούν να διδαχθούν και κάθε επιστημονική γνώση μπορεί να γίνει κτήμα μας. (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: Ἡμεῖς γινώσκομεν ὅτι ἐπιστήμη καί νοῦς ποιοῦσι βίον βελτίονα. Διά τοῦτο διδάσκαλοι διδάσκουσι παῖδας ἐπιστήμας.).....

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι χαρακτηριστικά έχουν οι επιστήμονες;	
Ποια πράγματα επιθυμούν να μαθαίνουν οι άνθρωποι;	
Γιατί θεωρείται καλό να διδάσκονται τα παιδιά τις επιστήμες;	

B. Λεξιλογικά **Επιστήμη και τεχνολογία**

- Μπορείς να βρεις μερικές ομόρριζες λέξεις με το ουσιαστικό «**Επιστήμη**»;
- Με τη βοήθεια του αρχαιοελληνικού **Λεξικού** σου, έντυπου ή ηλεκτρονικού, βρες τις διάφορες σημασίες του ουσιαστικού «**ἐπιστήμων**» και σχημάτισε μία πρόταση στη νέα ελληνική για καθεμιά από αυτές.
- Φτιάξε μία λίστα από λέξεις σχετικά με την **επιστήμη** και την **τεχνολογία**, που είναι κοινές σε αρχαία και νέα ελληνική. Θα σε βοηθήσουν τα Λεξικά σου.

Γ. Ετυμολογικά **Σύνθεση με δεύτερο συνθετικό μια άκλιτη λέξη**

- Μάλιστα!!! Και τι σχεδιάζεις να μου πεις σήμερα; Να διαβάζω πολύ επειδή η Επιστήμη μάς απαντά σε ερωτήματα και κάνει τη ζωή μας καλύτερη; Τα έχω ακούσει αυτά!

- Όχι! Δεν θα πω τέτοια! Τα ξέρεις και μόνη σου αυτά. Εγώ, με αφορμή το κείμενό μας, θα σου μιλήσω για έναν ακόμη, τελευταίο, **τρόπο σύνθεσης λέξεων** με δεύτερο συνθετικό μία άκλιτη λέξη, **όπως συμβαίνει και στη νέα ελληνική!** Σημείωσε τη λέξη «**ἔπειτα**» του κειμένου μας και σε λίγο θα καταλάβεις!

Να θυμάσαι...

Υπάρχουν **σύνθετες λέξεις** στην αρχαία ελληνική, οι οποίες έχουν ως **δεύτερο συνθετικό μία άκλιτη λέξη**, όπως είναι το επίρρημα ή τα απόλυτα αριθμητικά. Σε αυτές τις περιπτώσεις σύνθεσης το δεύτερο συνθετικό δεν αλλάζει αλλά παραμένει αμετάβλητο, όπως, για παράδειγμα: ἑνδεκα = ἕν + δέκα.

Γ1. Ώρα για εξάσκηση !!!

- Να σχηματίσεις σύνθετες λέξεις στην αρχαία ελληνική με τα συνθετικά που σου δίνονται. Μπορείς να φτιάξεις μία πρόταση στη νέα ελληνική με καθεμία από τις σύνθετες λέξεις;

A' συνθετικό	B' συνθετικό	Σύνθετη λέξη	Σημασία
σύν	ἄμα		
ὑπέρ	ἄνω		
		ἔκπαλαι	

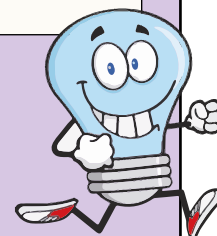
A. Μία ακόμη κατηγορία τριτόκλιτων επιθέτων είναι **τα φωνηεντόληκτα: α) τρικατάληκτα σε -υς, -εια, -υ και β) δικατάληκτα σε -υς (αρσενικό και θηλυκό) και -υ (ουδέτερο)**, τα οποία κλίνονται ως εξής:

Τρικατάληκτα φωνηεντόληκτα επίθετα σε -υς, -υς, -υ					
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
εὐθύς	εὐθεῖα	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθεῖαι	εὐδέα
εὐθέ- ος	εὐθείας	εὐθέ- ος	εὐθέ-ων	εὐθειῶν	εὐδέ-ων
εὐθεῖ	εὐθεία	εὐθεῖ	εὐθέσι(ν)	εὐθείαις	εὐδέσι(ν)
εὐθύν	εὐθεῖαν	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθείας	εὐδέα
εὐθύ	εὐθεῖα	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθεῖαι	εὐδέα

- Στην κατηγορία αυτή **ανήκουν επίθετα**, όπως: ὁ δρασύς, ἡ δρασεῖα, τό δρασύ/ὁ εὐρύς, ἡ εὐρεία, τό εὐρύ/ὁ γλυκύς, ἡ γλυκεῖα, τό γλυκύ/ὁ ταχύς, ἡ ταχεῖα, τό ταχύ κ.ά.

Δικατάληκτα φωνηεντόληκτα επίθετα σε -υς, -υ	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ὁ/ἡ εὐβοτρυς/τό εὐβοτρυ	οἱ/αἱ εὐβότρυες/τά εὐβότρυα
τοῦ/τῆς/τοῦ εὐβότρυος	τῶν εὐβοτρύων
τῶ/τῆ/τῶ εὐβότρυϊ	τοῖς/ταῖς/τοῖς εὐβότρυσι(ν)
τόν/τήν εὐβοτρυν/τό εὐβοτρυ	τούς/τάς εὐβότρυς/τά εὐβότρυα
(ῶ) εὐβοτρυ	(ῶ) εὐβότρυες/τά εὐβότρυα

- Στην κατηγορία αυτή **ανήκουν επίθετα**, όπως: ὁ, ἡ ἄδακρυς, τό ἄδακρυ/ ὁ, ἡ σύνοφρυς, τό σύνοφρυ κ.ά.

B. Μία ακόμη κατηγορία τριτόκλιτων επιθέτων είναι **τα αφωνόληκτα τρικατάληκτα σε: α) -ας, -ασα, -αν β) σε -εις, -εσσα, -εν και γ) σε -ων, -ουσα, -ον**, τα οποία κλίνονται ως εξής:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ἄπας	ἄπασα	ἄπαν	ἄπαντες	ἄπασαι	ἄπαντα
ἄπαντος	ἀπάσης	ἄπαντος	ἀπάντων	ἀπασῶν	ἀπάντων
ἄπαντι	ἀπάσῃ	ἄπαντι	ἄπα-σι(ν)	ἀπάσαις	ἄπασι(ν)
ἄπαντα	ἄπασαν	ἄπαν	ἄπαντας	ἀπάσας	ἄπαντα
ἄπας	ἄπασα	ἄπαν	ἄπαντες	ἄπασαι	ἄπαντα

- Στην κατηγορία αυτή **ανήκουν επίθετα**, όπως: ὁ πᾶς, ἡ πᾶσα, τό πᾶν/ὁ σύμπαρς, ἡ σύμπασα, τό σύμπαν.

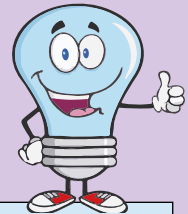
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
χαρίεις	χαρίεσσα	χαρίεν	χαρίεντ-ες	χαρίεσσαι	χαρίεντα
χαρίεντος	χαριέσσης	χαρίεντ-ος	χαριέντ-ων	χαριεσσῶν	χαριέντων
χαρίεντι	χαριέσση	χαρίεντι	χαρίεσι(ν)	χαριέσσαις	χαρίεσι(ν)
χαρίεντα	χαρίεσαν	χαρίεν	χαρίεντ-ας	χαριέσσας	χαρίεντα
χαρίεν	χαρίεσσα	χαρίεν	χαρίεντ-ες	χαρίεσσαι	χαρίεντα

- Στην κατηγορία ανήκουν επίθετα, όπως: ὁ ἀστερόεις, ἡ ἀστερόεσσα, τό ἀστερόεν/ὁ ἀνεμόεις, ἡ ἀνεμόεσσα, τό ἀνεμόεν κ.ά.

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ἄκων	ἄκουσα	ἄκων	ἄκοντες	ἄκουσαι	ἄκοντα
ἄκοντος	ἀκούσης	ἄκοντος	ἀκόντων	ἀκουσῶν	ἀκόντων
ἄκοντι	ἀκούση	ἄκοντι	ἄκουσι(ν)	ἀκούσαις	ἄκουσι(ν)
ἄκοντα	ἄκουσαν	ἄκων	ἄκοντας	ἀκούσας	ἄκοντα
ἄκων	ἄκουσα	ἄκων	ἄκοντες	ἄκουσαι	ἄκοντα

- Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επίθετα, όπως το ὁ ἐκῶν, ἡ ἐκοῦσα, τό ἐκόν

Γ. Μία ακόμη κατηγορία τριτόκλιτων επιθέτων είναι τα **ενρινόληκτα και υγρόληκτα, τρικατάληκτα και δικατάληκτα**, τα οποία κλίνονται ως εξής:

Τρικατάληκτα ενρινόληκτα και υγρόληκτα					
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
μέλας	μέλαινα	μέλαν	μέλανες	μέλαιναι	μέλιανα
μέλανος	μελαίνης	μέλανος	μελάνων	μελαινῶν	μελάνων
μέλανι	μελαίνη	μέλανι	μέλασι(ν)	μελαίμαις	μέλασι(ν)
μέλιανα	μέλαιναν	μέλαν	μέλιανας	μελαίμαις	μέλιανα
μέλαν	μέλαινα	μέλαν	μέλιανες	μέλαιναι	μέλιανα

- Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επίθετα, όπως ὁ τάλας, ἡ τάλαινα, τό τάλαν

Δικατάληκτα ενρινόληκτα και υγρόληκτα	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ὁ/ἡ εὐδαίμων/τό εὐδαίμων	οἱ/αἱ εὐδαίμονες/τά εὐδαίμονα
τοῦ/τῆς/τοῦ εὐδαίμονος	τῶν εὐδαίμόνων
τῷ/τῆ/τῷ εὐδαίμονι	τοῖς/ταῖς/τοῖς εὐδαίμοσι(ν)
τόν/τήν εὐδαίμονα/τό εὐδαίμον	τούς/τάς εὐδαίμονας/τά εὐδαίμονα
(ῶ) εὐδαίμον	(ῶ) εὐδαίμονες/ῶ εὐδαίμονα

- Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επίθετα, όπως: ὁ, ἡ σῶφρων, τό σῶφρον/ ὁ, ἡ ἀγνώμων, τό ἀγνωνον/ ὁ, ἡ μεγαλόφρων, τό μεγαλόφρον κ.ά.

Άνοιξε τη **Γραμματική της Ν.Ε.** και ψάξε επίθετα που κλίνονται όπως αυτά που είδαμε στο σημερινό μας μάθημα. Τι παρατηρείς;

Μην ξεχάσεις να διαβάσεις τα τριτόκλιτα επίθετα με περισσότερες λεπτομέρειες ανοίγοντας τη **Γραμματική της Α.Ε.**

Αντιστοίχιση γραμματικών τύπων - επίθετα

Σωστό ή Λάθος;

Δ1. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Διάβασε προσεκτικά το κείμενό μας, εντόπισε επίθετα τα οποία κλίνονται όπως αυτά που είδαμε σήμερα, αναγνώρισέ τα και στη συνέχεια προσπάθησε να τα κλίνεις προφορικά και γραπτά στο τετράδιό σου έχοντας πάντα δίπλα σου τη Γραμματική σου!
2. Επίλεξε τρία από τα παραπάνω επίθετα που κλίνονται όπως αυτά που μάθαμε και προσπάθησε να τα κλίνεις προφορικά και γραπτά στο τετράδιό σου έχοντας πάντα δίπλα σου τη Γραμματική σου!

Ε. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

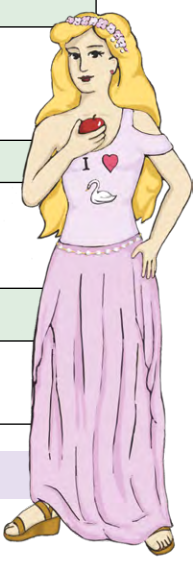
Τι θα πεις σε κάποιο μέλος της οικογένειάς σου αν σε ρωτήσει τι κάναμε σήμερα; Επίλεξε τρία βασικά σημεία από το σημερινό μας μάθημα.

Ας συζητήσουμε:

Μπορείς **να συλλέξεις πληροφορίες** από βιβλία και από το διαδίκτυο για τα επιστημονικά επιτεύγματα της αρχαιότητας, **να επιλέξεις** ένα που σε εντυπωσίασε και **να το παρουσιάσεις** στην τάξη σου;

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα	
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα	
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη	

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Κάνε ανάγνωση του κεφαλαίου είτε στην αρχαία είτε στη νέα ελληνική χωρίς τα επίθετα και ανάφερε τις παρατηρήσεις σου. **Πώς είναι ο λόγος χωρίς επίθετα;**

7

η Θεματική Ενότητα

Η ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ

15° Κεφάλαιο: Χρειάζεται και η ξεκούραση

16° Κεφάλαιο: Η διασκέδαση τότε και σήμερα...

17° Κεφάλαιο: Ο όρκος των Αθηναίων εφήβων

18° Κεφάλαιο: Γεια σου, Άγγελε!!!

Αρχαιοελληνική τριήρης

<https://www.odysseia-lefkada.eu/el/greek-warships/>

Η εφηβεία ήταν ανέκαθεν ένα θέμα που απασχολούσε τους γονείς, την πολιτεία και ολόκληρο το κοινωνικό σύστημα. Είναι μία από τις πιο σημαντικές περιόδους ανάπτυξης του ανθρώπου αφού σε αυτήν συμβαίνουν μεγάλες και σημαντικές ψυχοσωματικές και πνευματικές αλλαγές καθώς ο νέος άνθρωπος περνά από την παιδική ηλικία στην ενηλικίωση.

Η σημασία που έδιναν οι αρχαίοι Έλληνες στην εφηβεία (ἐπί + Ἥβη) φαίνεται και από το γεγονός ότι υπήρχε η θεά Ἥβη, η οποία την εκπροσωπούσε. Ήταν η θεά της νεότητας και της ζωντάνιας, κόρη της Ἑρας, που είχε αναλάβει να τροφοδοτεί τους θεούς με νέκταρ και αμβροσία.

Στην αρχαία Αθήνα η εφηβεία δήλωνε την περίοδο μύησης στην πολεμική και την κοινωνική ζωή και πλαισιωνόταν από μία γιορτή, κατά τη διάρκεια της οποίας οι έφηβοι έδιναν όρκο στο ιερό της Αγλαύρου και με την είσοδό τους στο σώμα των οπλιτών έπαιρναν δώρο ένα δόρυ και μία ασπίδα. Οι Αθηναίοι θεωρούσαν τη διαδικασία αυτή πολύ σημαντική και λάμβαναν μέρος όλοι.

Ἥβη, η θεά της εφηβείας, άγαλμα του Antonio Canova (περ.1805)

<https://mythologiae.unibo.it/index.php/2016/03/11/ebe/>

Τα εργαλεία της δουλειάς μας θα είναι:

- Το Βιβλίο μας.
- Το Τετράδιο των Εργασιών.
- Η Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής.
- Το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής.
- Η Γραμματική της Νέας Ελληνικής.
- Το Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής.
- Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Χρειάζεται και η ξεκούραση

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα διαβάσουμε**, μαζί με την Αθηνά, ένα κείμενο του Πλούταρχου, θα διερευνήσουμε τις πολλές ανάγκες της εφηβείας και θα αναρωτηθούμε αν όσα αναφέρει ισχύουν μέχρι σήμερα,
- **θα ασκηθούμε περισσότερο** στη νεοελληνική απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου με τη βοήθεια του λεξιλογίου,
- **θα συζητήσουμε** για τη μεταφορική χρήση των λέξεων,
- **θα μάθουμε** ότι υπάρχουν και ανώμαλα επίθετα, όπως το **πολύς, πολλή, πολύ**,
- **θα ανοίξουμε** τις Γραμματικές της αρχαίας ελληνικής και **θα είμαστε σε θέση να αναγνωρίζουμε** και **να σχηματίζουμε** την Οριστική Ενεστώτα, Παρατατικού, Μέλλοντα και Αορίστου της Μέσης Φωνής σε φωνηεντόληκτα και αφωνόληκτα βαρύτονα ρήματα, αλλά και την Οριστική Μέλλοντα του ρήματος «είμι».

Καλημέρα, Άγγελε!
Ουφ!

Καλημέρα, Αθηνά!
Τι έχεις;

Νιώθω πολύ κουρασμένη! **Η χρονιά σιγά-σιγά τελειώνει και αισθάνομαι ότι όλη μου η ενέργεια έχει εξαντληθεί.** Σχολείο, διάβασμα, ξένες γλώσσες, στίβος.....

Καταλαβαίνω! Τελειώνει η χρονιά και όλη η κόπωση τώρα βγαίνει! Να ξεκουράζεσαι, όμως, Αθηνά. Όποτε μπορείς και με ό,τι σε ξεκουράζει. **Όλοι έχουμε ανάγκη την ξεκούραση και πολύ περισσότερο εσείς τα παιδιά, ώστε να αναπτύσσεσθε φυσιολογικά!** Το αναφέρει και ο Πλούταρχος, Έλληνας βιογράφος, ιστορικός και νεοπλατωνικός φιλόσοφος που ασχολήθηκε, μεταξύ άλλων, με θέματα της αγωγής των παιδιών, στο έργο του «Περί παιδων αγωγής».

A. Το κείμενό μου

Το διάβασμα θέλει και ξεκούραση

Ἦδη δέ τινας ἐγὼ εἶδον πατερας, οἷς τό λιαν φιλεῖν τοῦ μή φιλεῖν αἴτιον κατέστη. [...] σπευδοντες γάρ τούς παῖδας ἐν πᾶσι τάχιον πρωτεύσαι πόνους αὐτοῖς ὑπερέτρους ἐπιβάλλουσι, οἷς ἀπαυδῶντες ἐκπίπτουσι, καί ἄλλως βαρυνόμενοι ταῖς κακοπαθείαις οὐ δέχονται τήν μάθησιν εὐηνίως. Ὡσπερ γάρ τά φυτά τοῖς μέν μετρίοις ὕδασι τρέφεται, τοῖς δέ πολλοῖς πνίγεται, τόν αὐτόν τρόπον ψυχὴ τοῖς μέν συμμέτροις αὖξεται πόνοις, τοῖς δ' ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται. Δοτέον οὖν τοῖς παισὶν ἀναπνοήν τῶν συνεχῶν πόνων, ἐνδυμουμένους ὅτι πᾶς ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἄνεσιν καί σπουδὴν διήρηται.

Πλούταρχος, Περί παιδῶν ἀγωγῆς, XIII Β

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- εἶδον < ὁράω-ῶ = εἶδα, παρατήρησα
- πατέρας < πατήρ = πατέρες
- αἴτιον κατέστη = ἔγινε αἰτία
- σπεύδοντες < σπεύδω = επειδή βιάζονται
- τούς παῖδας < ὁ παῖς = τα παιδιά
- πρωτεύσαι < πρωτεύω = να αριστεύσουν
- πόνους < ὁ πόνος = κόπους
- ἀπαυδῶντες < ἀπαυδάω-ῶ = αρνούμενοι
- οἷς ἐκπίπτουσι < ἐκπίπτω = τους αποφεύγουν
- καί ἄλλως = και σε άλλες περιπτώσεις
- βαρυνόμενοι ταῖς κακοπαθείαις = επειδή επιβαρύνονται από τα κακά που τους συμβαίνουν
- εὐηνίως = με υπακοή
- τοῖς μετρίοις ὕδασι < μέτριον ὕδωρ = μέτρια ποτίσματα
- βαπτίζεται < βαπτίζομαι = βυθίζεται
- εἰς ἄνεσιν < ἄνεσις = σε ανάπαυση, σε ξεκούραση
- (εἰς) σπουδὴν = σε βιασύνη, σε προσπάθεια
- διήρηται < διαιρέομαι-οῦμαι = ἔχει χωριστεί

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήσε λέξεις και σημασίες στο [Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας](#)

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

Εγώ ήδη είδα μερικούς πατέρες στους οποίους η υπερβολική αγάπη (για τα παιδιά τους) έγινε αἰτία να μην τα αγαπούν [...] (αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: σπεύδοντες γάρ τούς παῖδας πρωτεύσαι ἐν πᾶσι τάχιον ἐπιβάλλουσι αὐτοῖς πόνους ὑπερέτρους, οἷς ἐκπίπτουσι ἀπαυδῶντες, καί ἄλλως οὐ δέχονται τήν μάθησιν εὐηνίως βαρυνόμενοι ταῖς κακοπαθείαις) .....

..... (αποδίδω το παρακάτω χωρίο με την εξής σειρά: Ὡσπερ γάρ τά φυτά τοῖς μέν μετρίοις ὕδασι τρέφεται, τοῖς δέ πολλοῖς πνίγεται, τόν αὐτόν τρόπον ψυχὴ τοῖς μέν συμμέτροις αὖξεται πόνοις, τοῖς δ' ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται).....

.....Πρέπει, λοιπόν, να δίνουμε στα παιδιά ανάσες από τους συνεχείς κόπους σκεπτόμενοι ὅτι ὅλη η ζωή μας ἔχει χωριστεί σε ξεκούραση και σε προσπάθεια.

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Ποιο λάθος κάνουν συχνά οι γονείς στην αγωγή των παιδιών;	
Πώς αντιδρούν τα παιδιά στις υπερβολικές προσπάθειες των γονέων τους να αριστεύσουν;	
Με τι μοιάζουν τα παιδιά;	

B. Λεξιλογικά**Μεταφορική χρήση των λέξεων**

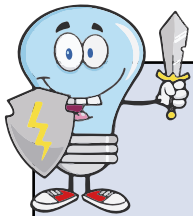
- Πώς κατάφερε ο Πλούταρχος να βάλει μαζί τους πατέρες, τα παιδιά, τα φυτά, τα νερά, την ψυχή και τον βίο ούτε που το κατάλαβα!

- Είναι επειδή **ο λόγος του είναι σε κάποια σημεία μεταφορικός**, δηλαδή δεν κυριολεκτεί αλλά δίνει μία άλλη σημασία στις λέξεις.

- Άγγελε, δεν είμαι μωρό! Την ξέρω τη **μεταφορική σημασία** των λέξεων. **Την συναντάμε στη λογοτεχνία όταν ο συγγραφέας θέλει να δώσει έμφαση στον λόγο του!**

- Εξαιρετικά! Μπορώ τότε να σου μιλήσω για τα είδη της μεταφοράς!

Να θυμάσαι...**Η μεταφορική χρήση των λέξεων**

- προσφέρει στον λόγο **εκφραστικότητα και ζωηρότητα**.
- συναντάται σε **ουσιαστικά** (π.χ. «βλαστός» σημαίνει το **νέο κλαδί ενός δένδρου** και το **παιδί** μεταφορικά), **σε επίθετα** (π.χ. «άνηρ σκληρός» σημαίνει **αυστηρός** μεταφορικά), **σε ρήματα** (π.χ. «άνθω» σημαίνει **ανθίζω** αλλά και **ακμάζω** μεταφορικά), **σε επιρρήματα** (π.χ. **βαρέως φέρω** σημαίνει **δυσφορώ για κάτι** μεταφορικά) **και σε προθέσεις** (π.χ. «περί» μπορεί να σημαίνει περίπου μεταφορικά).
- **διακρίνεται σε πλάτεμα** της σημασίας της λέξης, όταν αυτή διευρύνεται (π.χ. το «φύλλο» του δένδρου στην πορεία σημαίνει και το φύλλο του χαρτιού) και σε **στένεμα**, όταν αυτή περιορίζεται (π.χ. «τό ἄστυ» δήλωνε την κάθε πόλη και στην πορεία έφτασε να δηλώνει μόνο την Αθήνα).

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

Σε ποιο ή σε ποια σημεία του κειμένου μας χρησιμοποιεί ο Πλούταρχος τη μεταφορά; Πώς θα έλεγε κυριολεκτικά αυτό που ήθελε να πει;

G1. Γραμματική**Το επίθετο «πολύς, πολλή, πολύ»**

- Να σου πω κάτι; Και εγώ χρησιμοποιώ πολλές μεταφορές, όταν γράφω ένα κείμενο. Με βοηθούν να πω αυτό που θέλω καλύτερα.

- Πολλές, ε;;; Ευκαιρία!!!!

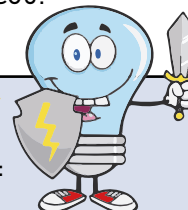
- Ωχ! Τι είπα;

- Είπες αυτό που θέλω να σου πω! Το επίθετο «πολύς, πολλή, πολύ»

- Ααααα, είναι περίεργο αυτό! Το ξέρω από τη νέα ελληνική! Για πες τι ξέρεις εσύ!

Να θυμάσαι...

Το επίθετο «πολύς, πολλή, πολύ» είναι ανώμαλο και πρέπει να το μάθουμε και να το θυμόμαστε, όπως ακριβώς κλίνεται:

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
πολύς	πολλή	πολύ	πολλοί	πολλαί	πολλά
πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
πολλῶ	πολλῆ	πολλῶ	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς
πολύ-ν	πολλήν	πολύ	πολλοῦς	πολλάς	πολλά
πολύ	πολλή	πολύ	πολλοί	πολλαί	πολλά

Γ2. Γραμματική Οριστική Ενεστώτα, Παρατατικού, Μέλλοντα και Αορίστου βαρύτονων φωνηεντόληκτων και αφωνολήκτων ρημάτων Μέσης Φωνής Οριστική Μέλλοντα ρήματος «εἰμί»

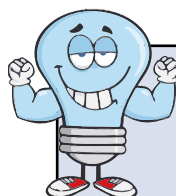

- Έχει ωραίο καιρό έξω, Άγγελε! Να πάω για παιχνίδι; Τελειώσαμε;

- Καταλαβαίνω ότι η χρονιά τελειώνει και έχεις αρχίσει να σκέφτεσαι τις διακοπές. Αλλά θέλω να σου πω και κάτι ακόμα. Από αυτά που δεν σε κουράζουν, γιατί τα ξέρεις. Από τη νέα ελληνική! Αλλά και από όσα ήδη έχουμε πει! **Ας μιλήσουμε για ρήματα λοιπόν! Και πιο συγκεκριμένα για τη Μέση Φωνή!**

Να θυμάσαι...

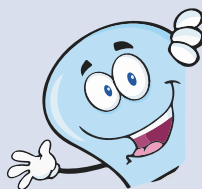
- Στην αρχαία ελληνική η Παθητική Φωνή της νέας ελληνικής λέγεται Μέση Φωνή,
- οι χρόνοι, η έννοιά τους, η απόδοση στη νέα ελληνική, οι κανόνες σχηματισμού των χρόνων, ο τρόπος αύξησης και αναδιπλασιασμού ισχύουν όπως στην Ενεργητική Φωνή.
- οι αλλαγές στον χαρακτήρα των αφωνολήκτων ρημάτων (διώξομαι/έδιωξάμην, γράψομαι/έγραψάμην, πείσομαι/έπεισάμην) ισχύουν, όπως ακριβώς είδαμε και στην Α' Γυμνασίου.
- οι χρόνοι κλίνονται ως εξής:

ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ		ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ	ἐ-λυ-όμην	ἐ-λυ-σάμην
λύ-ομαι	λύ-σομαι	ἐ-λύ-ου	ἐ-λύ-σω
λύ-η (ή λύει)	λύ-ση (ή λύ-σει)	ἐ-λύ-ετο	ἐ-λύ-σατο
λύ-εται	λύ-σεται	ἐ-λυ-όμεθα	ἐ-λυ-σάμεθα
λυ-όμεθα	λυ-σόμεθα	ἐ-λύ-εσθε	ἐ-λύ-σασθε
λύ-εσθε	λύ-σεσθε	ἐ-λύ-οντο	ἐ-λύ-σαντο
λύ-ονται	λύ-σονται		

Οριστική Μέλλοντα του ρήματος «εἰμί»
ἔσομαι
ἔσει/ῆ
ἔσται
ἔσόμεθα
ἔσεσθε
ἔσ-ονται

Μην ξεχάσω να διαβάσω και από τη **Γραμματική της Α.Ε.** την Οριστική Ενεστώτα, Παρατατικού, Μέλλοντα και Αορίστου Μέσης Φωνής του «λύω»

Γ3. Ώρα για εξάσκηση !!!

Διάβασε προσεκτικά το κείμενό μας, **βρες** 5 τύπους της Οριστικής βαρύτονων φωνηεντόληκτων ρημάτων στη Μέση Φωνή, **αναγνώρισέ** τους, **κλίνε** τους και **μετάφερε** τους στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού!

Κάνε και τις ασκήσεις σου στο **Τετράδιο Εργασιών** για να τα μάθεις καλύτερα!

Πολύς,
πολλή,
πολύ

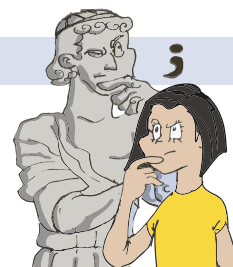

Ενεργητική-
Μέση Φωνή

Δ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

- Η ψυχή, σύμφωνα με τον Πλούταρχο, μοιάζει με τα φυτά. Οι υπερβολικοί κόποι την ..... Άρα, τα παιδιά πρέπει να ....., για να μην.....
- Η Μέση Φωνή, για να σχηματιστεί, χρειάζεται:

- Στην Οριστική Ενεστώτα: .....
- Στην Οριστική Μέλλοντα: .....
- Στην Οριστική Παρατατικού: .....
- Στην Οριστική Αορίστου: .....

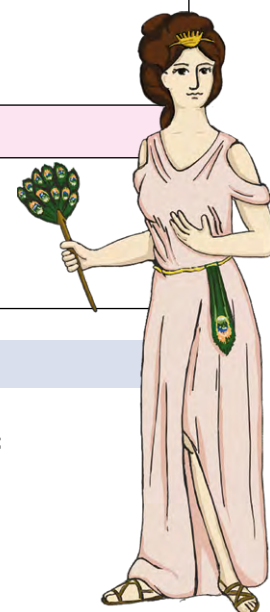
Ας συζητήσουμε:

Μπορείς να συζητήσεις στην τάξη τις ημερήσιες σχολικές και εξωσχολικές σου υποχρεώσεις. Πώς αισθάνεσαι για αυτές; Θα σε βοηθήσει το παρακάτω διάγραμμα:

Σχολικές Υποχρεώσεις	Αισθάνομαι:	Εξωσχολικές Υποχρεώσεις	Αισθάνομαι:

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Πώς συμβάλλει ο κάθε χρόνος των ρημάτων της Μέσης Φωνής στην επικοινωνία μας;
Αν υπήρχε μόνο ένας χρόνος ρημάτων, τι θα συνέβαινε;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

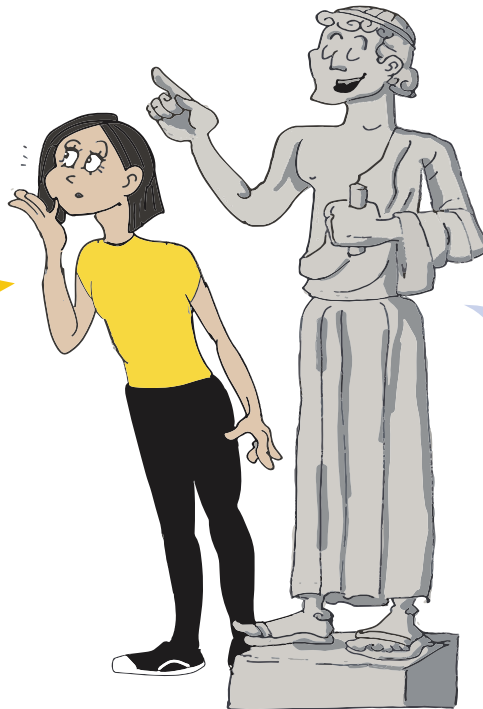
Η διασκέδαση τότε και σήμερα...

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα μιλήσουμε** για την ανάγκη και τους τρόπους ξεκούρασης των νέων τόσο στην αρχαία εποχή όσο και σήμερα,
- **θα μάθουμε** να κλίνουμε το ανώμαλο επίθετο «μέγας, μεγάλη, μέγα».
- **θα μελετήσουμε** κάποια ακόμα ουσιαστικά γ' κλίσης,
- **θα ανοίξουμε** τις Γραμματικές της νέας και της αρχαίας ελληνικής και θα μελετήσουμε τον σχηματισμό και την κλίση της Οριστικής του Παρακειμένου και του Υπερσυντέλικου, φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων μέσης φωνής,
- **θα διαπιστώσουμε** πόσο έχουμε βελτιωθεί στη νεοελληνική απόδοση αρχαιοελληνικών κειμένων,
- **θα συζητήσουμε** όλοι μαζί τυχόν προβληματισμούς μας για όσα αναφέρονται στα κείμενά μας και μαζί με τον Άγγελο **θα λύσουμε** απορίες της Αθηνάς!!!

Πλησιάζουν οι διακοπές, Άγγελε!!! Και είμαι τόσο-οσοσοσοο χαρούμενη που θα ξεκουραστώ και θα έχω ελεύθερο χρόνο. **Το αγαπώ το σχολείο αλλά και η διασκέδαση καλή είναι.** Και μην πεις κάτι διαφορετικό! Δεν μπορώ συνεχώς να διαβάζω αρχαία ελληνικά!

Φυσικά και θα συμφωνήσω μαζί σου, Αθηνά! Δεν θα πω κάτι διαφορετικό! **Η διασκέδαση είναι σημαντική και απαραίτητη!** Και στην αρχαία εποχή τα παιδιά και οι νέοι διασκέδαζαν άλλωστε!

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Διασκεδάζοντας...

Πλήν μαθήσεως καί πλείστων, ἃ δεῖ πράττειν καθ' ἐκάστην, οἱ νεανίαί ἐπιθυμοῦσι καί ῥαστώνης. Μεταβέβληνται οἱ τρόποι ἀναψυχῆς συγκριθέντες πρός τό παρελθόν. Ἀθηναῖοι νεανίαί ἐν γυμναστηρίοις καί ἐν ἀγορᾷ ἐσύχναζον καί συνεγελάζοντο τοῖς ὁμοίοις αὐτοῖς. Ἐν τῇ σήμερον νεανίαί καί νεάνιδες μουσικῆς ἀκροάσεως ἐπιθυμοῦσι, συνομιλοῦσι τοῖς ὁμοίοις αὐτοῖς ὄργανοις τισί μηχανικοῖς καί ποιοῦνται μεγάλους περιπάτους. Νεανίαί καί νεάνιδες διάγουσι τήν ἡῶ τοῦ βίου τους καί περιχαρεῖς εἰσίν.

Πλαστό κείμενο

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

ῥαστώνης = ξεκούραση
συνεγελάζοντο < συναγελάζομαι = συναναστρέφονταν
ὄργανοις τισί μηχανικοῖς = με κάποια μηχανικά ὄργανα (τα κινητά τηλέφωνα εννοεῖ ο Ἄγγελος)
τήν ἡῶ = την αυγή, την έναρξη (εδῶ)

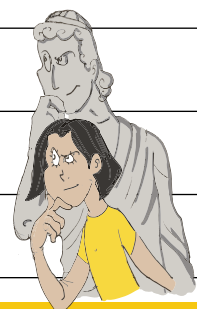
*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήσε λέξεις και σημασίες στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

Προσπαθώ να αποδώσω μόνος/μόνη μου ὅλο το κείμενο στη νέα ελληνική με τη βοήθεια του λεξιλογίου, του Λεξικού μου και του/της φιλόλογου μου γράφοντας την απόδοση στο τετράδιό μου.

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Πώς διασκεδάζαν τα παιδιά στην αρχαία Αθήνα;	
Πώς διασκεδάζουν τα παιδιά σήμερα;	
Σε ποια φάση της ζωής τους βρίσκονται οι νέοι;	

B1. Γραμματική

Γ' Κλίση Ουσιαστικών ΙΧ

Θηλυκά ακατάληκτα σε -ώς (-οῦς)

Χειλικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα

Υγρόληκτα ακατάληκτα μονόθεμα σε -ηρ (-ηρος)

Υγρόληκτα ακατάληκτα διπλόθεμα σε -ωρ (-ορος)

- Άκου στην «ἡῶ τοῦ βίου»! Εκεί που νομίζεις ότι τα ξέρεις πια ὅλα, εμφανίζεται μία λέξη και πάλι δεν ξέρεις τίποτε. Τι γλώσσα και η δική μας!

- **Η Ηώς ήταν η θεότητα της αυγῆς**, της έναρξης της ημέρας και ήταν ἀδελφή του Ἡλίου και της Σελήνης. Φυσικά η λέξη χρησιμοποιεῖται μεταφορικά, ὅπως είπαμε και στο προηγούμενο μάθημά μας. Και φυσικά τι θα ήταν; Ουσιαστικό της γ' κλίσης!

- Ἄγγελε, με κούρασε η γ' κλίση! Τι θα γίνει;

- Θα σου πω τα τελευταία ουσιαστικά που ανήκουν σε αυτή και πλέον, **κάνοντας επαναλήψεις και ξαναδιαβάζοντας το κάθε ουσιαστικό, όταν το συναντάς**, σιγά σιγά θα την γνωρίσεις καλύτερα και θα σου αρέσει στο τέλος!

Αντιστοίχιση

Να θυμάσαι...

Η γ' κλίση ουσιαστικών περιλαμβάνει ουσιαστικά:

- α) Θηλυκά ακατάληκτα σε -ώς (-οῦς),
β) Χειλικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα, τα οποία κλίνονται ως εξής:

Θηλυκά ακατάληκτα σε -ώς (-οῦς)		Χειλικόληκτα καταληκτικά μονόθεμα	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡ.	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡ.
ἡ Ἥως	ΔΕΝ ΕΧΕΙ	ὁ κώνωψ	οἱ κώνωπες
τῆς Ἡοῦς		τοῦ κώνωπος	τῶν κωνόπων
τῆ Ἡοῖ		τῷ κώνωπι	τοῖς κώνωπι(ν)
τήν Ἡῶ		τόν κώνωπα	τούς κώνωπας
(ῶ) Ἡώς		(ῶ) κώνωψ	(ῶ) κώνωπες

Ὅπως τα παραπάνω ουσιαστικά **κλίνονται**:

- ἡ αἰδώς (ὅπως ἡ Ἥως)
- ὁ γύψ, ὁ Ἄραψ, ὁ χάλυψ, ἡ φλέψ κ.ά (ὅπως ὁ κώνωψ)

Ουσιαστικά
γ' κλίσης

γ) Υγρόληκτα ακατάληκτα μονόθεμα σε -ήρ (-ῆρος)

δ) Υγρόληκτα ακατάληκτα διπλόθεμα σε -ωρ (-ορος), τα οποία κλίνονται ως εξής:

Υγρόληκτα ακατάληκτα μονόθεμα σε -ήρ (-ῆρος)		Υγρόληκτα ακατάληκτα διπλόθεμα σε -ωρ (-ορος)	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡ.	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡ.
ὁ κρατήρ	οἱ κρατῆρες	ὁ ῥήτωρ	οἱ ῥήτορες
τοῦ κρατήρος	τῶν κρατήρων	τοῦ ῥήτορος	τῶν ῥητόρων
τῷ κρατῆρι	τοῖς κρατῆρι(ν)	τῷ ῥήτορι	τοῖς ῥήτορι(ν)
τόν κρατήρα	τούς κρατῆρας	τόν ῥήτορα	τούς ῥήτορας
(ῶ) κρατήρ	(ῶ) κρατῆρες	(ῶ) ῥήτορ	(ῶ) ῥήτορες

Ὅπως τα παραπάνω ουσιαστικά **κλίνονται**:

- ὁ ζωστήρ, ὁ νιπτῆρ, ὁ σωτῆρ, ὁ σπινθήρ κ.ά. (ὅπως ὁ κρατήρ)
- ὁ αὐτοκράτωρ, ὁ κοσμήτωρ, ὁ παντοκράτωρ κ.ά (ὅπως ὁ ῥήτωρ)

B1. Ὁρα για εξάσκηση !!!

Επίλεξε τρία από τα ουσιαστικά που κλίνονται, όπως αυτά που είδαμε παραπάνω, και κλίνε τα στο τετράδιό σου προσέχοντας τις καταλήξεις και τον τονισμό.

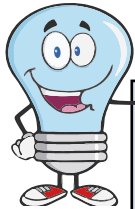
B2. Γραμματική

Το Επίθετο «μέγας, μεγάλη, μέγα»

- Είμαι ξεσηκωμένη. Άγγελε! Όσο πλησιάζουν οι διακοπές και η διασκέδαση δεν μπορώ να συγκεντρωθώ! Ελπίζω να μην έχεις πολλά να μου πεις!

- Περίμενε! Πλησιάζει το τέλος. Δεν τελειώσαμε ακόμη. Φυσικά και θέλω να σου πω! Έχω δύο πράγματα να σου πω. **Το ένα είναι για το επίθετο «μέγας, μεγάλη, μέγα».**

Να θυμάσαι...

Το τριτόκλιτο επίθετο «μέγας, μεγάλη, μέγα» είναι **ανώμαλο** και μαθαίνουμε να το κλίνουμε με τον δικό του τρόπο ως εξής:

Βρες το λάθος

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
μέγας	μεγάλη	μέγα	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα
μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων
μεγάλω	μεγάλη	μεγάλω	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλους
μέγαν	μεγάλην	μέγα	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα
μέγα/μεγάλε	μεγάλη	μέγα	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα

B2. Ώρα για εξάσκηση !!!

Βρες στο κείμενό μας έναν τύπο του επιθέτου «μέγας, μεγάλη, μέγα» και κλίνε το στο τετράδιό σου μαζί με το ουσιαστικό που συνοδεύει, προσέχοντας τις καταλήξεις και τον τονισμό!

B3. Γραμματική

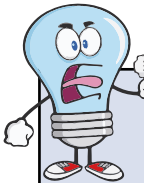
Οριστική Παρακειμένου και Υπερσυντέλικου βαρύτονων φωνεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων μέσης φωνής

- Και το άλλο που θέλω να σου πω είναι για τον σχηματισμό του Παρακειμένου και του Υπερσυντέλικου της Μέσης Φωνής....

- ...βαρύτονων ρημάτων φωνεντόληκτων και αφωνόληκτων!!!

- Με εντυπωσίασες! Τα έχεις μάθει πια! Σε λίγο θα μπορείς να τα λες και να τα εξηγείς σε μικρότερα παιδιά που θα ξεκινούν και εκείνα να μαθαίνουν αρχαία ελληνικά!

Να θυμάσαι...

- Η Οριστική του Παρακειμένου και του Υπερσυντέλικου βαρύτονων φωνεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων της Μέσης Φωνής ακολουθεί τους κανόνες που μάθαμε και εφαρμόζουμε κατά το σχηματισμό του ενεργητικού Παρακειμένου και ενεργητικού Υπερσυντέλικου:

Για τον Παρακείμενο:

Για να σχηματίσω την Οριστική Παρακειμένου Μέσης φωνής ενός ρήματος **χρειάζομαι:**
α) τον αναδιπλασιασμό,

- β) το θέμα του ρήματος,
 γ) τον χαρακτήρα,
 δ) τις καταλήξεις του Παρακειμένου.

Παρακείμενος και
Υπερσυντέλικος

Τροχός
της
τύχης

Επομένως:

- α) βλέπω από ποιο γράμμα ξεκινάει το ρήμα μου, για να βάλω τον σωστό αναδιπλασιασμό,
 β) βάζω το θέμα του ρήματος,
 γ) βάζω τον χαρακτήρα -κ εκτός αν το ρήμα είναι αφωνόληκτο, οπότε εφαρμόζω όσα ήδη είπαμε για τις μετατροπές των συμφώνων στα αφωνόληκτα ρήματα,
 δ) βάζω τις καταλήξεις του Παρακειμένου και
 ε) κλίνω ως εξής:

Σταυρόλεξο

Παρακείμενος φωνηεντόληκτου ρήματος	Παρακείμενος αφωνόληκτου ρήματος
λέ-λυ-μαι	πέπραγ-μαι
λέ-λυ-σαι	πέπραξαι
λέ-λυ-ται	πέπρακ-ται
λε-λύ-μεθα	πεπράγ-μεθα
λέ-λυ-σθε	πέπραχ-θε
λέ-λυ-νται (λελυμένοι-αι-α είσι)	πεπραγμένοι-αι-α είσι

Έλα
να σου
πω !!!

Το γ' πρόσωπο του πληθυντικού αριθμού των αφωνόληκτων σχηματίζεται **περιφραστικά** με τη **μετοχή του Παρακειμένου Μέσης Φωνής** και το ρήμα «είμι» στο αντίστοιχο πρόσωπο.

Για τον Υπερσυντέλικο:

- για να **σχηματίσουμε** τον Υπερσυντέλικο λαμβάνουμε υπόψη μας τον **Παρακείμενο** ως εξής:

αν ο Παρακείμενος αρχίζει από φωνήεν

αν ο Παρακείμενος αρχίζει από σύμφωνο

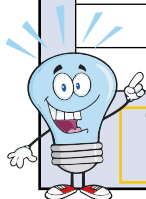
προσθέτω μόνο τις καταλήξεις του Υπερσυντέλικου χωρίς καμία άλλη αλλαγή στο ρήμα (π.χ. ήγορασμαι, ήγοράσμην)

βάζω ένα ε- (συλλαβική αύξηση) και τις καταλήξεις του Υπερσυντέλικου (π.χ. λέλυμαι, έλελύμην)

- προσθέτω τις **καταλήξεις του Υπερσυντέλικου**
- εφαρμόζω τις αλλαγές** των συμφώνων στα **αφωνόληκτα** ρήματα και
- κλίνω** ως εξής:

Υπερσυντέλικος φωνηεντόληκτου ρήματος	Υπερσυντέλικος αφωνόληκτου ρήματος
έ-λε-λύ-μην	έπεπράγ-μην
έ-λέ-λυ-σο	έπέπραξο
έ-λέ-λυ-το	έπέπρακ-το
έ-λε-λύ-μεθα	έπεπράγ-μεθα
έ-λέ-λυ-σθε	έπέπραχ-θε
έ-λέ-λυ-ντο (λελυμένοι-αι-α ήσαν)	πεπραγμένοι-αι-α ήσαν

Το γ' πρόσωπο του πληθυντικού αριθμού των αφωνόληκτων σχηματίζεται **περιφραστικά** με τη **μετοχή του Παρακειμένου Μέσης Φωνής** και το ρήμα «είμι» στο αντίστοιχο πρόσωπο.

Μην ξεχάσω να διαβάσω και από τη **Γραμματική της Α.Ε.** την Οριστική Παρακειμένου και Υπερσυντέλικου Μέσης Φωνής του «λύω», «πράττω», «γράφω», «πείδω».

B3. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Διάβασε το κείμενό μας, βρες έναν τύπο Παρακειμένου Μέσης Φωνής, αναγνώρισέ τον και κλίνε τον Παρακειμένο και τον Υπερσυντέλικο και προφορικά και γραπτά στο τετράδιό σου!
2. Να συμπληρώσεις τον ακόλουθο πίνακα βάζοντας τα ρήματα της πρώτης στήλης στο ίδιο πρόσωπο και τον ίδιο αριθμό του Παρακειμένου και του Υπερσυντέλικου:

Ενεστώτας	Παρακειμένος	Υπερσυντέλικος
κωλύομαι		
διώκει/η		
βλάπτεται		
μεταπειδόμεθα		
διατρίβεσθε		
στρατεύονται		

Γ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

Σωστό ή Λάθος; Σημειώνω δίπλα από κάθε πρόταση Σ ή Λ

- α. Ο Παρακειμένος Μέσης Φωνής δεν έχει αναδιπλασιασμό.
- β. Το γ´ πληθυντικό πρόσωπο του Παρακειμένου των αφωνόληκτων ρημάτων στη Μέση Φωνή σχηματίζεται και περιφραστικά.
- γ. Ο Παρακειμένος και ο Υπερσυντέλικος στην αρχαία ελληνική σχηματίζονται μονολεκτικά χωρίς βοηθητικό ρήμα.
- δ. Οι καταλήξεις Παρακειμένου και Υπερσυντέλικου των αφωνόληκτων ρημάτων είναι ίδιες με τις καταλήξεις των φωνηεντόληκτων.
- ε. Ο Υπερσυντέλικος της Μέσης Φωνής δεν έχει αύξηση.
- στ. Στον περιφραστικό σχηματισμό στο γ´ πληθυντικό η μετοχή είναι χρόνου Ενεστώτα.

Οι κάρτες του Παρακειμένου και του Υπερσυντέλικου

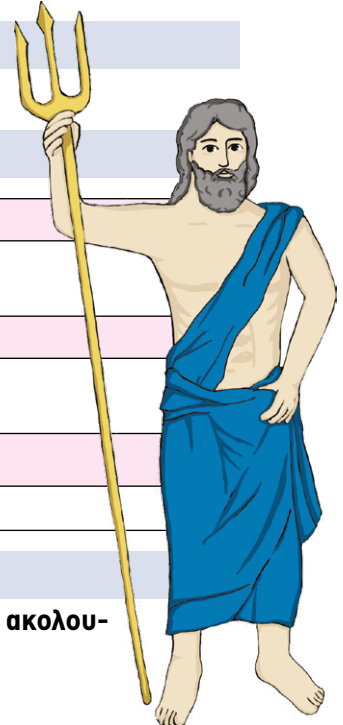
Βρες τον χρόνο

Ας συζητήσουμε:

Ανάφερε τρεις τρόπους με τους οποίους εσύ ξεκουράζεσαι και διασκεδάζεις!

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα	
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα	
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη	

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Έχω καταλάβει ότι ο **σχηματισμός των χρόνων** των ρημάτων στην αρχαία ελληνική **ακολουθεί** κάθε φορά **ένα τυπικό**; Αυτό με βοηθάει και πώς;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

Ο όρκος των Αθηναίων εφήβων

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα μάθουμε** για τον όρκο που έδιναν οι έφηβοι στην αρχαία Αθήνα.
- **θα αποδώσουμε** το αρχαιοελληνικό κείμενο στη νέα ελληνική με τη βοήθεια του λεξιλογίου.
- **θα μάθουμε** την Υποτακτική των φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων Μέσης Φωνής εφαρμόζοντας όσα ισχύουν και στην Ενεργητική Φωνή.
- **θα ασκηθούμε** στη χρήση της Υποτακτικής, για να εκφράσουμε νοήματα.
- **θα συγκρίνουμε** τη νέα με την αρχαία ελληνική και με τη χρήση των Γραμματικών μας.

Χαρούμενο σε βλέπω
σήμερα, Άγγελε!
Τι συμβαίνει;

Σκέφτηκα τώρα που
τελειώνουμε τα μαθήματα
και επειδή μιλούσαμε
για παιδιά και νέους της
ηλικίας μας να σου πω
τον **Όρκο των Αθηναίων
εφήβων!**

Δηλαδή;

Στην αρχαία Αθήνα **οι έφηβοι**, όταν γίνονταν δεκαοκτώ ετών και έπρεπε να υπηρετήσουν ως στρατιώτες, **έδιναν όρκο πίστης και αφοσίωσης στην πατρίδα**. Σε μία σεμνή τελετή λάμβαναν ένα δόρυ και μία ασπίδα και ορκίζονταν με μάρτυρες τους ίδιους τους θεούς. Λέγεται μάλιστα πως ο όρκος των Αθηναίων εφήβων γράφτηκε από τον νομοθέτη **Σόλωνα**.

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Ορκίζομαι...

Οὐ καταισχνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἂν στοιχήσω, ἀμυνῶ δέ καί ὑπέρ ἱερῶν καί ὑπέρ ὀσίων καί μόνος καί μετὰ πολλῶν· τὴν πατρίδα δέ οὐκ ἐλάττω παραδώσω, πλείω δέ καί ἀρείω ὄσης ἂν παραδέξωμαι· καί εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων ἐμφρόνως καί τοῖς δεσμοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πείσομαι καί οὐς τινας ἂν ἄλλους τό πλῆθος ἰδρῦσθαι ὁμοφρόνως· καί ἂν δέ τις ἀναιρῆ τοὺς δεσμούς ἢ μὴ πείθεται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δέ καί μόνος καί μετὰ πάντων· καί ἱερά τὰ πάτρια τιμήσω. Ἱστορες οἱ θεοὶ τούτων.

Λυκοῦργος, Κατὰ Λεωκράτους, 77

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- Οὐ καταισχνῶ < καταισχύνομαι = δεν θα ντροπιάσω
- στοιχήσω < στοιχέω-ῶ = θα παραταχθῶ
- ἐλάττω < ὅ, ἢ ἐλάττων, τό ἔλαττον = μικρότερη
- πλείω < ὅ, ἢ πλείων, τό πλεόν = μεγαλύτερη
- ἀρείω < ὅ, ἢ ἀρείων, τό ἄρειον = ισχυρότερη
- εὐηκοήσω < εὐηκοέω-ῶ = θα υπακούω
- τῶν κρινόντων < κρίνω = σε ὅσους κρίνουν, σε ὅσους δικάζουν
- ἐμφρόνως = με συνετό τρόπο
- πείσομαι < πείδομαι = θα υιοθετώ
- ἂν ἀναιρῆ < ἀναιρέω-ῶ = αν καταλύει
- Ἱστορες < ὁ ἴστωρ = μάρτυρες (εδώ)

*Για περισσότερη βοήθεια αναζητήστε λέξεις και σημασίες στο *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

Δεν θα ντροπιάσω τα όπλα, ούτε θα εγκαταλείψω το συστρατιώτη μου, με όποιον τυχόν παραταχθῶ στη σειρά· θα αμυνθῶ και για τα ιερά και τα όσια και μόνος και μαζί με άλλους· (αποδίδω την παρακάτω φράση με την εξής σειρά: τὴν πατρίδα δέ οὐκ ἐλάττω παραδώσω, πλείω δέ καί ἀρείω ὄσης ἂν παραδέξωμαι· καί εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων ἐμφρόνως καί τοῖς δεσμοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πείσομαι καί οὐς τινας ἂν ἄλλους τό πλῆθος ἰδρῦσθαι ὁμοφρόνως).....

.....

.....Και αν κάποιος καταλύει τους θεσμούς ή δεν υπακούει, δεν θα το επιτρέψω. Θα αμυνθῶ γι' αυτά και μόνος και μαζί με άλλους. Θα τιμήσω τα ιερά και όσα μου παρέδωσαν οι γονεῖς μου. Μάρτυρές μου για αυτά (ας είναι) οι θεοί».

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Ποιες αξίες ορκίζεται ότι θα υπερασπιστεί ο Αθηναῖος έφηβος;	
Τι υπόσχεση δίνει σχετικά με την πατρίδα του;	

Πώς θα ενεργήσει αν κάποιος καταπατήσει τους θεσμούς;

Β. Γραμματική Υποτακτική φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Μέσης Φωνής

- Πολύ ωραίος ο όρκος, Άγγελε! Σε ευχαριστώ που σκέφτηκες να μου τον πεις.

- Το φαντάστηκα ότι θα σου αρέσει και γι' αυτό σου το είπα. Ήταν μία πολύ ιδιαίτερη στιγμή για τον Αθηναίο έφηβο, γιατί περνούσε στην ενηλικίωση πια.

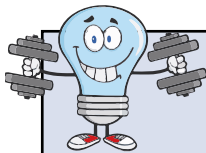
- Όπως για εμάς η πρώτη φορά που ψηφίζουμε ή όταν μαθαίνουμε να οδηγούμε! Τι ωραία! Και σίγουρα κάτι έχεις να μου πεις!

- Κάτι μικρό και εύκολο. Και ήδη γνωστό! **Η Υποτακτική!**

Να θυμάσαι...

- Η **Υποτακτική** είναι η έγκλιση που χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε **το προσδοκώμενο** ή **το επιθυμητό**. Την χρησιμοποιούμε για να εκφράσουμε προτροπή ή αποτροπή και απορία.
- τα **χαρακτηριστικά φωνήεντα** της Υποτακτικής είναι το **ω** και το **η**.
- οι χρόνοι της Υποτακτικής είναι ο **Ενεστώτας**, ο **Αόριστος** και ο **Παρακειμένος**.
- **το β' ενικό της Υποτακτικής** Ενεστώτα και Αορίστου στη Μέση Φωνή παίρνουν **υπογεγραμμένη** στην κατάληξη.
- η **Υποτακτική** στον **Αόριστο** προκύπτει αν από την **Οριστική του Αορίστου αφαιρέσω την αύξηση και προσθέσω τις καταλήξεις της Υποτακτικής διατηρώντας όλες τις αλλαγές των αφωνόληκτων ρημάτων στο χαρακτήρα**,
- η **Υποτακτική παρακειμένου** σχηματίζεται **περιφραστικά** (με δύο λέξεις δηλαδή): με τη Μετοχή Παρακειμένου Μέσης Φωνής και την Υποτακτική Ενεστώτα του «είμι».
- η **Υποτακτική αποδίδεται** στη νέα ελληνική με το **ας ή το να + ρήμα** στον κατάλληλο συντακτικά και νοηματικά χρόνο.
- οι **χρόνοι της Υποτακτικής** κλίνονται ως εξής:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	
		Φωνηεντόληκτο ρήμα	Αφωνόληκτο ρήμα
λύ-ωμαι	λύ-σωμαι	λελυμένος-η-ον ῶ	πεπραγμένος-η-ον ῶ
λύ-η	λύ-ση	λελυμένος-η-ον ῆς	πεπραγμένος-η-ον ῆς
λύ-ηται	λύ-σηται	λελυμένος-η-ον ῆ	πεπραγμένος-η-ον ῆ
λυ-όμεθα	λυ-σόμεθα	λελυμένοι-αι-α ῶμεν	πεπραγμένοι-αι-α ῶμεν
λύ-ησθε	λύ-σησθε	λελυμένοι-αι-α ῆτε	πεπραγμένοι-αι-α ῆτε
λύ-ωνται	λύ-σωνται	λελυμένοι-αι-α ῶσι(ν)	πεπραγμένοι-αι-α ῶσι(ν)

Μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική της Α.Ε.** την Υποτακτική της Μέσης Φωνής του ρήματος «λύω», «πράττω», «γράφω», «πείθω».

Σωστό - Λάθος στην υποτακτική μέσης φωνής

B1. Ώρα για εξάσκηση !!!

1. Άνοιξε τις **Γραμματικές της Νέας** και της **Αρχαίας Ελληνικής**, σύγκρινε την Υποτακτική της Μέσης Φωνής και γράψε στο τετράδιό σου τις παρατηρήσεις σου.
2. Διάβασε το κείμενό μας, βρες δύο τύπους Υποτακτικής Μέσης Φωνής, αναγνώρισέ τους και κλίνε τους προφορικά και γραπτά στο τετράδιό σου προσέχοντας την ορθογραφία και τον τονισμό!
3. Να συμπληρώσεις τον παρακάτω πίνακα χωρίς να αλλάξεις τον αριθμό και το πρόσωπο των ρημάτων:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ
	τοξεύσωμαι	
κελεύηται		
		κεκωλυμένη ἦς
πράττωνται		
	γραφώμεθα	
ὀρίζη		
	ἀγωνίσησθε	
		ἠκοντισμένα ὄσι
βλάπτηται		
	ἀγορεύση	
ὀργίζησθε		

Μην ξεχάσω να κάνω τις ασκήσεις στο Τετράδιο Εργασιών για περισσότερη εξάσκηση!

Γ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

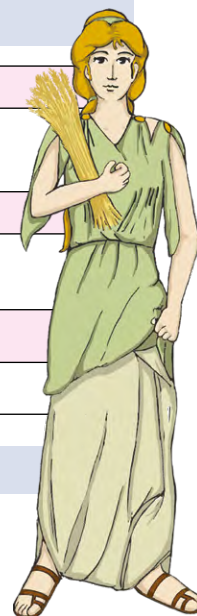
Γράψε μία παράγραφο πέντε γραμμών αναφέροντας όλα όσα συζητήσατε σήμερα στο μάθημα.

Ας συζητήσουμε:

Επίλεξε κάτι στο οποίο θα ορκιζόσουν να υπερασπίζεσαι, και σύνταξε στο τετράδιό σου ένα κείμενο 100 λέξεων, με το οποίο θα εξηγείς τους λόγους που είναι αυτό σημαντικό για σένα.

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα		
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα		
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη		

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Πώς με βοηθά η Υποτακτική να κατανοήσω το αρχαίο κείμενο:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

Γεια σου, Άγγελε!!!

ΠΡΟΟΡΓΑΝΩΤΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό:

- **θα αποχαιρετήσουμε** τον Άγγελο,
- **θα σχηματίσουμε** την Προστακτική, το Απαρέμφατο και τη Μετοχή των φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων της Μέσης Φωνής,
- **θα αποδώσουμε** το τελευταίο μας αρχαιοελληνικό κείμενο στη νέα ελληνική διαπιστώνοντας πόσο έχουμε βελτιωθεί.

Φτάσαμε στο τέλος, Άγγελε! Δεν το πιστεύω! Πέρασε μία χρονιά και συμπληρώσαμε δύο χρόνια που είμαστε φίλοι και συνεργάτες! Πόσο τυχερή ήμουν εκείνη την ημέρα στο Μουσείο της Ακρόπολης! Ζαλίστηκα, έπεσα επάνω σου και έτσι ξεκίνησε αυτή η φιλία! Ήσουν σπουδαίος φίλος και πολύτιμος δάσκαλός μου!!!! **Ήταν όλα τόσο απλά μαζί σου!**

A. Το κείμενό μου (κάνω ανάγνωση)

Ο Άγγελος αποχαιρετά την Αθηνά!

Εὐκόλον ἐστὶ μοι περὶ σου λέγειν, ὦ Ἀθηνᾶ. Περὶ μὲν ἔτη δύο φίλη μοι ἦσθα, μετεῖχον δὲ καθ' ἐκάστην τῶν ἡμερῶν τοῦ θίου καὶ τῶν σκέψεων, αἷς ὁ σός νοῦς κατεκλύζετο, καὶ ἀσμένως ἤκουον ὧν ἐβούλου εἰπεῖν. Νομίζω εἶναι σε νεάνιδα εὐγενῆ καὶ χαρίεσσαν. Καίπερ ἀγνοοῦσα τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἀπετόλμησας μανθάνειν! Καὶ ἐπιτυχῶς ἔμαδες! Δίαγε εὐμενῶς καὶ ἀσμένως τὴν θερρινὴν ῥαστώνην καὶ εὐφραίνου μετὰ τῶν οἰκείων σου. Φίλος οὖν σοι ἔσομαι!

Πλαστό κείμενο

A1. Λίγη γλωσσική βοήθεια (εντοπίζω τις λέξεις)*

- ἦσθα < εἰμί = ἦσαν
- αἷς = με τις οποίες
- ἀσμένως = ευχαρίστως
- ἐβούλου εἰπεῖν = ήθελες να πεις
- ἀγνοοῦσα = αν και αγνοούσες
- δίαγε = να περάσεις
- εὐφραίνου = να ευχαριστηθείς

*Για περισσότερη βοήθεια αναζήτησε λέξεις και σημασίες στο Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας

A2. Η απόδοση του κειμένου (συμπληρώνω τα κενά)

Τι είπε ο Άγγελος στην Αθηνά; Προσπαθώ να αποδώσω μόνος/μόνη μου όλο το κείμενο στη νέα ελληνική με τη βοήθεια του λεξιλογίου, του Λεξικού μου και του/της φιλόλογου μου γράφοντας την απόδοση στο τετράδιό μου.

A3. Η κατανόηση του κειμένου (απαντώ με φράσεις του αρχαιοελληνικού κειμένου)

Τι έκανε ο Άγγελος δυο χρόνια ως φίλος της Αθηνάς;	
Ποια είναι η γνώμη του για εκείνη;	
Τι της εύχεται;	

B. Γραμματική Προστακτική, Απαρέμφατο και Μετοχή φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Μέσης Φωνής

- Αχ! Άγγελε! Τι όμορφα τα λόγια σου! Σε ευχαριστώ! Και τι ωραία μιλάς στην αρχαία ελληνική!

- Αθηνά, μην ξεχνάς ότι εκεί γεννήθηκα! Από την αρχαία Ελλάδα έρχομαι! Είναι φυσικό! **Όμως και εσύ έχεις κάνει μεγάλη πρόοδο** και νομίζω ότι το καταλαβαίνεις και μόνη σου! Και για να είμαστε συνεπείς, έλα να σου πω και τις τελευταίες για φέτος πληροφορίες, ώστε μετά να χαρείς τις διακοπές σου και να ξεκουραστείς!

Να θυμάσαι...

Η κλίση των φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων Μέσης Φωνής ολοκληρώνεται με την **Προστακτική**, το **Απαρέμφατο** και τη **Μετοχή**!

Η Προστακτική Μέσης Φωνής:

- είναι μία έγκλιση που χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε **προσταγή, απαγόρευση, προτροπή, αποτροπή ή παραιnesη, συγκατάθεση ή παραχώρηση, παράκληση, ευχή ή κατάρα**.
- συναντάται μόνο στον **Ενεστώτα**, τον **Αόριστο** και τον **Παρακείμενο**.
- **δεν έχει πρώτο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού αριθμού**,
- στα **βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα σχηματίζεται** ως εξής:

Προστακτική βαρύτονων φωνηεντόληκτων ρημάτων		
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ
-	-	-
λύ-ου	λύ-σ-αι	λέλυ-σο
λυ-έσθω	λύ-σ-άσθω	λελύ-σθω
-	-	-
λύ-εσθε	λύ-σ-ασθε	λέλυ-σθε
λυ-έσθων/-έσθωσαν	λυ-σ-άσθων/-σ-άσθωσαν	λελύ-σθων/λελύ-σθωσαν

- **Η Προστακτική δεν παίρνει ποτέ αύξηση!!!**
- Η Προστακτική των **αφωνόληκτων ρημάτων** υιοθετεί τις **αλλαγές των συμφώνων** που ισχύουν και στις άλλες εγκλίσεις (π.χ. τᾱξαι).

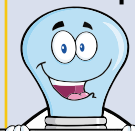
Το Απαρέμφατο Μέσης Φωνής:

- είναι ένας **άκλιτος ρηματικός τύπος**.
- μόνο ο **Ενεστώτας**, ο **Μέλλοντας**, ο **Αόριστος** και ο **Παρακείμενος** έχουν **απαρέμφατο**,
- το Απαρέμφατο εμφανίζεται άλλοτε **με άρθρο** και λέγεται **ἐναρθρο** (τό ὑγιαίνειν) και άλλοτε **χωρίς άρθρο** και λέγεται **ἀναρθρο** (ὑγιαίνειν),
- **σχηματίζεται** αν από την οριστική του χρόνου που με ενδιαφέρει **αφαιρέσω την κατάληξη, διατηρώντας τις αλλαγές στον χαρακτήρα**, και **προσθέσω**:

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΜΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ	ΚΑΤΑΛΗΞΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
Ενεστώτας	λύ-		-εσθαι	λύεσθαι
Μέλλοντας	λύ-	-σ-	-εσθαι	λύσεσθαι
Αόριστος	λύ-	-σ-	-ασθαι	λύσασθαι
Παρακείμενος	λελυ-	-σ-	-θαι	λελύσθαι

- **Το απαρέμφατο Αορίστου δεν παίρνει αύξηση!**

- Στο απαρέμφατο Αορίστου το -αι της κατάληξης είναι **βραχύχρονο!**
- Το απαρέμφατο Παρακειμένου διατηρεί τον **αναδιπλασιασμό!**
- Το απαρέμφατο των αφωνόληκτων υιοθετεί τις **αλλαγές στον χαρακτήρα που εμφανίζονται στους αντίστοιχους χρόνους!**

Έλα να σου πω!!!

Έλα να σου πω!!!

Η Μετοχή Μέσης Φωνής:

- είναι **ρηματικό επίθετο**. Αυτό σημαίνει ότι έχει χαρακτηριστικά **ρήματος** αλλά και **ονόματος**.
- λόγω της ρηματικής της φύσης η Μετοχή έχει **φωνή, χρόνους και συντάσσεται**.
- λόγω της ονοματικής της φύσης η Μετοχή έχει **γένη, αριθμούς, πτώσεις, κλίνεται** όπως τα επίθετα και μπορεί να είναι **υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο ή ονοματικός προσδιορισμός**.
- οι χρόνοι που έχουν μετοχή είναι **ο Ενεστώτας, ο Μέλλοντας, ο Αόριστος και ο Παρακείμενος**.
- σχηματίζεται αν από την Οριστική του χρόνου που με ενδιαφέρει **αφαιρέσω** την κατάληξη, **διατηρώντας** τις αλλαγές στον χαρακτήρα, και **προσθέσω**:

ΧΡΟΝΟΣ	ΘΕΜΑ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ	ΚΑΤΑΛΗΞΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
Ενεστώτας	λυ-		-όμενος -ομένη -όμενον	λυόμενος, λυομένη, λυόμενον
Μέλλοντας	λυ-	-σ-	-όμενος -ομένη -όμενον	λυσόμενος λυσομένη λυσόμενον
Αόριστος	λυ-	-σ-	-άμενος -αμένη -άμενον	λυσάμενος λυσαμένη λυσάμενον
Παρακείμενος	λελυ-		-μένος -μένη -μένον	λελυμένος λελυμένη λελυμένον

- Η Μετοχή Μέσης Φωνής κλίνεται σύμφωνα με τα δευτερόκλιτα επίθετα!
- Η Μετοχή Μέσης Φωνής των αφωνόληκτων υιοθετεί τις αλλαγές στον χαρακτήρα που εμφανίζονται στους αντίστοιχους χρόνους!

Μην ξεχάσω να διαβάσω από τη **Γραμματική της Α.Ε.** την Προστακτική, το Απαρέμφατο και τη Μετοχή Μέσης Φωνής του ρήματος «λύω», «πράττω», «γράφω», «πείθω»

Β1. Ώρα για εξάσκηση !!!

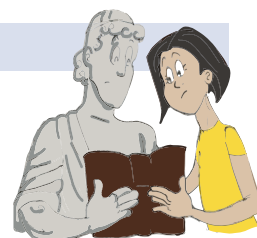
Με τη βοήθεια του/της φιλολόγου σου και του **Λεξικού** σου γράψε και στη συνέχεια σχημάτισε τους χρόνους της Μέσης Φωνής στην οριστική και υποτακτική. Στη συνέχεια σχημάτισε την Προστακτική, το Απαρέμφατο και τη Μετοχή σε κάθε χρόνο που συναντάται.

Γ. Για να δούμε τι μάθαμε . . .

Ας θυμηθούμε:

Γράψε Σ (σωστό) ή Λ (λάθος) δίπλα από καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις:

1. Ο Παρατατικός και ο Μέλλοντας έχουν Προστακτική.
2. Με την Προστακτική δηλώνουμε το πραγματικό.
3. Το γ' πρόσωπο πληθυντικού αριθμού έχει Προστακτική.

4. Το απαρέμφατο Αορίστου κρατάει την αύξηση όπως και η Προστακτική Αορίστου.
5. Το Απαρέμφατο Παρακειμένου διατηρεί τον αναδιπλασιασμό.
6. Μόνο ο Παρατατικός και ο Υπερσυντέλικος δεν έχουν Μετοχή.
7. Η Μετοχή έχει τρία γένη.
8. Η Μετοχή κλίνεται.
9. Το Απαρέμφατο κλίνεται.
10. Η Προστακτική κλίνεται.

Ας συζητήσουμε:

Γράψε σε μία παράγραφο μέχρι 10 γραμμών πώς θα αποχαιρετούσες έναν/μία φίλο/φίλη σου φεύγοντας για καλοκαιρινές διακοπές.

Ας συμπληρώσουμε τον πίνακα:

3 πράγματα που έμαθα	
2 πράγματα που βρήκα πολύ ενδιαφέροντα	
1 πράγμα που δεν κατάλαβα/1 ερώτηση που έχω ακόμη	

Αξιολογώ το κεφάλαιο:

Πώς με βοηθά η Προστακτική να επικοινωνήσω με τους άλλους;

3^η ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ - ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

1. Συμπλήρωσε τα κενά του πίνακα με τους τύπους των Ουσιαστικών Γ΄ Κλίσης που ζητούνται. **Δες** τις προηγούμενες ενότητες αλλά και τη Γραμματική σου για βοήθεια!

Ουσιαστικό	Τύπος που ζητείται
ἡ ταχύτης	Αιτιατική Πληθυντικού:
τό πρᾶγμα	Γενική Ενικού:
ἡ χάρις	Αιτιατική Ενικού:
τό πλάσμα	Ονομαστική Πληθυντικού:
τό βλέμμα	Γενική Πληθυντικού:
ὁ σπινθήρ	Δοτική Πληθυντικού:
ὁ γίγας	Κλητική Ενικού:
ὁ γύψ	Δοτική Πληθυντικού:
ἡ αἰδώς	Δοτική Ενικού:
ὁ λέων	Κλητική ενικού:

- 2. Συμπλήρωσε** τα κενά των προτάσεων με τα Ουσιαστικά γ΄ κλίσης στον κατάλληλο τύπο:
- Οἱ..... (γύψ) τούς..... (ὄρνις) ἔφαγον.
  - ..... (αἰδώς) οὐκ ἔχετε.
  - Ἐξ..... (ὄνυξ) τόν..... (λέων) γινώσκεις!
  - Τόν..... (Αἴας) τόν..... (γίγας) ὀρῶ.
  - Τῷ..... (Κάλχας) γέρας ἔδωκε.
- 3. Διόρθωσε** στο τετράδιό σου τα λάθη που αφορούν επίθετα στις παρακάτω προτάσεις. Μπορείς να τα γράψεις στην Ονομαστική Ενικού στα τρία γένη;
- Πολλοῖς: Δοτική Πληθυντικού Θηλυκού γένους
  - Μέγα: Αιτιατική Ενικού Αρσενικού γένους
  - Εὐσεβοῖς: Δοτική Πληθυντικού Αρσενικού γένους
  - Μελάνη: Δοτική Ενικού Θηλυκού γένους
  - Σῶφρον: Ονομαστική Ενικού Θηλυκού γένους
  - Χαριέσσες: Ονομαστική Πληθυντικού Θηλυκού γένους
  - Ἐκοῦσι: Δοτική Ενικού Θηλυκού γένους
  - Σύμπαντος: Αιτιατική Ενικού Αρσενικού γένους
  - Ταχέα: Αιτιατική Ενικού Αρσενικού γένους
  - Πληρεσι: Δοτική Ενικού Αρσενικού γένους
- 4. Να αναλύσεις** τις παρακάτω σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους:
- ἔπειτα=..... +.....
  - ἕνδεκα=..... +.....
  - δώδεκα=..... +.....
- 5. Στις παρακάτω φράσεις υπογράμμισε** τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς. Με τη βοήθεια του Συνακτικού σου **προσπάθησε να αναγνωρίσεις** τις επιρρηματικές σχέσεις που εκφράζουν:
- Νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
  - Ἀθήνησιν ἔμεινον καί ἐκεῖθεν εἰς Κόρινθον ἐπορεύοντο.
  - Ἐμάχοντο ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πόλεως σὺν γυναιξὶ καί τέκνοις.
  - Καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων τούς πολεμίους νικήσομεν.
  - Σπεῦθε βραδέως.

6. Συμπλήρωσε τον πίνακα με τους τύπους που λείπουν (με τα ρήματα στους άλλους χρόνους αλλά στην ίδια φωνή, την ίδια εγκλίση, το ίδιο πρόσωπο και τον ίδιο αριθμό):

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
πείδονται					
	έστρατεύετο				
		θλάψη			
			έδιωξάμεθα		
				πεπόρευσθε	

Οριστική Μέσης
Φωνής

7. Συμπλήρωσε τον πίνακα με τους τύπους που λείπουν (με τα ρήματα στην ίδια φωνή, στον ίδιο χρόνο, στο ίδιο πρόσωπο και τον ίδιο αριθμό αλλά στις υπόλοιπες εγκλίσεις που έχεις διδαχθεί μέχρι τώρα):

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική
		πρᾶξαι
	κεκωλυμένη ἦ	
γράφονται		
ἐπαιδύσαντο		
		λελύσθω

Εγκλίσεις Μέσης
Φωνής

8. Γράψε Σ (σωστό) ή Λ (λάθος) δίπλα από καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις (Απαρέμφατο-Μετοχή).

Διόρθωσε το λάθος και **γράψε** το σωστό στο τετράδιό σου!

- Η Μετοχή Αορίστου Μέσης Φωνής του ρήματος παιδεύω είναι «πεπαιδευμένος -η -ον».
- Το απαρέμφατο Παρακειμένου Μέσης Φωνής του ρήματος κωλύω είναι «κεκωλῦσθαι».
- Το απαρέμφατο Υπερσυντελικού Μέσης φωνής του ρήματος «λύω» είναι «λελύσθαι».
- Ο Ενεστώτας, ο Μέλλοντας, ο Αόριστος και ο Παρακείμενος Μέσης Φωνής σχηματίζουν Μετοχές και Απαρέμφατα.
- Η Μετοχή Παρακειμένου Μέσης Φωνής του ρήματος πράττω είναι «πεπραγμένος-η-ο».

9. Γράψε τα Απαρέμφατα όλων των χρόνων Μέσης φωνής του ρήματος «παιδεύομαι» στο τετράδιό σου.

10. Γράψε τις Μετοχές όλων των χρόνων Μέσης φωνής του ρήματος «πράττω» και κλίνε τες στα τρία γένη και στους δύο αριθμούς.

Ολοκληρώνοντας τη Β΄ Γυμνασίου

- Αθηνά, μίλησέ μου! Σαν από μακριά άκουσε η Αθηνά τη φωνή της φιλόλογου της να της μιλάει.

Άνοιξε τα μάτια της, είδε το άσπρο ταβάνι πάνω της και γύρω της τη φιλόλογό της και τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριές της να την κοιτούν με αγωνία.

Δεν καταλάβαινε πολλά πράγματα. Γιατί ήταν ξαπλωμένη; Γιατί όλοι και όλες την κοιτούσαν με αγωνία στο βλέμμα; Και έπειτα αυτή η ζαλάδα που ένιωθε. Και μία ενόχληση στο πόδι της. Και μία γιατρός που εμφανίστηκε τη στιγμή εκείνη, της έπιασε το χέρι στον καρπό και κάτι κοιτούσε στο ρολόι της. Δεν μπορούσε να καταλάβει.

Η γιατρός τη σήκωσε, την οδήγησε εκεί κοντά σε ένα δωμάτιο, στην πόρτα του οποίου έγραφε με κόκκινα γράμματα «ιατρείο», και την ρώτησε πώς αισθάνεται. Της έδωσε νερό να πιεί και της είπε να μείνει καθιστή για λίγο ακόμη.

Δεν καταλάβαινε! Εκείνη είχε σκοντάψει, είχε ζητήσει συγγνώμη από το άγαλμα που μετά της μίλησε και είχε επιστρέψει στο σχολείο όπου, με τη βοήθεια του Άγγελου, είχε καταφέρει να μελετήσει, να καταλάβει και να αγαπήσει την αρχαία ελληνική γλώσσα για δύο χρόνια!

Και τώρα.....Πάλι πίσω στο Μουσείο της Ακρόπολης; Εκεί από όπου ξεκίνησε; Τι έγινε; Και πού είναι ο Άγγελος αλήθεια;

Η φιλόλογός της, η κα Θεοφιλοπούλου, μπήκε στο ιατρείο κατόπιν παρότρυνσης της γιατρού, η οποία την διαβεβαίωσε ότι είναι καλά.

- Μάλλον ζαλίστηκε από τον κόσμο και τη φασαρία, σκόνταψε και έπεσε! είπε η γιατρός. Δεν είναι κάτι. Είναι μία χαρά και μπορείτε να συνεχίσετε το πρόγραμμά σας.

Η κυρία Θεοφιλοπούλου πέρασε στοργικά το χέρι της στην πλάτη της Αθηνάς, την ρώτησε αν είναι καλά και της πρότεινε να ειδοποιήσουν τη μαμά της να την πάρει, αν δεν αισθανόταν έτοιμη να συνεχίσει την περιήγησή τους στο Μουσείο.

- Είμαι καλά, απάντησε η Αθηνά. Σας ευχαριστώ και με συγχωρείτε για την αναστάτωση. Μάλλον σκόνταψα.
- Ναι. Σκόνταψες και έπεσες, της είπε η γιατρός. Μην ανησυχείς. Όλα είναι καλά!
- Και ο Άγγελος; ρώτησε η Αθηνά! Πού είναι;

Η γιατρός την κοίταξε με απορία και στη συνέχεια έστρεψε το βλέμμα της στη φιλόλογό της.

- Ποιος είναι ο Άγγελος; Συμμαθητής;
- Όχι, δεν υπάρχει Άγγελος στην Α΄ Γυμνασίου, απάντησε η κα Θεοφιλοπούλου!

«Στην Α΄ Γυμνασίου;!!!! Μα έχω τελειώσει τη Β΄ Γυμνασίου», σκέφτηκε η Αθηνά αλλά δεν είπε τίποτε προσπαθώντας να καταλάβει τι συμβαίνει!

- Ο Άγγελος είναι ο αδερφός μου, ψέλλισε. Ήταν και εκείνος εδώ με το δικό του σχολείο, είπε ψέματα για να καλυφθεί! Νόμιζα ότι το έμαθε!

- Όχι! Κανείς δεν έμαθε κάτι, της είπε η φιλόλογός της. Άλλωστε το Μουσείο είναι γεμάτο αυτήν την ώρα με μαθητές και μαθήτριες από διάφορα σχολεία.

Η Αθηνά βγήκε από το ιατρείο προβληματισμένη. Αφού πήγαινε στην Α΄ Γυμνασίου και αφού δεν είχε τελειώσει τη Β΄ Γυμνασίου και αφού είχε σκοντάψει και είχε πέσει.....τι συνέβη; Τα φαντάστηκε όλα; Τα είδε σαν όνειρο όταν, για δευτερόλεπτα, έμεινε ζαλισμένη στο πάτωμα; Και τα ρήματα; Και η απρόσωπη σύνταξη; Και οι προσδιορισμοί; Και η ατελείωτη γ΄ κλίση; Και ο Πλάτωνας; Και ο Ισοκράτης; Και ο Πλούταρχος; Και οι παραβολές; Και όλα όσα έμαθε; Τα φαντάστηκε!!! Δεν μπορούσε να συμβαίνει κάτι άλλο. Σιγά μην είναι τόσο εύκολη η αρχαία ελληνική γλώσσα και τα αρχαιοελληνικά κείμενα! Σιγά μην ήξερε εκείνη να τα αποδίδει στη νέα ελληνική! Ένα όνειρο ήταν! Μία φαντασία!

- Ελάτε εδώ να δούμε αυτό το άγαλμα, είπε η κα Θεοφιλοπούλου σε όλα τα παιδιά. Να σας πω δυο λόγια γι' αυτό!
- Αναπαριστά έναν άγνωστο νέο του 5^{ου} π.Χ. αι., ο οποίος ενέπνευσε τον γλύπτη που το έφτιαξε, είπε η Αθηνά κοιτώντας τον.....Άγγελο! Ήταν ένας νέος της εποχής του, ένας έφηβος που ετοιμαζόταν να μπει στο «έφηβεϊον» και να δώσει τον «Όρκο των Αθηναίων εφήβων»!

Η κα Θεοφιλοπούλου κοίταξε την Αθηνά άφωνη!

- Μπράβο Αθηνά! της είπε. Έτσι ακριβώς! Πώς τα ξέρεις αυτά;
- Μου τα είπε ο.....αδερφός μου! Ο Άγγελος! απάντησε η Αθηνά.

Η ώρα είχε περάσει και έπρεπε να φύγουν. Συγκεντρώθηκαν όλοι γύρω από τη φιλόλόγό τους και άρχισαν να κατευθύνονται προς την έξοδο.

Λίγο πριν ακολουθήσει τους άλλους, η Αθηνά γύρισε και κοίταξε το άγαλμα. Και ήταν σίγουρη ότι είδε να της χαμογελά και να της κλείνει το μάτι!

- Σε ευχαριστώ, Άγγελε! του είπε.
- Και εγώ, Αθηνά, άκουσε τη φωνή του πίσω της καθώς έφευγε! Είμαι σίγουρος για εσένα! Τα αρχαία ελληνικά θα είναι αγαπημένο μάθημα!!!

Γλωσσάριο

1ο Κεφάλαιο

φύσει < ή φύσις = από τη φύση τους
τά μείζονα < μέγας = τα σημαντικότερα
πορίζουσι < πορίζω = παρέχουν
ή φρόνησις = η σύνεση, η σωφροσύνη
ώς Πλάτων φησί = όπως λέει (ισχυρίζεται) ο Πλάτων
τάς κτήσεις < ή κτήσις = αποκτήματα
ἐπισκοποῦσιν < ἐπισκοπῶ = επιβλέπουν
τήν τῶν νόμων θέσιν = τη νομοθεσία
θεραπεύειν < θεραπεύω = να φροντίζει
κολάζειν = να τιμωρεί

2ο Κεφάλαιο

Προσῆκειν < προσήκει = ταιριάζει, αρμόζει
ἔγωγε = εγώ βέβαια
σκοπεῖν < σκοπέω-ω = να εξετάζουμε
κολάζειν < κολάζω = να τιμωρούμε
ᾠσιν = πόση (εδώ)
ἐποίησατο < ποιέω-ω = επέδειξε (εδώ)
ἀναγράψαντες < ἀναγράφω = αφού έγραψαν πάνω στις πλάκες
ὑμῖν παρακατέθεντο < παρακατατίθεμαι = μας τους άφησαν ως παρακαταθήκη

3ο Κεφάλαιο

ὤν < εἰμί = επειδή ήταν
ἀδίκως διακείμενος < διάκειμαι = επειδή συμπεριφερόταν άδικα
ἐκέλευσε < κελεύω = διέταξε
ἀποτεμείν < ἀποτέμνω = να κόψει
ῥαγδαίως = βίαια
δεδιότες < δέδια-δέδοικα = επειδή φοβούνταν
οὐ μέλει μοι < μέλω = με ενδιαφέρει
αἴφνης = ξαφνικά
δικην ἔλαθε < δίκην λαμβάνω παρά τινος = τιμώρησε
τῆς ἀσεβείας = εξαιτίας της ασέβειας
αἰώνιον λιμόν < αἰώνιος λιμός = αιώνια πείνα

4ο Κεφάλαιο

ἐκβάς < ἐκβαίνω = αφού βγήκε πρώτος στη στεριά
τριακοντόρων < τριακόντορος (ενν. ή ναῦς) = πλοία με τριάντα κουπιά
ἀεί = πάντα, συνεχώς
ἔλαθε(ν) ἐκβάς = αποβιβάσθηκε όμως χωρίς να το καταλάβει

ἔλαθεν < λανθάνω = διέφυγε της προσοχής του
οὐ πολλῶ ὕδατι < ὕδωρ (τό) = με λίγο νερό
ἀποτεμνομένην < ἀποτέμνομαι = που χωρίζεται
ὄμβρος (ὀ) = η βροχή
λάβρος < λάβρος-α-ον = επιθετικός, ραγδαίος
κατασχών < κατέχω = που κράτησε
ὥς = όταν
ἦγε < ἄγω = προχωρούσε
χαλεπῶς = με δυσκολία

5ο Κεφάλαιο

τῶν ἐπαινετῶν < ὁ ἐπαινετός, -ή, -όν = από τις αξιέπαινες, από τις ἔρακουστές (εδώ)
νενομικότες ὄμεν < νομίζω = έχουμε θεωρήσει
γεγονώς ἦ < εἰμί = είναι
ὑπειληφότες ὄμεν < ὑπολαμβάνω = έχουμε θεωρήσει (εδώ)

6ο Κεφάλαιο

ποιοῦ < ποιέομαι-οῦμαι = μην κάνεις
κέχρηται < χρήομαι-ῶμαι = έχει συμπεριφερθεί
πειρῶ < πειράομαι-ῶμαι = να προσπαθείς
διαμένειν < διαμένω = να παραμένεις
ἐταίρους < ὁ ἐταῖρος = φίλους
μεταλλάττειν < μεταλλάττω = να αλλάζεις
καί τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας = και στους κοινούς κινδύνους
το χρυσίον = ο πλούτος, τα χρήματα, το χρυσάφι (εδώ)
διαγιγνώσκομεν < διά + γινώσκω = γνωρίζουμε, διακρίνουμε
τούς δυσχεραίνοντας < δυσχεραίνω = που στενοχωριούνται
ἀτυχοῦσι < ἀτυχέω-ῶ = όταν ατυχοῦν
συνάχθονται < σύν + ἄχθομαι = λυπούνται μαζί
καλῶς πράττουσι < καλῶς πράττω = όταν ευτυχοῦν

7ο Κεφάλαιο

εἰσελάσας < εἰσελαίνω = οδηγώντας
εἰς τινα δρυμόνα < δρυμών = σε κάποιο δάσος
ὡς ἐθεάσατο < θεάομαι-ῶμαι = όταν είδε
βαλάνων < ή θάλανος = το βελανίδι
ὑποστρώσας < ὑποστρώννυμι = στρώ-

νω κάτω από, αφού άφησε αποκάτω (εδώ)
τόν καρπόν κατέσειε < κατασειώ = κουνούσε το δέντρο για να πέσει ο καρπός
τά πρόβατα ἐσθίοντα < ἐσθίω = τα πρόβατα που έτρωγαν
ἔλαθε < λανθάνω = διέφυγε της προσοχής του, δεν πρόσεξε (εδώ)
ἔλαθε συγκαταφαγόντα τά ἱμάτια < συγκατατρώγω = χωρίς να το καταλάβει έφαγαν μαζί και τα ρούχα
καταβάς < καταβαίνω = αφού κατέβηκε
εἰς ἐσθήτας < ή ἐσθής = για ρούχα
ἀφείλεσθε < ἀφαιρέω-ῶ = αφαιρέσατε

8ο Κεφάλαιο

εἰς τῶν σχολαστικῶν = ένας από τους μαθητές
ἐπιφερόμενον < ἐπιφέρομαι = να παραπαίει (εδώ)
πανοῦργον = πονηρό, μοχθηρό, ευφυή (εδώ)
δραμών εἰς τά ἀπόρρητα = φέρνοντας τη συζήτηση σε όσα είναι αδύνατα
τήν θάλασσαν ἐκπιεῖν < ἐκπίνω = να πιει όλη τη θάλασσα
προνενηκήμενος ὑπό τοῦ πολλοῦ ἄκρατου = που ήταν μεθυσμένος
τίθημι τάς συνθήκας = κάνω συμφωνία, βάζω στοίχημα (εδώ)
τοῦ θίου = της ζωής, της περιουσίας (εδώ)
ἄβιος = χωρίς περιουσία

9ο Κεφάλαιο

καλεῖτε < καλέω-ῶ = ονομάζετε, καλεῖτε
ἀκούων μου τῶν λόγων καί ποιῶν αὐτούς = που ακούει τα λόγια μου και τα εφαρμόζει
ὑποδείξω ὑμῖν < ὑποδείκνυμι τινί = θα σας δείξω
ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι = με κάποιον άνθρωπο που χτίζει ένα σπίτι
πλημμύρας δέ γενομένης = όταν έγινε πλημμύρα
προσέρρηξεν < προσρήγγνυμι = χτύπησε με ορμή
οὐκ ἴσχυσε < ἰσχύω = δεν μπόρεσε
σαλευσαι < σαλεύω = να κουνήσει
τεθεμελίωτο < θεμελιῶ = είχε θεμελιωθεί

10ο Κεφάλαιο

εἰς ἦθην = στην εφηβεία

αὐτοκράτορες < αὐτοκράτωρ = κύριος του εαυτού μου

μεγάλας = επιβλητικές (εδώ)

ῥάστην < ῥᾶστος-η-ον = πάρα πολύ εύκολη

ἦκω = έχω έρθει

ειδυῖα < οἶδα = επειδή γνωρίζω

καταμαθοῦσα < καταμανθάνω = επειδή κατάλαβα

εἰ τράποιο < τρέπω = εάν ακολουθήσεις

σφόδρ' < σφόδρα = πολύ (εδώ)

ἐπ' αγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι = ότι θα αποδειχθεί πως διακρίνομαι ιδιαίτερα στα καλά

11ο Κεφάλαιο

ἔφη = είπε

διανοηθῆναι < διανοέομαι-οὔμαι = να σκεφτεί κάποιος

εἶπερ = αν βέβαια

δεῖται ἐπιμελείας = χρειάζεται φροντίδα

δόξειεν ἄν < δοκέω-ῶ = θα φαινόταν

ἔρμαιον = θεόσταλτο δώρο (δώρο του θεού Ερμή)

ἀποθανοῦσι < ἀποθνήσκω = όταν πεθάνουν

ἀπηλλάχθαι < ἀπαλλάττομαι = να απαλλαγούν

ὡς βελτίστην τε καί φρονιμωτάτην = όσο γίνεται καλύτερη και πιο συνετή

τροφή = τρόπος ζωής (εδώ)

τόν τελευτήσαντα < τελευτάω-ῶ = αυτόν που πέθανε

ἐκεῖσε = προς τα εκεί

12ο Κεφάλαιο

λησταῖς περιέπεσεν = έπεσε επάνω σε ληστές

ἀφέντες < ἀφήμι = αφήνοντας, εγκαταλείπω (εδώ)

τυγχάνοντα < τυγχάνω = να είναι

ἀντιπαρηλθεν < ἀντιπαρέρχομαι = προσπέρασε

γενόμενος < γίγνομαι = που ήταν

ὀδεύων < ὀδεύω = που πέραγε από το δρόμο

προσελθὼν κατέδησε = αφού πλησίασε, έδεσε

ἐπιχέων < ἐπιχέω = απλώνοντας επάνω

ἐπιθιάσας αὐτόν < ἐπιθαίνω = αφού τον ανέβασε

κτήνος = μουλάρι (εδώ)

ἐπὶ τὴν αὔριον = την άλλη μέρα

ἐκβαλὼν < ἐκβάλλω = αφού έβγαλε

ἐν τῷ ἐπανέροεσθαί με = κατά την επιστροφή μου

πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπέσοντος εἰς τοὺς ληστές; = σου φαίνεται ότι ήταν κοντά στο θύμα των ληστών;

Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος = αυτός που έπδειξε έλεος

13ο Κεφάλαιο

ἀπορία σχόμενος < ἔχω = επειδή βρισκόταν σε δύσκολη θέση

ἐντεχνον σοφίαν = τις τεχνικές γνώσεις

ἀμήχανον < τὸ ἀμήχανον = αδύνατον

κτητὴν τῷ = να αποκτηθεί από κάποιον

δωρεῖται ἀνθρώπῳ = κάνει δώρο στον άνθρωπο

ταύτη = έτσι, με αυτό τον τρόπο

ἔσχεν < ἔχω = απέκτησε

θείας μετέσχε μοίρας = μετείχε στη θεϊκή μοίρα, στο θεϊκό μερίδιο

ἐνόμισεν < νομίζω = πίστεψε

ἐπεχειρεῖ < ἐπιχειρέω-ῶ = άρχισε, προσπαθοῦσε

διηρθρώσατο < διαρθρόω-ῶ = άρθρωσε, πρόφερε έναρθρο λόγο

ἐσθῆτας < ἡ ἐσθῆς = ρούχα

ὑποδέσεις < ἡ ὑπόδεςις = παπούτσια

14ο Κεφάλαιο

ἐρᾶ < ἐράω-ῶ = αγαπά με πάθος

χαρίεις = χαριτωμένος, κομψός, ευφυής (εδώ)

εἰδήμων = ειδικός

σκοπεῖν < σκοπέω-ῶ = να εξετάζουν

ὅ,τι < ὅστις-ῆτις-ὅ,τι = ὅ,τι, τι (εδώ)

φύσει < ἡ φύσις = από τη φύση τους

ἀποροῦσι < ἀπορέω-ῶ = βρίσκονται σε αμηχανία, προβληματίζονται (εδώ)

ὀρέγονται < ὀρέγομαι = επιθυμούν

Ἄπασαι < ἅπας-α-αν = όλες

δοκοῦσι < δοκέω-ῶ = φαίνονται

τό ἐπιστητόν = η επιστημονική γνώση

βελτίονα < ὁ, ἡ βελτίων, τό βέλτιον = καλύτερο

15ο Κεφάλαιο

εἶδον < ὁράω -ῶ = είδα, παρατήρησα

πατέρας < πατήρ = πατέρες

αἴτιον κατέστη = έγινε αιτία

σπεύδοντες < σπεύδω = επειδή βιάζονται

τούς παῖδας < ὁ παῖς = τα παιδιά

πρωτεύσαι < πρωτεύω = να αριστεύσουν

πόνους < ὁ πόνος = κόπους

ἀπαυδῶντες < ἀπαυδέω-ῶ = αρνούμενοι

οἷς ἐκπίπτουσι < ἐκπίπτω = τους αποφεύγουν

καί ἄλλως = και σε άλλες περιπτώσεις

βαρυνόμενοι ταῖς κακοπαθείαις = επειδή έχουν επιβαρυνθεί από τα κακά που τους συμβαίνουν

εὐηνίως = με υπακοή

τοῖς μετρίοις ὕδασι < μέτριον ὕδωρ = μέτρια ποτίσματα

βαπτίζεται < βαπτίζομαι = βυθίζεται

εἰς ἄνεσιν < ἄνεσις = σε ανάπαυση, σε ξεκούραση

(εἰς) σπουδῆν = σε βιασύνη, σε προσπάθεια

διήρηται < διαιρέομαι-οὔμαι = έχει χωριστεί

16ο Κεφάλαιο

ῥαστώνης = ξεκούραση

συνεγελάζοντο < συναγελάζομαι = συναναστρέφονταν

ὀργάνοις τιά μηχανικοῖς = με κάποια μηχανικά όργανα (τα κινητά τηλέφωνα εννοεί ο Άγγελος)

τήν ἠῶ = την αυγή, την έναρξη (εδώ)

17ο Κεφάλαιο

Οὐ καταισχνῶ < καταισχνόμαι = δεν θα ντροπιάσω

στοιχῆσω < στοιχέω-ῶ = θα παραταχθώ

ἐλάττω < ὁ, ἡ ἐλάττων, τό ἔλαττον = μικρότερη

πλείω < ὁ, ἡ πλείων, τό πλεόν = μεγαλύτερη

ἀρείω < ὁ, ἡ ἀρείων, τό ἄρειον = ισχυρότερη

εὐηκοῆσω < εὐηκοέω-ῶ = θα υπακούω

τῶν κρινόντων < κρίνω = σε όσους κρίνουν, σε όσους δικάζουν

ἐμφρόνως = με συνετό τρόπο

πέισομαι < πειδομαι = θα υιοθετώ

ἄν ἀναιρῆ < ἀναιρέω-ῶ = αν καταλύει

ἴστορες < ὁ ἴστωρ = μάρτυρες (εδώ)

18ο Κεφάλαιο

ἦσθα < εἰμί = ήσουν

αἷς = με τις οποίες

ἀσμένως = ευχαρίστως

ἐβούλου εἰπεῖν = ήθελες να πεις

ἀγνοοῦσα = αν και αγνοούσες

δίγαγε = να περάσεις

εὐφραίνου = να ευχαριστηθείς

